

Statens tilbud

Jordbruksforhandlingene

2006

Arbeidsdokument

6. mai 2006

Innhold:

1.	Innledning	4
2.	Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2006	4
2.1	St.meld. nr. 19 (1999-2000).....	4
2.2	Soria Moria-erklæringen.....	5
2.3	Den økonomiske politikken og utviklingen i norsk økonomi	6
3.	Utviklingen i primærproduksjonen	8
3.1	Innledning	8
3.2	Utviklingen i produksjonen	8
3.3	Inntektsutviklingen	8
3.4	Kostnadsutviklingen	11
3.5	Arealutviklingen	11
3.6	Utviklingen i sysselsetting i jordbruket	12
3.7	Strukturutvikling.....	12
3.8	Geografisk utvikling	13
3.9	Produksjons- og markedsutvikling	13
3.10	Nærings- og bygdeutvikling.....	14
3.10.1	LUF-midler innenfor Jordbruksavtalen.....	16
3.10.2	LUF-midler utenfor Jordbruksavtalen.....	18
3.11	Likestilling og rekruttering.....	20
3.12	Miljø.....	21
3.12.1	Miljøstatus for jordbruket.....	21
3.12.2	Regionale miljøprogram.....	25
3.12.3	Kommunale midler – Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL).....	25
3.13	Økologisk landbruk	27
3.13.1	Utvikling i primærproduksjonen	28
3.13.2	Utviklingen i markedet for økologiske produkter	28
3.13.3	Prosjekter og utredninger	29
3.14	Lønnsutviklingen for andre grupper.....	30
4.	Foredling og omsetning	31
4.1	Prisutviklingen på matvarer.....	31
4.2	Industri og konkurranseforhold	33
4.3	Matmangfold	35
4.4	Trygg mat	36
5	Importvernet og internasjonale forhold.....	37
5.1	WTO Landbruksavtalen	37
5.2	WTO-forhandlingene.....	38
5.3	MUL-import	39
5.4	Forholdet til EU/EUs landbrukspolitikk.....	40
5.4.1	Innledning.....	40
5.4.2	Forhandlinger med EU	41
5.4.3	Forhandlinger i regi av EFTA	41
6	Hovedtrekk i tilbudet.....	42
6.1	Innledning	42
6.2	Grunnlagsmaterialet.....	43
6.3	Jordbruksfradraget	44
6.4	Rammen.....	44
6.4.1	Oppbygging av rammen.....	44

6.4.2	Næringsmiddelindustrien.....	45
6.5	Internasjonale forhold.....	46
6.6	Miljø.....	46
6.7	Næringsutvikling og Landbrukets utviklingsfond.....	46
6.8	Distrikts- og strukturprofil.....	47
6.9	Andre hovedpunkter.....	47
6.10	Fordeling på priser og tiltak.....	48
7	Nærmere om viktige politikkområder.....	51
7.1	Landbrukets utviklingsfond.....	51
7.1.1	Landbrukets utviklingsfond, økonomisk oversikt.....	51
7.2	Næringsutvikling.....	54
7.2.1	Sammenslåing av KSL, Matmerk og KIL.....	54
7.2.2	Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (BU-midler).....	55
7.2.3	Utviklingsprogram for geiteholdet.....	56
7.2.4	Andre utviklingstiltak i landbruket.....	56
7.2.5	Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF).....	56
7.2.6	Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon.....	56
7.2.7	Sentrale bygdeutviklingsmidler.....	57
7.2.8	Grønt reiseliv.....	57
7.2.9	”Inn på tunet”.....	57
7.2.10	Skogbruk og bioenergi.....	58
7.3	Miljø.....	58
7.3.1	Nasjonalt miljøprogram.....	58
7.3.2	Et åpent landskap – flere dyr på beite.....	59
7.3.3	Regionale miljøprogram.....	60
7.3.4	Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL).....	60
7.3.5	Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler.....	61
7.3.6	Forurensing - målretting av innsatsen.....	61
7.3.7	Andre miljøvirkemidler.....	62
7.4	Økologisk landbruk.....	63
7.4.1	Økologisk husdyrproduksjon.....	64
7.4.2	Prisnedskrivningstilskudd til økologisk korn.....	65
7.4.3	Omleggings- og arealtilskudd.....	65
7.4.4	Utviklingstiltak innen økologisk landbruk.....	66
7.4.5	Forskning.....	66
7.5	Korn, kraftfôr og mel.....	66
7.5.1	Opplegget for kornsesongen 2006/2007.....	66
7.6	Melk.....	67
7.6.1	Kvoteordningen.....	67
7.6.2	Harmonisering mellom foretakstyper.....	69
7.6.3	Prisutjevningsordningen for melk.....	70
7.7	Kjøtt og egg.....	71
7.7.1	Avvikling av markedsregulering for fjørfekjøtt.....	71
7.7.2	Frakttilskudd for slakt.....	71
7.8	Frukt, grønt og potet.....	71
7.9	Produksjonstilskudd.....	72
7.9.1	Ny tilskuddsordning til dyr på beite.....	72
7.9.2	For sent innlevert søknad.....	73
7.9.3	Tilskudd husdyr.....	74

7.9.4	Areal- og kulturlandskapstilskudd	75
7.10	Velferdsordninger	76
7.10.1	Tilskudd til avløsning ved sykdom mv.	76
7.10.2	Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid.....	76
7.10.3	Andre velferdstiltak.....	77
7.11	Likestilling.....	77
7.12	Andre politikkområder	77
7.12.1	Skadefondet.....	77
7.12.2	Sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt og melk.....	78
7.12.3	Tilskudd til forskning.....	79
7.12.4	Tilskudd til framavl hagebruk	80
7.12.4	Gjennomgang av Jordbruksavtaleteksten.....	80
8	Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150.....	82
8.1	Budsjettmessige forhold kapittel 1150	82
8.1.1	Innledning	82
8.1.2	Overførte beløp fra 2005 og omdisponering av bevilgninger i 2006.....	82
8.1.3	Post 50 Fondsavsetninger (mill. kroner).....	83
8.1.4	Post 70 Markedsregulering (mill. kroner).....	83
8.1.5	Post 74 Pristilskudd (mill. kroner).....	84
8.1.6	Post 74 Direkte tilskudd (mill. kroner)	84
8.1.7	Post 77 Utviklingstiltak (mill. kroner).....	85
8.1.8	Post 78 Velferdsordninger (mill. kroner).....	85
8.1.9	Kapittel 4150 Markedsordningen for korn (mill. kroner).....	85

1. Innledning

Statens forhandlingsutvalg viser til Jordbrukets forhandlingsutvalgs arbeidsdokument av 28.04.06 og legger med dette fram statens tilbud i jordbruksforhandlingene i 2006. Tilbudet legges fram som grunnlag for videre forhandlinger.

For bevilgninger over statsbudsjettet omfatter forhandlingene kalenderåret 2007 og omdisponeringer innenfor rammen for 2006. Videre skal det forhandles om målpriser for perioden 01.07.06-30.06.07. Statens forhandlingsutvalg foreslår at enkelte mindre spørsmål av teknisk karakter tas i forbindelse med gjennomgang av avtaleteksten for kommende periode.

I kapittel 2-5 gjennomgås det politiske grunnlaget og en del utviklingstrekk som bakgrunn for forhandlingene. Relevante deler av det politiske grunnlaget, St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Stortingets behandling av denne, og Regjeringens Soria Moria-erklæring er også gjengitt i tilknytning til enkelte kapitler i dokumentet. Videre er Stortingets behandling av løpende jordbruksavtaler omtalt. Kapittel 6 omtaler hovedtrekkene i tilbudet og kapittel 7 går nærmere inn på noen sentrale politikkområder.

2. Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2006

2.1 St.meld. nr. 19 (1999-2000)

St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon ble behandlet i Stortinget 09.05.00. I Innst. S. nr. 167 slutter flertallet i Næringskomiteen seg til hovedpunktene i meldingen. Det legges til grunn at jordbruksoppgjøret skal baseres på de mål og retningslinjer som er trukket opp for landbrukspolitikken gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 19. Meldingen legger vekt på landbrukets samlede bidrag til samfunnsnytte på kort og lang sikt. Det er lagt vekt på en helhetlig politikk som omfatter hele verdikjeden og betydningen av økt forbrukerorientering av mat- og landbrukspolitikken. I komiteens merknader heter det bl.a.:

"Komiteen mener landbruket i tråd med samfunnets behov skal:

- produsere helsemessig trygg mat av høy kvalitet med bakgrunn i forbrukernes preferanser
- produsere andre varer og tjenester med utgangspunkt i næringens samlede ressurser
- produsere fellesgoder som livskraftige bygder, et bredt spekter av miljø- og kulturgoder, og sikre en langsiktig matforsyning.

Komiteen vil understreke at sumvirkningen av landbrukets ulike funksjoner representerer næringens totale samfunnsnytte, og legger til grunn at en attraktiv landbruksnæring og aktiv matproduksjon over hele landet er et viktig grunnlag for å få løst sentrale samfunnsoppgaver på en god måte.

Komiteen mener norsk jordbruk både på kort og lang sikt skal bidra til å sikre forbrukerne en stabil og god matforsyning. Jordbruket skal produsere for å dekke etterspørselen etter varer det er naturlig grunnlag for å produsere i Norge, innenfor de til enhver tid gjeldende handelspolitiske

rammer. Produksjonsmengden må tilpasses slik at markedet balanseres over tid. Maten skal produseres på en etisk akseptabel og økologisk og samfunnsmessig bærekraftig måte."

"Komiteen understreker at landbruket er en langsiktig næring. Derfor er komiteen enig i at løpende produksjon er en forutsetning for forsyningssikkerheten på lang sikt, sammen med et vern om jordressursene som bidrar til å bevare produksjonsgrunnlaget. Komiteen peker på at internasjonale rammevilkår for handel med jordbruksvarer må ta høyde for nasjonal politikk for en langsiktig forsyningssikkerhet."

"Komiteen vil peke på at en forbrukerorientering av matproduksjonen har flere sider. Virkemidler som bidrar til god matforsyning og trygge matvarer må fortsatt videreutvikles... Komiteen vil samtidig understreke at økt utvalg, et velfungerende marked og lavere matvarepriser er viktige elementer i en orientering mot forbrukerinteressene. Komiteen viser i den forbindelse til behovet for differensierte matpriser ut fra betalingsvilligheten til ulike kundegrupper for et differensiert produktspekter... Komiteen vil peke på betydningen av reell konkurranse både i næringsmiddelindustrien og i detaljhandelen."

"Komiteen legger til grunn at norsk landbruks bidrag til bosetting og sysselsetting i distriktene forutsetter livskraftige driftsenheter og attraktive arbeidsplasser i næringen... Komiteen ønsker å videreføre et desentralisert jordbruk med en variert bruksstruktur som alternativ til en mer industrialisert næring. Hensynet til dyrevern og dyrehelse må vektlegges når kravet om mer effektive driftsformer vurderes."

2.2 Soria Moria-erklæringen

I Soria Moria-erklæringen heter det om landbruksområdet innenfor næringspolitikken:

"Landbruket spiller en viktig rolle for bosetting og sysselsetting i store deler av landet. Landbruket i Norge har flere funksjoner: produsere trygg mat og sikre matforsyningen og samtidig bidra til sysselsetting og bosetting over hele landet. Landbruket er mangfoldig og omfatter jordbruk, skogbruk, beitebruk og reindrift, og den er viktig også for næringer som reiseliv, kultur og næringsmiddelindustri. Norsk matjord er en begrenset ressurs som det er et nasjonalt ansvar å ta vare på for våre etterkommere. Målet er å opprettholde et levende landbruk over hele landet.

Regjeringen vil:

- Sikre utøvere i landbruket inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper.
- Videreføre markedsordningene. Samvirkets rolle som markedsregulator skal sikres.
- Sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet. Strukturprofilen må styrkes,
- Kanaliseringspolitikken skal opprettholdes og driftstilskuddsordningen gis en klarere distriktsprofil. Virkemiddelbruken må stimulere til økt beiting med husdyr for å kunne opprettholde et åpent kulturlandskap.
- Gi velferdsordningene en spesiell prioritet gjennom forslag til bedre avløserordninger og sikring av ferie og fritidsmuligheter.
- Prioritere bønder som henter en vesentlig del av sysselsetting og inntekt fra gården og fra annen primærnæringsvirksomhet
- Ha en totalgjennomgang av WTO-forhandlingenes konsekvenser for norsk landbrukspolitik. I en nær dialog med næringen vil vi legge grunnlaget for utforming av virkemidler i tråd med Stortingets mål for landbrukspolitikken og internasjonale forpliktelser.

- Ha et sterkt importvern for innenlandsk landbruksproduksjon.
- Det er ikke grunnlag for nye innrømmelser under artikkel 19 i EØS-avtalen så lenge de pågående forhandlingene i WTO foregår.
- Videreutvikle verdiskapingsprogrammene for mat, trevirke og reindrift, og stimulere til utvikling av nisjeprodukter, satse på bygdeutviklingstiltak og bioenergi og utvikle en ny politikk for fjellområdene.
- Bidra til å øke videreforedlingen av norske trevarer, og videreutvikle en nasjonal skogpolitikk der staten tar et medansvar for planting og ungsogpleie. De økonomiske støtteordningene til skogbruket skal forbedres.
- Utrede en gunstig låneordning i forbindelse med etablering innen landbruket slik at generasjonsskifte og rekruttering kan sikres bedre.
- At det skal være et mål at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket i 2015 skal være økologisk.
- Prioritere dyrevelferd og bedre kapitaltilgangen i næringen slik at nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet kan imøtekommes. Ordninger må utformes på en slik måte at man samtidig ivaretar målet om mangfold og variasjon i bruksstørrelse.
- At Mattilsynet i større grad skal finansieres av offentlige midler med bakgrunn i at det oppfyller en offentlig kontrollfunksjon.
- At bøndernes rett til å bruke formeringsmateriale fra egen avling ikke skal svekkes.”

2.3 Den økonomiske politikken og utviklingen i norsk økonomi

Målene for Regjeringens økonomiske politikk er arbeid til alle, en bærekraftig utvikling, en mer rettferdig fordeling og styrking av velferdsordningene. De ulike delene av politikken må virke sammen for å oppnå dette. Regjeringen vil bygge videre på den nordiske modellen, med godt utbygde og universelle velferdsordninger, nært samarbeid med og mellom partene i arbeidslivet, og en konkurransedyktig privat sektor.

Den økonomiske politikken må bidra til fortsatt økonomisk vekst innenfor rammer som sikrer at kommende generasjoners muligheter for å dekke sine behov ikke undergraves. Dette krever en ansvarlig økonomisk politikk med en langsiktig forvaltning av petroleumsformuen, et bærekraftig pensjonssystem og en sterk offentlig sektor. Verdiskapingen og sysselsettingen må styrkes i alle deler av landet, bl.a. gjennom økt satsing på forskning og utvikling og ved å styrke samfunnets evne til å sikre alle tilgang til sentrale velferdsordninger som barnehage, likeverdig utdanning, omsorg og helse.

Regjeringen vil følge handlingsregelen for budsjettpolitikken. Handlingsregelen sikter mot en gradvis og forsvarlig økning i bruken av oljeinntekter over statsbudsjettet, om lag i takt med utviklingen i forventet realavkastning av Statens pensjonsfond – Utland, anslått til 4 pst. En jevn og gradvis økning i bruken av oljeinntekter over statsbudsjettet legger til rette for en stabil utvikling i norsk økonomi.

Veksten i verdensøkonomien er sterk, særlig i Kina og India. Høy økonomisk vekst i disse landene har sammen med lite ledig produksjonskapasitet og usikkerhet rundt utviklingen i enkelte produsentland bidratt til svært høye priser på olje og enkelte andre råvarer. Utsiktene for den økonomiske utviklingen hos våre viktigste handelspartnere gjennom de neste to årene er likevel relativt gode.

Etter nesten tre år med sterk vekst er aktiviteten i norsk økonomi nå høy. Innenlandsk etterspørsel trekkes opp av lave renter og markert oppgang i oljeinvesteringene. Samtidig er ordresituasjonen gunstig både i industrien og i bygg- og anleggsnæringen, og inntjeningen i fastlandsbedriftene er god. Bedriftslederne ser lyst på den videre utviklingen og sterk vekst i foretakssektorens opplåning antyder at det kan ligge an til ytterligere stigning i bedriftsinvesteringene framover. Sammenliknet med tilleggsnummeret til Statsbudsjettet 2006 er anslagene for den økonomiske aktiviteten justert opp både for 2005 og for 2006.

Arbeidsmarkedet er i ferd med å stramme seg til. Sysselsettingen er på rask vei oppover, og arbeidsledigheten har falt til et nivå som i tidligere konjunkturoppganger har gått sammen med klart økende lønnsvekst. Det ligger an til betydelig oppgang i sysselsettingen inneværende år, og videre nedgang i arbeidsledigheten.

Til tross for gradvis tilstramming av arbeidsmarkedet har lønnsveksten vært relativt moderat så langt i denne konjunkturoppgangen. Dette må bl.a. ses i sammenheng med at stigende arbeidsinnvandring fra våre naboland og fra nye EØS-land de siste par årene har bidratt til å redusere presset i arbeidsmarkedet. Det ligger nå an til økende vekst, avtakende ledighet og stigende behov for arbeidskraft i disse landene. Denne utviklingen kan trekke i retning av en ytterligere tilstramming i det norske arbeidsmarkedet framover. Med et høyt kostnadsnivå er næringslivet nå svært sårbart overfor tiltakende lønnsvekst, lavere eksportpriser eller en ny runde med styrking av kronen.

3. Utviklingen i primærproduksjonen

3.1 Innledning

Dette kapitlet skal belyse utviklingen i jordbruket i forhold til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Det vil ikke være mulig å avlese virkningene av den løpende politikken i utviklingen fra år til år, og virkningene av betydelige endringer i virkemiddelbruken vil først vise seg over tid. Videre vil det i de fleste sammenhenger ikke være mulig å vurdere utviklingen i relasjon til enkeltvirkemidler, men i forhold til den helhetlige virkemiddelbruken. For mer utfyllende statistikk vises det til tallmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket.

3.2 Utviklingen i produksjonen

Siden 1980 har produksjonen av de fleste jordbruksvarer i Norge holdt seg forholdsvis stabil eller vært noe økende. Kornproduksjonen er følsom for værforholdene og vil derfor variere noe fra år til år. Utviklingen over tid viser likevel en svak årlig prosentvis økning fra 1999-2005 på 1,3 pst.. I 2005 ble det produsert ca. 1300 mill. kg. korn i Norge. For storfekjøtt, svin, sau og lam har produksjonen vært jevnt økende siden 1980. Produksjonen av fjørfekjøtt har hatt en sterk økning siden 1980, og femdoblet seg fra 10,5 mill. kg i 1979 til 56,5 mill. kg i 2005. For melk har produksjonen vært synkende frem til 2000, men deretter har produsert mengde stabilisert seg på ca. 1500 mill. liter.

3.3 Inntektsutviklingen

For jordbrukere som selvstendig næringsdrivende er det flere forhold som påvirker inntektene det enkelte år. Utøverne har selv ansvaret for å utnytte de muligheter jordbruksoppjøret og markedet gir.

Inntektsutviklingen for jordbruket vurderes med utgangspunkt i normaliserte regnskaper i Totalkalkylen, avgitt fra Budsjettnemnda for jordbruket. Totalkalkylen omfatter inntekter fra tradisjonelt jord- og hagebruk, og inkluderer strukturendringer. Inntekter, kostnader og arbeidsforbruk knyttet til skogbruk og en del tilleggsnæringer er ikke med, bortsett fra kjøreinntekter for utstyr som er kostnadsført i totalregnskapet. Totalkalkylens normaliserte regnskaper vil derfor ikke gi et fullstendig bilde av utviklingen i landbruksbefolkningens samlede inntektsforhold.

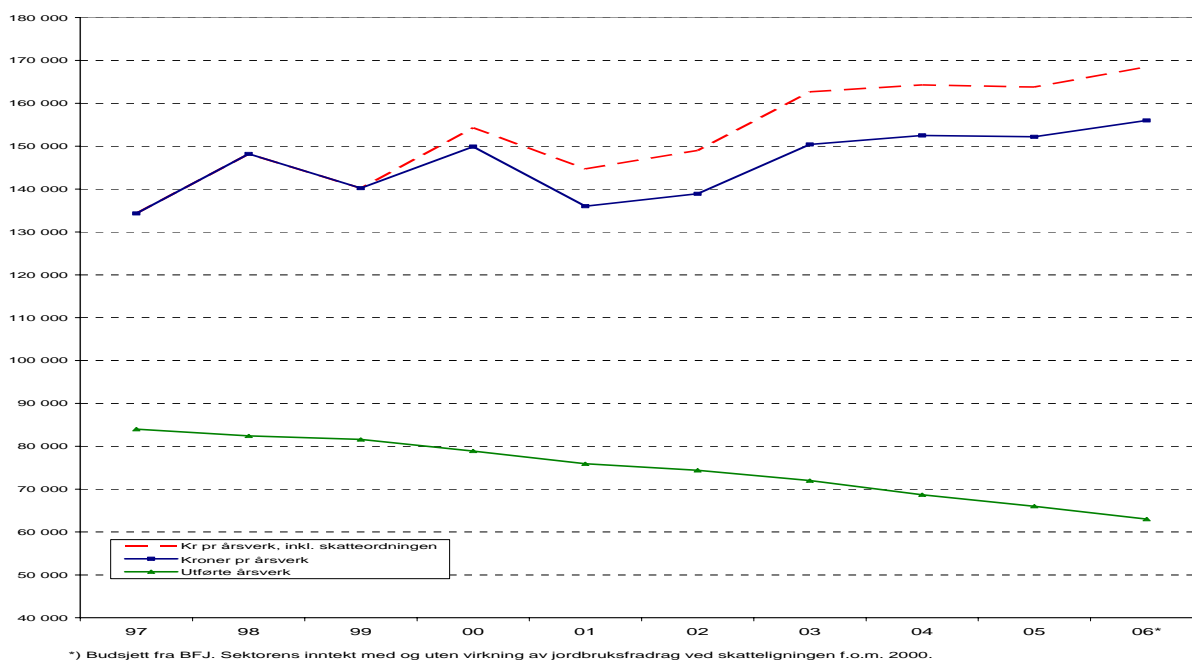
Revisjon av dataserier og beregningsprinsipper gjør at både beregnet inntektsnivå og inntektsutvikling kan variere mellom beregningsår. Totalkalkylen har ikke samme presisjonsnivå som lønnsstatistikk og inntektsutviklingen bør vurderes over noe tid. Til årets beregninger er tidsseriene endret for jordbrukets kjøreinntekter utenfor sektoren (ny undersøkelse fra SSB) og kostnadene for leasing på grunn av endringer i beregningsprinsipene.

Figur 3.1 viser vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk etter normaliserte regnskaper i Totalkalkylen. Totalkalkylen gjøres opp før skatt. Fra og med inntektsåret 2000 ble det innført et skattefradrag for jordbruket, som senere er utvidet.

Dette kommer ikke inn i Totalkalkylen. Inntektsvirkningen av jordbruksfradraget er lagt til i figur 3.1 og tabell 3.1.

På grunn av variasjonen i inntektene i jordbruket mellom årene, vil beregning av den underliggende inntektsutviklingen være avhengig av hvilket år en tar utgangspunkt i. For perioden 2002-2006 gir årets kalkyle en inntektsvekst i jordbruket på vel 13 pst. Dette er noe mer enn det som ble lagt til grunn for fjorårets avtale. Andre grupper vil ende på noe over 15,5 pst. (avhengig av resultatet i 2006).

Spesielt for svin er det fortsatt et markedsoverskuddsproblem og derfor muligheter for inntektsøkning innenfor gjeldende rammebetingelser.

*) Budsjett fra BFJ. Sektorens inntekt med og uten virkning av jordbruksfradrag ved skatteligningen f.o.m. 2000.

Figur 3.1 Antall bruk i drift, årsverk og inntekt i jordbruket i perioden 1996-2005.

Tabell 3.1 viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital de siste 2 årene og budsjettert utvikling for 2006 i følge Budsjettnemnda for jordbruket. Årsaken til svingningene er blant annet betydelig variasjon i realrenta og markedsbalansen.

Fra 2004 til 2005 er det beregnet en marginal reduksjon i inntekt pr. årsverk. Denne er allikevel litt mindre enn det var budsjettert med i fjor. En viktig årsak til det er at inntektene fra kjøtt- og andre husdyrproduksjoner utviklet seg bedre enn forventet. I tillegg ble kjøreinntektene høyere enn budsjettert.

Fra 2005 til 2006 forventes en samlet vekst i brutto inntekter på 1,1 pst. Først og fremst skyldes dette vekst i kjøttinntektene og i direkte tilskudd. Kostnadene er budsjettert å øke med 2,8 pst. Samlet gir dette en reduksjon i resultatet for sektoren på ca. 220 mill. kr. Budsjettert reduksjon i arbeidsforbruket på 4,5 pst. gir likevel en vekst i inntekt pr. årsverk på knapt 3 pst. Fjorårets avtale la til rette for en inntektsvekst på knapt 6 pst. Svakere vekst skyldes særlig økte energikostnader.

Tabell 3.1 Utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital i flg. Budsjettnemndas normaliserte regnskaper

	2004	2005	2006	05/04 Prosent	06/05 Prosent
Sum inntekter, mill kr	29 554	29 160	29 470	-1,3 %	1,1 %
Sum kostnader, mill kr	19 078	19 116	19 645	0,2 %	2,8 %
Vederlag arbeid og egenkapital, mill kr	10 476	10 044	9 825	-4,1 %	-2,2 %
Antall årsverk	68 700	66 000	63 000	-3,9 %	-4,5 %
Kroner pr årsverk	152 500	152 200	156 000	-0,2 %	2,5 %
Verdi skatteordning, kr pr årsverk	11 800	11 600	12 500		
Totalt, kroner pr årsverk	164 300	163 800	168 500	-0,3 %	2,9 %

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Budsjettnemndas referansebruksberegninger viser at det er stor variasjon mellom produksjonene i utvikling fra 2004 til 2006. Dette er først og fremst en følge av endring i markedsbalansen. Grovt sett viser referansebruksberegningene en noe svakere utvikling enn totalalkylen fra 2004 til 2006. En viktig årsak til dette er at ulike prinsipper for beregning av kapitalgodtgjøringen er lagt til grunn i de to beregningssystemene. Inntektsutviklingen varierer fra en reduksjon på 15,3 pst. til en økning på 6,8 pst. fra 2004-2006. Det er særlig brukene med svin, som har de største tapene, mens for sau og egg blir resultatene bedre i 2006.

Overføringene til jordbruket

Netto overføringer i faste kroner var høyest i første halvdel av 1980-årene og er redusert fram til 1997. Budsjettoverføringene økte i perioden 1998-2000 når det er tatt hensyn til inntektsfradraget i jordbruksinntekt. Siden 2000 er overføringene redusert noe hvert år. Tall fra OECD viser at Norge sammen med Sveits, Korea, Japan og Island har den mest omfattende jordbruksstøtten blant OECD-landene.

OECDs PSE-analyser (Producer Support Estimate) viser næringsstøttens andel av jordbrukets samlede brutto inntekt. Beregningene omfatter både budsjettstøtte og virkning av importbeskyttelsen (skjermingsstøtte), dvs. forskjellen mellom verdensmarkedspris og norsk pris. Beregningene skal i prinsippet gi et totalmål for støtten til produsentene. For Norges del er jordbruksfradraget i skatteligningen og avgiftsfritak på diesel eksempler på avgiftslettelse som også inkluderes i beregningene. PSE-prosenten gir med andre ord en indikasjon på støttenivået. Den bør ikke brukes til nøyaktig sammenligning mellom land, fordi det varierer hvor stor andel av jordbruksproduksjon og virkemidler som er inkludert. Støttenivået i Norge målt ved PSE-prosenten har endret seg lite de siste ti årene og var for 2004 på 68 pst. PSE-prosenten i gjennomsnitt for OECD var 30 pst. i 2004. Endringer i PSE-prosenten kan skyldes både endringer i det interne støttenivået og også valutakurser, men særlig vil endringer i verdensmarkedspriser ha stor betydning.

Det siste tiåret har det skjedd en betydelig dreining i virkemiddelbruken fra pristilskudd til mer produksjonsnøytrale virkemidler både i Norge og andre land. Dette har vært gjort bl.a. for å redusere tilskuddenes produksjonsdrivende effekt og for å redusere intensiteten i produksjonen. OECDs system for støtte målt i PSE kan ikke sammenliknes direkte med WTOs inndeling av internstøtte, bl.a. fordi WTO-beregningene benytter administrerte priser og verdensmarkedspriser fra 1986-88 til å beregne "skjermingsstøtten". "Skjermingsstøtten" i WTO-beregningene angir

derfor ikke et lands reelle skjermingsstøtte. Når det gjelder Norges forpliktelser på internstøtte vises det til kapittel 5.

CSE (Consumer Support Estimate) er et uttrykk for den implisitte skatt som pålegges forbrukerne som følge av landbrukspolitikken (negativ verdi fordi det er en overføring fra forbrukerne). Norges prosentvise CSE var i 2004 på -53 pst. I gjennomsnitt for OECD var CSE på -20 i 2004.

3.4 Kostnadsutviklingen

På kostnadssiden er det i hovedsak kraftfôrkostnadene og i noen grad kapitalkostnadene som er direkte påvirket av jordbruksoppjøret. Tabell 3.2 viser kostnadsutviklingen i jordbrukssektoren, i følge Budsjettnemnda for jordbruket. Kostnadsendringene inkluderer både volum- og prisendringer.

Fra 2004 til 2005 økte de totale kostnadene med 0,2 pst. Driftskostnadene økte med 2,2 pst., mens kapitalkostnadene ble redusert med 3,8 pst. grunnet vesentlig reduksjon i realrenta. Kapitalslit- og leasingkostnadene er klart økende.

Budsjettnemnda har budsjettert med en økning i totale kostnader på 2,8 pst. i 2006. Driftskostnadene er budsjettert å stige med 2,7 pst. Det skyldes i hovedsak energikostnadene, som er budsjettert å øke med om lag 240 mill. kroner, tilsvarende 14 pst. Kapitalkostnadene er forventet å øke med 3 pst. som følge av klart økende investeringer. Spesielt er det økning i omfanget av leasing av maskiner og redskaper. Fra 2001 til 2005 regner Budsjettnemnda med en vekst i summen av bruttoinvesteringer og tegnede leasingkontrakter på om lag 60 pst.

Tabell 3.2 Kostnadsutviklingen i jordbruket i flg. normaliserte regnskaper 2004. Mill. kroner og prosentvis endring.

Mill. kroner	1990	2003	2004	2005	2006
Driftskostnader	13 073	12 602	12736	13014	13363
- herav kraftfôr	5 627	4 490	4525	4465	4504
Kapitalkostnader ²⁾	6 651	6 209	6 341	6102	6283
Totale kostnader	19 724	18 811	19 078	19116	19645
<i>Endring i prosent:</i>				<i>2005/2004</i>	<i>2006/2005</i>
Driftskostnader				2,2 %	2,7 %
- herav kraftfôr				-1,3 %	0,9 %
Kapitalkostnader				-3,8 %	3,0 %
Totale kostnader				0,2 %	2,8 %

1) Budsjett

2) Kapitalslit, leasing og realrentekostnad.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket

3.5 Arealutviklingen

I perioden 1989-2000 var det en økning i totalt jordbruksareal i drift på 4,8 pst. Denne utviklingen har nå flatet ut. For perioden 2000-2005 er totalt jordbruksareal i drift estimert til å bli redusert med 0,7 pst., jf. tabell 3.3. Nedgangen i jordbruksarealet skyldes reduksjon i arealet med korn og oljevekster og andre åpen åkervekster. Arealet med eng og beite har økt i samme periode, men likevel noe mindre enn tidligere år.

Tabell 3.3 Utviklingen i jordbruksareal fordelt på ulike vekster (1000 dekar)

År	1989	1995	2000	2003	2004	2005 ¹	Endring 2000-2005
Korn og oljevekster	3530	3449	3370	3267	3283	3249	-3,6 %
Eng og beite	5480	5926	6444	6550	6552	6561	1,8 %
herav overflatedyrket	1095	1294	1583	1644	1660	1688	6,6 %
Andre vekster	946	809	622	587	562	549	-11,7 %
Jordbruksareal i drift i alt	9956	10184	10436	10404	10397	10359	-0,7 %

¹ Foreløpige tall for 2005.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket

3.6 Utviklingen i sysselsetting i jordbruket

Jordbruket sto for 3,4 pst. av samlet sysselsetting i 2005. I tillegg leverer mange foretak varer og tjenester til landbruket, og det er en omfattende virksomhet knyttet til foredling og omsetning av landbruksvarer.

Tabell 3.4 viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter i drift og antall årsverk siden 1979. Nedgangen i sysselsettingen de siste årene har vist en økende tendens. På 90-tallet var den gjennomsnittlige nedgangen i sysselsettingen i jordbruket på 2,4 pst. pr. år, mens den fra 2000-2005 var på 3,5 pst. pr. år. Statistisk sentralbyrå gjennomførte en ny undersøkelse av arbeidsforbruket i jordbruket i 2005. På grunnlag av resultatene fra denne, regner Budsjettnemnda for jordbruket nå med en årlig reduksjon i arbeidsforbruket på vel 4 pst..

Tabell 3.4 Antall jordbruksbedrifter og årsverk i 1000 stk. for landet 1979-2006

År	1979	1989	1999	2001	2004	2005	2006 ¹
Antall jordbruksbedrifter	125,3	99,4	70,7	65,6	55,5	53,2	51,1
Antall årsverk	134,6	101,2	81,6	75,9	68,7	66,0	63,0

¹) Budsjett

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

3.7 Strukturutvikling

Totalt antall jordbruksbedrifter¹ har gått ned fra 99 400 til 53 200 (-46 pst.) i perioden 1989 til 2005. Fra 1999 til 2005 ble antall jordbruksbedrifter redusert med 24 pst. og en stadig større andel har over 200 dekar jord. Fra og med 1999 har det også vært en reduksjon i antallet jordbruksbedrifter mellom 200 og 300 dekar. Gjennomsnittlig antall dekar pr. jordbruksbedrift på landsbasis har økt fra 100 dekar i 1989 til 195 dekar i 2004. Arealet på jordbruksbedriftene som går ut av drift overtas i hovedsak av andre jordbruksbedrifter ved salg eller utleie. Leid areal har økt med 50 pst. i perioden 1979-2005 og utgjorde ca. 4 mill. dekar, tilsvarende 38 pst. av arealet, i 2005.

Antall jordbruksbedrifter med melkeproduksjon er redusert med 30 pst. i perioden 1999 til 2005, og utgjorde i 2005 15 800 bedrifter. I samme periode er antallet

¹ Begrepet "driftsenhet" ble fra 2004 byttet ut med "jordbruksbedrift". Når begrepet "bruk" benyttes i tabeller, betyr det mer presist "jordbruksbedrift" for årene etter 1999.

samdrifter i melkeproduksjonen mer enn tredoblet. Antall etablerte samdrifter var ved utgangen av 2005 1 481 mot 432 i 1999. Andel bedrifter som har annen organisasjonsform enn enkeltpersonsforetak er økende, og var i 2005 på 4,3 pst. I 2005 var det i gjennomsnitt 2,3 deltagere i samdrifter med melkeproduksjon.

Det har gjennomgående vært en sterk strukturendring i alle produksjoner de senere årene. For korn har f.eks. gjennomsnittsarealet pr. jordbruksbedrift økt fra 153 dekar i 1999 til 192 dekar i 2005. Gjennomsnittlig antall verpehøner pr. bruk har økt fra omtrent 780 til 1300 i samme periode. I 2005 var gjennomsnittlig besetningsstørrelse 46 for jordbruksbedrifter med purker, og har dermed økt med 40 pst. siden 1999. Gjennomsnittlig antall melkekyr pr. bruk økte fra 14 i 1999 til 17 i 2005. Dette tilsvarer en årlig prosentvis økning på 3,2 pst. Gjennomsnittlig kvote på kumelk har økt med 32,7 pst. fra 1998-2005, og utgjorde nesten 100 000 liter i 2005. I tillegg har melkeytelsen pr. ku økt i 2005, og forventes også å øke i 2006.

3.8 Geografisk utvikling

Den relative fordelingen av antall jordbruksbedrifter med ulike produksjoner har holdt seg forholdsvis stabil mellom regioner siden 1989. Innen sau- og svineproduksjon har Østlandet hatt en sterkere reduksjon i antall driftsenheter enn landet for øvrig, mens Østlandet har fått en betydelig økt andel av grønnsaksproduksjonen. Ifølge Budsjettnemnda for jordbruket har Vestlandet hatt svakest produksjonsutvikling for de fleste produksjoner de siste årene. Vestlandet har også størst reduksjon i arbeidsforbruk og er den eneste landsdelen med en viss reduksjon i både totalareal og areal av eng/beite.

I perioden 1989-1999 var reduksjonen i antall jordbruksbedrifter relativt sett størst på Østlandet og i Nord-Norge. Fra 1999 til 2005 har den årlige prosentvise reduksjonen relativt sett vært størst i Nord-Norge og på Vestlandet. I 2005 var 42 pst. av jordbruksbedriftene lokalisert på Østlandet, 9 pst. i Nord-Norge, 14 pst. i Agder/Rogaland, 14 pst. i Trøndelag, og 21 pst. på Vestlandet. Den marginale reduksjonen i jordbruksareal i drift har fra 1999 til 2005 først og fremst foregått på Vestlandet og på Østlandet. I samme periode har arealet økt marginalt i de andre landsdelene. Det er først og fremst fulldyrket areal og åpen åker arealene, som viser en tendens til reduksjon, mens eng- og beitearealene har hatt en svak økning i perioden 1999-2005.

Reduksjonen i arbeidsforbruk viser ikke markante forskjeller om kommunene deles inn etter sentralitet eller etter virkeområde for distriktspolitiske virkemidler.

3.9 Produksjons- og markedsutvikling

På slutten av 90-tallet påførte overproduksjon produsentene store inntektstap og bidro til uønskede samfunnsøkonomiske kostnader. Mellom 2001 og 2004 var markedet i langt større grad i balanse. Også for kjøtt ble markedsbalansen vesentlig bedret, og det har delvis oppstått situasjoner med markedsunderskudd, spesielt for storfe.

Brutto pristap som følge av markedsoverskudd er beregnet å øke for 2005 og 2006. Totalt brutto pristap for jordbruket inkluderer pristap i forhold til avtalepris og økt omsetningsavgift utover avgift ved markedsbalanse. Dette utgjorde til sammen

omtrent 250 mill. kroner i 2004 og er beregnet til omtrent 490 mill. kroner i 2005 og 2006. Pristapet er beregnet til å være størst for svin i 2005 og 2006. For 2006 er det prognosert et overskudd i markedet på om lag 8300 tonn svinekjøtt. For storfe er pristapet beregnet å øke fra 2005 til 2006 etter at det er lagt til grunn en import på ca. 4500 tonn. Pristapet er beregnet å gå noe ned for sau/lam og egg som følge av bedre markedsbalanse.

Tabellen nedenfor viser BFJs anslag for brutto pristap på grunn av markedsoverskudd i mill. kroner, samt prisavviket i forhold til målpris og økt omsetningsavgift i forhold til anslått avgift ved markedsbalanse.

Tabell 3.5 Brutto pristap på grunn av markedsoverskudd i millioner kroner og prisavvik i kroner pr. kilo i 2005 og 2006.

2005	Storfe	Sau/lam	Gris	Egg	Fjørfe	Korn/oljefrø	Totalt
Økt omsetningsavgift 1)	-0,06	1,58	1,43	0,38	-0,10	0,04	
Svikt i engrospris 1)	0,26	0,57	1,35	0,58	0,20		
Sum tap	0,20	2,15	2,78	0,96	0,10	0,04	
Salgsproduksjon, mill. kg	85,0	25,4	112,3	50,4	47,5	1297,2	
Brutto pristap pga. markedsoverskudd, mill. kr	17,0	54,6	312,3	48,4	4,8	51,9	489
2006	Storfe	Sau/lam	Gris	Egg	Fjørfe	Korn/oljefrø	Totalt
Økt omsetningsavgift 1)	0,24	1,02	1,20	0,20	-0,30	0,035	
Svikt i engrospris 1)	0,60	0,00	1,80	0,12	0,00		
Sum tap	0,84	1,02	3,00	0,32	-0,30	0,035	
Salgsproduksjon, mill. kg	83,4	24,9	115,7	51,1	52,3	1353,8	
Brutto pristap pga. markedsoverskudd, mill. kr	70,1	25,4	347,0	16,4	-15,7	47,4	491

¹⁾ Negativt fortegn betyr høyere uttatt pris enn målpris/lavere omsetningsavgift enn avgift ved markedsbalanse

3.10 Nærings- og bygdeutvikling

Landbruks- og matdepartementet har en rekke virkemidler som skal bidra til næringsutvikling i landbruket. Noen forvaltes på sentralt nivå, andre fylkesvis eller lokalt i kommunene. Ordningene vedtas både i forbindelse med jordbruksforhandlingene og gjennom behandlingen av statsbudsjettet. I januar 2005 la Landbruks- og matdepartementet fram strategien "Landbruk – mer enn landbruk", med tillegg datert februar 2006. Strategien er et rammeverk for alle typer lønnsom næringsvirksomhet med utgangspunkt i gårdens menneskelige og materielle ressurser, og skal bygge opp under hovedmålene i landbrukspolitikken. I tillegg til den nasjonale strategien fra Landbruks- og matdepartementet, har alle fylker utarbeidet en regional strategi for næringsutvikling som skreddersyr virkemiddelbruken til de mest aktuelle utfordringene i regionen. De regionale strategiene er utarbeidet av det regionale partnerskapet bestående av Fylkesmannen (FM), Innovasjon Norge (IN), Fylkeskommunen (FK), kommunene, landbrukets organisasjoner med flere.

Satsingen på nærings- og bygdeutvikling, som har pågått i mange år, viser nå gode resultater. Konkrete satsinger som Verdiskapingsprogrammet for mat har bidratt til å øke tilbud og mangfold av norskproduserte matvarer. Produkter som Odelia matrapsolje, Rakfisk fra Valdres, oster fra Eiker gårdsysteri og Thulefjordprodukter omsettes nå i store deler av landet. Utviklingsarbeidet innen frukt- og grøntsektoren har blant annet medført at et økt og mangfoldig tilbud av salater, friske urter og øvrige grønnsaker tilbys til norske forbrukere. Ferske tall viser videre at totalomsetningen på Bondens marked økte med 32 pst. fra 2004 til 2005.

På 195 markedsdager ved 16 markedssteder var totalomsetningen i 2005 på 13 mill. kroner.

Landbruket har videre utviklet et variert tilbud av opplevelser beregnet på reiselivsmarkedet, aktiviteter knyttet til kulturformidling, og ”Inn på tunet-tjenester”. I følge Norsk senter for bygdeforskning finnes det i dag rundt 1500 bønder som leverer ”Inn på tunet-tjenester” i Norge. Erfaringen viser at markedet etterspør dette varierte tilbudet av produkter og tjenester, og markedstrendene tilsier at interessen vil fortsette å stige.

Når det gjelder økonomiske investeringsvirkemidler, så er det langt større etterspørsel enn det som er tilgjengelig. Mange av søknadene er om midler til oppgradering av eksisterende driftsapparat for å imøtekomme nye krav til driftsbygninger og dyrevelferd, men det er også stor interesse for midler til utvidelser av driftsomfang, nye næringer og nye selskapsformer.

Omfanget av økologisk produksjon har økt jevnt de siste årene, og 4,2 pst. av jordbruksarealet blir per i dag drevet økologisk. Etterspørselen etter økologiske produkter har vært økende, og særlig det siste året har det vært en betydelig vekst i markedet for slike varer. Likevel er markedsandelene fremdeles lave, og det er et betydelig potensial for å øke forbruket av økologiske varer vesentlig.

Tabell 3.6 gir en oversikt over ordninger som skal bidra til næringsutvikling i jord- og skogbruk. I tillegg kommer bevilgning til rentestøtte i 2005 med en låneramme på 700 mill. kroner. Avsnitt 3.10.1 og 3.10.2 omtaler noen av ordningene, fordelt på det som er innenfor og utenfor jordbruksavtalen.

Tabell 3.6 Innvilgingsrammer for næringsutvikling i 2005 (mill.kroner)

Ordninger for næringsutvikling i landbruket	2005
Kompetansetiltak (KIL)	6,0
Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)	20,0
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (inkl. melke- og storfeprogram)	326,0
Spesielle miljøtiltak (informasjons- og utviklingsarbeid fom 2005)	13,5
SMIL	115,0
Organisert beitebruk	8,6
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk	38,0
Nedskrivning økologisk korn	3,0
Utviklingsprogram for geiteholdet	10,0
Kadaverhåndtering	5,0
Diverse prosjekter	3,0
<i>SUM innenfor jordbruksavtalen</i>	<i>548,1</i>
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2,0
Verdiskapingsprogram for matproduksjon	114,6
Sentrale bygdeutviklingsmidler	38,0
Bioenergi	23,0
Skogbruk	133,0
Mat, skole og helse	5,0
Støtte til utkantbutikker forvaltet av MERKUR	2,5
<i>SUM utenfor jordbruksavtalen</i>	<i>318,1</i>
<i>SUM totalt til næringsutvikling</i>	<i>866,2</i>

3.10.1 LUF-midler innenfor Jordbruksavtalen

Kompetansetiltak (KIL)

Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL) har som målsetting å bidra til nyskaping og videreutvikling av landbruket gjennom etter- og videreutdanning. I 2005 ble det mottatt søknader for et samlet beløp på over 10 mill. kroner. To tredjedeler av søknadene ble innvilget. Mange av søknadene ble samfinansiert med andre.

Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)

Formålet med KSL er å dokumentere for forbrukerne, varekjedene og myndighetene, hvordan produksjonen på norske gårdsbruk foregår, og å utvikle et styringssystem for den enkelte bonde. Kvalitetssystemet tilrettelegger for en systematisk og god dokumentasjon på at målene nås. Budsjett for KSL i 2005 var 20 mill. kroner, av dette ble 11,2 mill. kroner brukt til revisjonsvirksomhet, 3,8 mill. kroner til å drifte sekretariatet og 5,6 mill. kroner til ulike aktiviteter og prosjekter.

Etablering av et helhetlig kvalitetssystem i norsk matproduksjon

Høsten 2005 ble det, som oppfølging av St.prp. nr. 69 "Om Jordbruksoppgjøret 2005" nedsatt en arbeidsgruppe for å vurdere mulighetene for etablering av et helhetlig kvalitetssystem for norsk mat basert på KSL og Godt Norsk.

Arbeidsgruppen var satt sammen av representanter fra LMD, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Mattilsynet, Matmerk og KSL. Rapporten fra arbeidsgruppen er nærmere omtalt i kapittel 7.

Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (BU-midlene)

BU-midlene skal legge til rette for næringsutvikling som danner grunnlag for langsiktig, lønnsom verdiskaping og desentralisert bosetting med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt. Det ble med virkning fra 2005 gjort en endring i oppdelingen av de fylkesvise BU-midlene. Midlene deles mellom melke- og storfeprogram og andre tiltak. Forvaltningsansvar fordeles mellom Innovasjon Norge (IN) og Fylkesmannen (FM) på regionalt nivå. Det er IN som forvalter de bedriftsrettede midlene, og FM som forvalter de øvrige midlene. For 2005 fikk fylkene til sammen tildelt 326 mill. kroner i BU-midler ekskl. rentestøtte. Dette fordelte seg med 85 mill. kroner til melke- og storfeprogram og 241 mill. kroner til andre tiltak. Tabell 3.7 viser oversikt over de fylkesvise BU-midlene i 2005. I tabellen er forsøket i Valdres og Nord-Gudbrandsdal satt opp på egen linje slik at det framgår at midlene i forsøket er trukket ut av de ordinære rammene.

I følge INs oversikt over fylkenes bruk av BU-midler for 2005 kom det inn 2 117 søknader om bedriftsrettede midler til IN. 18 pst. av disse søknadene fikk avslag, men en del søknader blir stoppet før de blir registrert som avslag slik at avslagsprosenten i realiteten er noe høyere. Det var i 2005 en betydelig økning i etterspørselen etter midler i forhold til 2004. Dette gjaldt generelt, men også spesielt til utviklingstiltak innenfor melke- og storfesektoren. Den økte etterspørselen medførte at mange fylker hadde disponert alle sine utviklingsmidler allerede i juli. FM har i 2005 innvilget BU-midler til 882 utrednings- og til rette-

leggingstiltak (inkl. 37 onnebarnehager). Tabell 3.8 viser fordelingen av midler og tiltak på ulike formål, og hvor stor andel av tiltakene som er kvinnetiltak. Det er betydelig høyere kvinneandel blant tilskudd gitt til ny næringsutvikling enn til tradisjonelt landbruk. Blant ordningene i tabellen er det etablererstipend og investeringsstilskudd til nye næringer som har høyest andel kvinnelige støttemottakere.

Av 1850 bedriftsrettede tiltak er 645 registrert som kvinnetiltak. Dette utgjør 35 pst., en økning på 1 prosentpoeng fra 2004. Av de bedriftsrettede midlene har kvinnelige søkere mottatt 25 pst., en nedgang på 5 prosentpoeng fra 2004. 19 pst. av midlene til tradisjonelt jord- og hagebruk har gått til kvinner, en nedgang på 5 prosentpoeng fra 2004.

Tiltak som fører til at flere næringsutøvere samarbeider, er ett av resultatmålene. I 2005 er det gitt 413 tilsagn som knytter seg til en eller annen form for samarbeid/nettverk. Dette er 17 pst., en oppgang på 1 prosentpoeng fra 2004.

Rapporten viser at 72 pst. av BU-midlene gikk til tiltak innenfor det distriktspolitiske virkeområdet i 2005, en økning på 4 prosentpoeng fra 2004. Av midlene til tradisjonelt jord- og hagebruk er tildelingen til kommuner med distriktpolitisk status 74 pst. En økning på 6 prosentpoeng fra 2004.

Investeringsstøtte til tradisjonelt jord- og hagebruk skal avpasses de nasjonale markedsforholdene. I 2005 ble det innvilget 835 søknader om tilskudd til investeringer for tradisjonelt dyrehold. I 489 saker (59 pst. av sakene) førte investeringene til økt produksjonsomfang. Dette er en markert økning siden 2004.

I kundeffektundersøkelsen blant bedrifter som mottok støtte i 2004, utført av Oxford Research AS, på oppdrag fra IN, går det fram at prosjektene/aktivitetene som er blitt støttet av bygdeutviklingsmidlene har stor viktighet for bedriftsleders egen vurdering av bedriftens overlevingssevne.

Tabell 3.7 Fylkesvise BU-midler (ekskl. rentestøtte.)¹⁾ Mill. kroner

	Innvilgingsramme 2005 ²⁾	Innvilget 2005 ³⁾	Ansvar 01.01.06	Budsjett 2006 ¹⁾
IN: Melke- og storfeprogram	80,6	105,0	56,0	
IN: Tradisjonelt landbruk	172,8	132,0	189,4	
IN: Utviklingstiltak		98,0	150,5	
Region Valdres/N.Gudbr.dal	10,6	12,0	9,8	
FMLA: Utredning/tilrettelegging	62,0	71,5	98,5	
SUM	326,0	418,5	504,2	326,0

1) Fra og med 2005 deles de fylkesvise BU-midlene inn i melke- og storfeprogram og andre tiltak. IN rapporterer fremdeles virkemiddelbruken etter formålene tradisjonelt jord- og hagebruk og utviklingstiltak, slik at det er mulig å sammenligne virkemiddelbruken over tid.

2) Fra St.prp.nr.66 (2003-2004)

3) Faktisk innvilget er høyere enn innvilgingsramme på grunn av overføring av ubrukte midler fra tidligere år

Tabell 3.8 Fylkesvise BU-midler ekskl. rentestøtte. Fordeling av innvilgning på ulike formål og kvinnetiltak i 2005.

Ordning	Innvilget mill. kroner	Andel av midlene i %	Antall tiltak	Kvinnetiltak % av tiltak
Utredning/tilrettelegging	71,5	17,0 %	882	8 %
Etablererstipend	21,6	5,1 %	284	65 %
Bedriftsutvikling	15,4	3,7 %	169	41 %
Investeringer, nye næringer	52,0	12,3 %	302	50 %
Investeringer, tradisjonelt landbruk	113,2	27,0 %	576	19 %
Melke- og storfeprogram	105,0	25,0 %	263	22 %
Andre tiltak ¹⁾	41,6	9,9 %	35	

1) I kategorien Andre tiltak ligger blant annet tilskudd ved generasjonsskifte, andre tiltak, og innvilgningene gjort av de to forsøksregionene i Oppland

Rentestøtte

Ordningen ble etablert med virkning f.o.m. 2003. Støtten utgjør en nedskrivning av lånets rente i hele tilbakebetalingstiden. Rentestøtten settes til 50 pst. av risikofri rente 3 år stat (ST4X) for foregående år. I 2005 kunne det gis rentestøtte til lån innenfor en låneramme på 700 mill. kroner. Det ble i 2005 gitt tilsagn på i alt 659 mill. kroner.

Inn på tunet

Målet med "Inn på tunet"- satsingen er å utvikle alternative omsorgs- og lærings-tilbud med gården som arena. Senter for bygdeforskning anslår, i en undersøkelse fra 2005, at ca. 1500 gårdsbruk leverer velferdstjenester.

I 2005 ble det bevilget nesten 5 mill. kroner fra BU-midlene til Inn på tunet tiltak, det er en økning på ca. 1 mill. kroner fra 2004. Arbeidet med å utvikle Inn på tunet som næring på gården er lagt til Fylkesmannens landbruksavdeling. Norges Vel eier og utvikler internettsiden www.innpaaturnet.no. De har registrert 5500 treff i gjennomsnitt i måneden de siste 12 månedene.

3.10.2 LUF-midler utenfor Jordbruksavtalen

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon forvaltes av Innovasjon Norge som en egen programsatsing på mat. Verdiskapingsprogrammet finansierer også stiftelsen Matmerk og en prosjektportefølje kalt offentlige strategier. I 2005 mottok Innovasjon Norge nesten 250 prosjektsøknader innenfor Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon. Dette var på samme nivå som i 2004. Det ble søkt om støtte tilsvarende 135,2 mill. kroner i 2005. 214 saker ble innvilget med et totalt støttebeløp på 93 mill. kroner. Den fylkesvise fordelingen varierer betydelig fra år til år, bl.a. fordi de fleste fylkene har noen store prosjekter som enkelte år trekker fylkets totalbevilling opp. Hittil i programperioden har Rogaland hatt en unik plass blant fylkene, med både mange og større prosjekter.

Kompetansenettverket (navene) ble evaluert i 2005. Evalueringen konkluderer bl.a. med at kompetansenettverket har hatt stor aktivitet. Kursvirksomheten og besøksordningen har fungert bra, mens kvaliteten på oppfølgingsprosjekter har vært varierende. Det skal nedsettes en arbeidsgruppe som skal følge opp anbe-

falingene i evalueringen, og forslag til oppfølging skal presenteres for den faglige møtearenaen for mat høsten 2006.

Innovasjon Norge har igangsatt en evaluering av Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon. Østlandsforskning vil levere rapporten i juni 2006.

Merkeordningene Beskyttede betegnelser ble etablert i 2002. Pr. 31.3.06 er det 3 produkter som har oppnådd en beskyttet betegnelse. Det er Økologisk Tjukkmjølk fra Røros (Beskyttet geografisk betegnelse), Ringerikserter (Beskyttet opprinnelsesbetegnelse) og Eplejuice fra Hardanger (Beskyttet geografisk betegnelse). I tillegg er 15 søknader til behandling. Det har, av ulike årsaker, tatt lengre tid enn forventet å få godkjente produkter i merkeordningene.

Merkeordningen Spesialitet omfattet, pr. 31.12.2005, 41 produkter fra 23 produsenter. I alt 10 nye produkter fikk Spesialitetsmerket i 2005.

Høsten 2005 inngikk *Matmerk* en avtale med en matvarekjede om å selge og profilere varer med merkene Spesialitet og Beskyttede betegnelser. Matmerk har i 2005 også gjort et betydelig arbeid med å profilere norske matspesialiteter.

Gjennom *offentlige strategier* satses det på profilerende og salgsfremmende tiltak for norsk mat nasjonalt og internasjonalt med sikte på økt næringsutvikling på matområdet. Internasjonalt har dette i 2005 omfattet presentasjon av norsk mat og matbedrifter på Internationale Grüne Woche i Berlin og samarbeidsprosjektet med Utenriksdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet om mat som Norgesprofilering ved statsbesøk ute og hjemme. Nasjonalt er det bl.a. gitt delfinansiering til et samarbeidsprosjekt med DNT om lokal mat på Turistforeningens hytter og til aktiviteter for å skape økt oppmerksomhet rundt småskala osteproduksjon og ostemangfoldet. Samarbeidet med Ungt Entreprenørskap er økt fra 4 til 14 fylker og målet har vært å etablere 30 ungdomsbedrifter i regi av videregående skoler.

Sentrale BU-midler

De sentrale BU-midlene brukes til prosjektrettet virksomhet og tiltak av landsomfattende karakter. Rammen for de sentrale BU-midlene var i 2005 på 38 mill. kroner. Fordelingen framgår av tabell 3.9.

Tabell 3.9 Fordeling av sentrale BU-midler i 2005. Mill. kroner

Sentrale BU-midler	2005
Reiseliv	23,5
Landbruk Pluss	4,0
Til disposisjon for IN	3,0
Diverse småprosjekt	2,0
Forskningsprosjekt korn	1,5
Landbruksbygg i arktiske strøk	1,5
Norsk Bygdeturisme og Gardsmat	1,5
Streif 2005	1,0

Reiseliv

Bevilgningene til reiseliv fordelte seg i 2005 på 7,0 mill. kroner til Norgeskampanjen, 5,0 mill. kroner til Bygdeturismekampanjen, 1,2 mill. kroner til Håndplukket og 2,4 mill. kroner til temaprojektene på sykling, vandring og elve-/innlandsfiske. Resten av bevilgning ble brukt til resultatmåling og utviklingsprosjekter innen landbruk/reiseliv. Eksempel på slike utviklingsprosjekter er katalog-

en til Norsk Bygdeturisme og Gardsmat, oppbygging av nasjonalparkrute i Nasjonalparkriket og nasjonalt program for næringsmessig utnyttelse av ferskvannsfisk.

Skogbruk

Bevilgningene til skogbruk nyttes i hovedsak til tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket og skogbruksplanlegging med miljøregistreringer. Disse tilskuddsordningene forvaltes av kommunene sammen med tilskudd til spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL). Statens landbruksforvaltning har evaluert kommunaliseringprosessen med hovedvekt på SMIL-ordningen (jf. kap 3.12.2). I tillegg nyttes en del av midlene til kurs og kompetansehevingstiltak rettet mot skogeiere og skogsarbeidere samt noe prosjektrettet virksomhet. Utover midlene som bevilges til skogbruk over LUF, bevilges det i tillegg midler over statsbudsjettet til Utviklingsfondet for skogbruket, Verdiskapningsprogrammet for bruk og foredling av trevirke og transportstøtte i Nord-Norge.

Bioenergi

I satsingen på bioenergi legges det vekt på å utvikle forretningsmessige konsepter for biobrenselleveranser og leveranse av ferdig varme med utgangspunkt i landbrukets ressurser. Etter det tredje driftsåret for departementets bioenergiprogram, kan en oppsummere med at programmet viser en positiv utvikling. Programmet er godt kjent utover landet, og interessen for prosjektmidler er økende. Søknadene dreier i ønsket retning, dvs. mot ferdigvarmeprosjekter. Disse gir størst verdiskaping for landbruket ved at landbrukets aktører er med langt ut i verdikjeden. Fra 2006 er det presisert at hovedmålgruppen for programmet skal være jord- og skogbrukere. Videre er det vedtatt to nye satsingsområder; disse er støtte til omlegging til biovarme i veksthus samt etablering av gårdsvarmeanlegg.

3.11 Likestilling og rekruttering

Hovedtendensen er at både andelen kvinnelige brukere og eiere har vært nokså stabilt i de siste 5 årene. Den generelle samfunnsutviklingen gjør seg også gjeldende i landbruket ved at kvinner i og i tilknytning til landbruket nå i gjennomsnitt har høyere utdanning enn menn. Kvinner på gårdsbruk har for første gang større lønnsinntekt enn menn i gjennomsnitt.

Andelen kvinnelige personlige brukere var økende fra 1979 til 2001, i perioden etter har den vært stabil på ca. 13 pst.. Størst andel kvinner finner vi på mindre bruk. På bruk opp til 50 dekar er andelen kvinnelige brukere på ca. 18 pst., mens på bruk over 500 dekar er kvinneandelen 6,8 pst.. Geografisk fordelt er det størst kvinneandel i Troms (16,8 pst.) og Finmark (20 pst.) og minst kvinneandel i Vestfold (10,6 pst.) og Sør-Trøndelag (11,1 pst.).

Av de som overtok gårdsbruk (med eller uten odell) i perioden januar 2005 til januar 2006, var 62 pst. menn, 37,6 pst. kvinner og 0,4 pst. upersonlige eiere. Ca. 33 pst. av nye kvinnelige eiere og over 50 pst. av alle kvinnelige eiere er over 60 år. Ut i fra aldersstatistikken ser det ut til at kvinner i mindre grad overtar gårdsbruk for selv å drive landbruk over tid. Derimot er kvinner som aktivt driver gård

gjennomgående litt yngre enn menn. Dette gjelder både for store og små bruk og i de fleste fylkene.

Når det gjelder fordeling mellom driftsformer, er det største andel kvinner blant bønder med sau, geit og hest. Andelen er lavest blant produsenter som driver med storfe, både kombinasjonen melk/kjøtt og kun melk. For de andre driftsformene er andelen kvinner noenlunde lik og ca. 13 pst.. Kvinner utgjør 16 pst. av de økologiske bøndene, noe som er 3 prosentpoeng høyere enn andelen blant tradisjonelle bønder. Andelen av kvinnelige økologiske bønder nedadgående.

Arbeidsforbruket i jordbruket er avtakende både for kvinner og menn. Kvinnene utfører nesten en firedel av arbeidet, enten som bruker, ektefelle eller samboer til brukeren, som familiemedlem eller som annen hjelp.

Generelt er lang utdanning vanligere blant kvinner enn blant menn som eier eller driver gårdsbruk, og lang utdanning er vanligere jo større gården er for begge kjønn. Landbruksutdanning er også vanligere blant de som driver større gårdsbruk. De unge kvinnene som har overtatt gård har et langt høyere utdanningsnivå enn menn, men de velger sjeldnere en lang landbruksutdanning.

Statistikk for pensjonsgivende inntekt i jordbruk, skog og fiske viser at menn har høyere personinntekt enn kvinner. Dette gjelder spesielt for primærnæring og annen næring, mens kvinnene nå har høyere lønnsinntekt enn menn. Kvinners pensjonsgivende inntekt i forhold til mennenes har vært svakt økende, og siden 2002 ligget stabilt i overkant av 70 pst. av mennenes nivå.

3.12 Miljø

Målet for landbruks- og matpolitikken på miljøområdet er en bærekraftig ressursforvaltning med et sterkt jordvern, bevaring og vedlikehold av kulturlandskapet og sikring av det biologiske mangfoldet.

3.12.1 Miljøstatus for jordbruket

Det er en stor utfordring for forvaltningen å få kartlagt og overvåket miljøstatus i jordbruksområder og jordbrukspåvirkende områder. I vid forstand er det meste av Norges landareal påvirket av jordbruksdrift, historisk sett. Forbedringer i kartleggingen og overvåkingen av biologiske verdier og kulturminneverdier er derfor en pågående prosess.

Miljøvernforvaltningen og landbruksforvaltningen har overvåkingssystemer både for kulturlandskapet (3Q-overvåkingen) og forurensningsovervåking relatert til avrenning av næringsalter og plantevernmidler (JOVA-overvåkingen). 3Q er konsentrert til dagens aktive dyrkingslandskap (ca. 3,3 pst. av Norges areal) og omfatter i mindre grad utmarksarealer (høstingslandskapet).

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har mer spesifikk overvåking rettet mot biologisk mangfold, men overvåking av kulturlandskap og biologisk mangfold omfattes i liten grad av denne. Riksantikvaren kontrollerer dessuten tap, skade og endring for automatisk fredete kulturminner og SEFRAK-bygninger i utvalgte kommuner. I tillegg arbeider Statens landbruksforvaltning med et resultatkontrollsystem for miljøvirkemidlene. Det skal framover blant annet rapporteres på i

hvor stor grad stedfestede og verdisatte kulturlandskap, arealer og kulturminner i dag fanges opp av landbrukets økonomiske virkemidler. Slik rapportering vil gi en god indikasjon på miljøeffekten av virkemidlene.

Gjengroing truer – betydning av bruk og skjøtsel

Selv om landskapet har endret seg gjennom tidenes løp, så har de semi-naturlige arealene (også kalt gamle kulturmarker) stort sett bestått i flere tusen år og fram til da industrialiseringen startet (for godt over 100 år siden). Dette fordi driftsformene har vært de samme i hele denne perioden. Disse naturtypene er derfor helt unike i biologisk mangfold sammenheng totalt sett og har dessuten store kulturhistoriske verdier. Mye av det som ennå finnes igjen, trues imidlertid nå av gjengroing, og de største arealene er i hovedsak i utmark. Det finnes ingen samlet oversikt over utviklingen av gjengroingen av slike arealer i utmark og innmark i Norge. 3Q – overvåkingen hadde sitt første år hvor en registrerte endringer (bare fylkene rundt Oslofjorden) i 2005, og resultatene herfra viser at gjenroingen av kulturlandskapet også er betydelig selv innenfor et så kort tidspenn som 5 år. Resultater for de andre landsdelene kommer fortløpende i de kommende årene.

Det finnes også mange studier fra enkeltområder som forteller om effektene av gjengroing. For eksempel er mye areal av de typiske kystlyngheiene preget av gjengroing i ulike stadier. Dette har Fylkesmannen i flere av de aktuelle fylkene nå tatt tak i gjennom de regionale miljøprogrammene. De mest aktuelle fylkene har også laget beite- og skjøtselsordninger spesielt rettet mot kystlyngheiene. For 2005 utgjorde dette totalt 6000 beitedyr.

Biologisk mangfold

DN samler informasjon om truede natur- og vegetasjonstyper og arter. I det følgende er det lagt spesielt vekt på miljøstatus for jordbruksrelaterte naturtyper som har en negativ utvikling i forhold til biologisk mangfold:

- Av 71 beskrevne vegetasjonstyper inneholder jordbrukets kulturlandskap majoriteten av akutt og sterkt truede vegetasjonstyper i Norge.
- 9 av 12 akutt truede er kulturavhengige; kulturbetinget eng og løveng.
- Ca. 50 pst. av 36 sterkt truede vegetasjonstyper er kulturbetinget eng, kystlynghei, berg- og kantvegetasjon.
- Ca. 30 pst. av de truede artene på den norske rødlista er knyttet til jordbrukets kulturlandskap.

En av våre mest artsrike naturtyper er slåttenger. Det har vært mye fokus på verdien av disse for biologisk mangfold. Deres status kan derfor være en indikator på i hvor stor grad man greier å ivareta spesielt verdifulle områder. En innhenting av informasjon om 112 slåtteng-lokaliteter fra 5 fylker (Oslo og Akershus, Vestfold, Telemark, Rogaland og Nord-Trøndelag) viste at 36 pst. var i bruk, og at 60 pst. var truet av gjengroing. Bare 18 pst. av de 112 hadde god hevd i forhold til å ivareta arts mangfoldet. Bare ca. 5 pst. av de 112 fikk i 2005 støtte fra landbrukets virkemidler (Regionalt miljøprogram - RMP eller Spesielle miljøtiltak i jordbruket - SMIL). Dette er en forholdsvis lav treffprosent, men 16 av 18 fylker har RMP-ordninger som er innrettet mot denne typen miljøkvaliteter, og 2005 var første år med de nye ordningene. Det er derfor forventninger til at slike verdifulle arealer i langt større grad fanges opp i disse ordningene framover i tid.

Genetiske ressurser er en del av det biologiske mangfoldet, og er viktig for jordbruket både når det gjelder kultiverte, domestiserte og ville arter. For ville arter på gamle kulturmarker er drift og skjøtsel viktig for å ivareta også de genetiske ressursene. Innenfor landbruket jobbes det aktivt med bevaring av genressursene for trær, kultiverte planter og domestiserte dyr. Det ble i 2005 gitt tilskudd til ca. 2200 kyr av bevaringsverdige raser. Dette er en svak økning fra året før. Antallet av enkeltraser er også forholdsvis stabilt. Støtte til genressurser utover tilskuddet til storferaser, går over kapittel 1139 i budsjettet til Landbruks- og matdepartementet.

Kulturminner og kulturmiljøer

Tap av kulturminner pga jordbruksdrift, både over og under jordoverflaten, er fortsatt en stor utfordring i det intensivt drevede jordbrukslandskapet.

En av de store utfordringene for kulturminner i jordbruket er forfall og gjengroing av bygninger og andre kulturminner pga. opphørt eller endret drift/bosetning. SMIL og RMP er viktige virkemidler her. Totalt ble det gitt tilskudd på nesten 57 mill. kr. til disse formålene gjennom SMIL-ordningen i 2005. Foreløpig er det få ordninger for bygninger i RMP.

Potensialet for bruk av kulturminner og kulturmiljøer som ressurser for verdiskaping og ny næringsutvikling i jordbruket er fortsatt stort.

Tabell 3.10 Miljømål, miljøstatus, tiltak og aktiviteter sortert etter miljøområder.

Miljøområde/Regjeringens miljømål (utvalgte)	Miljøstatus: Eksempler 2005	Tiltaksstatus /resultater 2005 (utvalgte tema)
Bærekraftig bruk og vern av biologisk mangfold MÅL: - Stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010 - Spesielt verdifulle kulturlandskap skal være dokumentert og fått en særskilt forvaltning innen 2010 - Årlig omdisponering av de mest verdifulle jordressursene skal halveres	-Ca. 30 pst. av de truede artene på den norske rødlista er i jordbrukets kulturlandskap ca. 50 pst. av 36 sterkt truede vegetasjonstyper finnes i jordbrukets kulturlandskap. Ca. 50 pst. (ca. 300) av verdifulle kulturlandskap er i god hevd, resten preges av gjengroing og forfall. -Omdisponert dyrka og dyrkbar jord for 2004: en svak økning fra 2003, men forholdsvis stabilt i en 15 års-periode.	(SMIL): Tilsagn i 2005: Ca. 200 tiltak rettet mot biologisk mangfold. Dette er en svak økning fra 2004. Det er gitt over 1700 tilsagn (39 mill. kroner mot 30 mill. i 2004) rettet mot gammel kulturmark. -Bevaringsverdige husdyrraser: 2200 dyr. Dette er en svak økning fra 2004.
Friluftsliv/tilgjengelighet MÅL: - Områder av verdi for friluftslivet skal sikres til miljøvennlig ferdsel	Det er til nå sikret i overkant av 1900 friluftslivsområder med statlige midler, fordelt på over 4400 eiendommer, hvorav ca. 1/4 er i statlig eie.	SMIL: tilsagn til ca. 400 prosjekter. Dette er samme ant. prosjekter som i 2004. tilskudd til 400 km turvei i Rogaland (RMP)
Kulturminner og kulturmiljøer MÅL: -Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av fjerning, ødeleggelse eller forfall skal minimeres, og skal innen 2020 ikke overstige 0,5pst. årlig -Fredede og fredningsverdige kulturminner og kulturmiljøer: Sikret og ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020	Ca. 0,7 pst. av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer forsvinner årlig. 13,5 pst. av alle bolighus i landbruket var ubebodde i 2000. 20 pst. av alle SEFRAK-bygninger ligger på ubebodde eiendommer.	-(SMIL)2005: ca. 1000 tilsagn til istandsetting av freda og verneverdige bygninger (43 mill. kroner mot 34 mill i 2004).ca. 550 tilsagn til andre kulturminner (13, 5 mill, omtrent det samme som i 2004). -RMP: 10 fylker har ordninger for automatisk freda kulturminner (4122 får støtte). Det gis tilskudd til 8558 styvingstrær. -Setre med melkeproduksjon: Nedgang på 3,5 pst. fra 2003 til 2005. Enkelte fylker har hatt økning etter regionaliseringen.
Overgjødning: MÅL: - Utslippene av næringsstoffer til Nordsjøen skal reduseres med 50 pst. innen 2005, regnet fra 1985	Reduksjon av fosfor pr 2003: Totalt: 62 pst., jordbruk: 37 pst. Reduksjon av nitrogen pr 2003: Totalt: 42 pst., Jordbruk: 27 pst.	Omlag 50 pst. av vårkornarealet var i stubb i 2005. Dette har vært forholdsvis stabilt i flere år. Fangvekstarealet halvert fra 2003 til 2005.
Helse- og miljøfarlige kjemikalier MÅL: Redusere risikoen med 50 pst. 1998-2008	I perioden 1998-2002 er miljø- og helse risikoen ved bruk av plantevernmidler redusert med minst 25 pst.	Nytt avgiftssystem er innført fra 1998, og med avgiftsøkning senest i 2005. Arbeidet følger handlingsplanen
Avfall og gjenvinning MÅL: - 75 pst. gjenvinning innen 2010		Plastinnsamling: 7300 av ca. 8800 tonn omsatt landbruksplast ble samlet inn til gjenvinning i 2004.
Klimaendringer, lokal luftforurensning og støy Klima: + 1 pst. klimagassutslipp for Norge i 2008-2012 fra 1990 NH ₃ : 0-økning i 2010 fra 1990	Klima: Jord- og skogbruk står for 9,4 pst. Av norske utslipp (CO ₂ -ekvivalenter) i 2004. NH ₃ 2004: ca. 20 mill. tonn. Totalt Norge: ca. 23 mill. tonn i 2004, tilsvarende taket for utslipp for NH ₃	Krav til gjødslingsplan optimaliserer bruken av gjødsel, mens forskrift om gjødselvarer mv. med organiske opphav inneholder regler som reduserer utslipp fra husdyrgjødsel.

3.12.2 Regionale miljøprogram

De regionale miljøprogrammene (RMP) hadde første søknadsomgang for alle fylker høsten 2005. Statens landbruksforvaltning har evaluert erfaringene så langt med innføringen av ordningene og resultatene fra første søknadsomgang (SLF rapport nr 6/2006: Miljøvirkemidler i landbruket). Evalueringen viser at næringsorganisasjonene har vært godt representert i arbeidet med miljøprogrammene. Samarbeidet med miljøforvaltningen hos fylkesmennene, i fylkeskommunene og Sametinget ser også ut til å ha vært bra. Politisk forankring regionalt og lokalt og deltakelse fra miljøorganisasjoner og andre samfunnsaktører kunne vært bedre, og er en utfordring i det videre arbeidet.

Mange av de etablerte ordningene er forholdsvis like fra fylke til fylke, men ordninger og bruken av midler gjenspeiler forskjellene i de regionale miljøutfordringene på en gjennomgående god måte.

Omtrent 30 000 jordbruksforetak har mottatt regionale miljøprogramtilskudd. Det vil si ca. 58 pst. av det totale antallet jordbruksforetak som mottar produksjons-tilskudd. Det har vært en ca. 50-50 fordeling av midlene mellom forurensingstiltak og kulturlandskapstiltak. Det meste av dette retter seg mot redusert avrenning av næringsalter til vassdrag og til tiltak mot gjengroing av kulturlandskapet. 16 av 18 Regionale miljøprogram har tilskudd til skjøtsel og/eller beite av verdifulle naturtyper/landskap. Det gis støtte til 65 000 beitedyr på ulike inn- og utmarks-tiltak, og det gis støtte til skjøtsel av ca. 500 000 dekar for å hindre gjengroing. Det gis støtte til i overkant av 1400 setre og det er ca. 6000 beitedyr som bidrar til å ivareta kystlynghei. Det gis tilskudd til vedlikehold av i overkant av 4100 auto-matisk freda kulturminner og vel 8500 styvingstrær.

Forurensningsordningene er i hovedsak rettet inn mot kornarealer og ca. 52 pst. av kornarealet er omfattet av RMP- ordningene.

Forvaltningen av ordningene er utformet på en rasjonell måte. Det er likevel behov for en videreutvikling av både forvaltningssystemene og resultatkontrollsystemer for å sikre en best mulig måloppnåelse og en kostnadseffektiv forvaltning.

3.12.3 Kommunale midler – Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Prosess og forvaltning

Statens landbruksforvaltning (SLF) har på oppdrag fra avtalepartene i fjorårets jordbruksoppgjør evaluert ordningen med Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL). Denne ordningen er en samleordning av tidligere Spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap (STILK), Investeringsstøtte til miljøtiltak (IMT) og noen mindre ordninger. Disse ordningene ble forforvaltet av fylkesmannen til og med 2003. SMIL ordningen har virket i 2 år, så det er derfor tidlig å dra klare konklusjoner på hvordan kommunalisering vil komme til å fungere. SLF sin spørreundersøkelse og analyse viser at både kommunene og fylkesmannen har vektlagt informasjon høyt. Det synes også som det har vært god informasjonsflyt fra fylkesmannen til kommunene og videre til gårdbrukerne. Samtidig er det kommet klare signaler om at kommunene trenger økt kunnskap på dette området.

Undersøkelsen viser at i utarbeidelsen av tiltaksstrategiene i kommunene har jordbruks- og skogbrukssjefene ”dratt” prosessene. Det politiske nivået i

kommunene har i stor grad vært involvert underveis. Kommunene har i liten grad innhentet faglige innspill fra regional naturforvaltning/kulturminneforvaltning. Strategiene har videre blitt brukt som verktøy for fordeling av SMIL-midler mellom kommuner, men er i betydelig grad også supplert med fordeling av midler på historisk grunnlag. Det er videre i hovedsak god kontakt mellom kommuner og fylker ved at tiltaksstrategiene tar opp i seg prioriteringer fra regionale miljøprogram og vice versa.

Kommunene har økt sin ressursbruk på SMIL-ordningen i forhold til tidligere ordninger på grunn av behovet for en grundigere saksbehandling når de skal fatte endelig vedtak. I tillegg kommer arbeidet med strategiene som har krevd ressurser i oppstartsfasen. På den andre siden har Fylkesmannens landbruksavdeling brukt mindre ressurser enn tidligere.

Resultater

SMIL-ordningen er en svært sentral ordning for bevaring og vedlikehold av kulturlandskapet og sikring av kulturarven og det biologiske mangfoldet. På landsbasis er i overkant av 80 pst. av innvilgende SMIL-midler for 2004 og 2005 brukt til kulturlandskapsformål, mens ca. 15 pst. er brukt til forurensingstiltak og ca. 5 pst. til planleggings- og tilretteleggingstiltak (gamle områdetiltaksordningen). Det er stor variasjon mellom fylkene, og fylker med forurensingsproblemer har en vesentlig større andel til forurensing enn gjennomsnittet.

Tilbakemeldingene viser større interesse for jordbruksiltakene etter SMIL-ordningen enn skogbruksiltak. Ordningen med felles pott til kommunene ser ut til å fungere greit, men deler av skogaktiviteten er hemmet av lite midler.

Kommunene velger ulike strategier med henhold til tilskuddsandel. Flere kommuner velger en lavere tilskuddsprosent for å kunne gi til flere som har søkt, selv det er ulike oppfatninger om hva som er den beste fremgangsmåten i forhold til å "husholdere" med midlene. Det virker til å være en god fordeling mellom store og små prosjekter, men flere kommuner ser det som en stor utfordring å få til prosjekter på tvers av kommunegrensene. I 2/3 av fylkene er prosentandelen av tilskuddene som går til jordbruksforetak over 90, for de resterende fylkene ligger denne andelen på ca. 80 pst.. Av de som ikke er jordbruksforetak kan nevnes eiere av landbrukseiendom, samt organisasjoner som 4H, historielag, grendelag, velforeninger og forsøksringer.

Delegeringen har ført til at kommunene er mer engasjert i landbruk. Delegeringen har også ført til bedre kontakt mellom kommuner og næringsorganisasjoner lokalt. Enkelte kommuner uttrykker imidlertid skepsis til omleggingen fordi de mener at sakene avgjøres for nær brukeren.

Eksempler så langt indikerer at en forholdsvis liten andel av RMP og SMIL er målrettet til særlig verdifulle arealer for biologisk mangfold (eks. stedfestet og verdisatt i Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap eller naturtypekartleggingen i kommunene). I Aust-Agder gikk således bare ca. 3 pst. av SMIL-midlene til slike arealer i 2004-05. For kulturminner viser resultater at det gjennom endringen fra STILK-ordning i fylkene til SMIL-ordning i kommunene har skjedd en økning av tilskudd til bygninger, mens tilskudd til andre kulturminner har gått til dels kraftig tilbake.

Når det gjelder SMIL prioriteres ofte gjengroing og skogrydding som tiltak. Både tilskudd til organiserte beitelag og skogsrydding i SMIL er ofte lite korrelert med særlig viktige og verdifulle arealer og kulturlandskap. En stor utfordring i SMIL-forvaltningen er natur- og kulturminnefaglig oppfølging av kvaliteten på planlegging og gjennomføring av tiltak.

Det er videre behov for å utvikle en mer nyansert rapportering om man skal vise hvordan RMP og SMIL treffer særlig verdifulle, stedfestede og verdisatte arealer.

3.13 Økologisk landbruk

I Soria Moria-erklæringen er det et mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk innen 2015.

Fra 2004 til 2005 stagnerte utviklingen i primærproduksjonen og produksjonsvolumene gikk til tilbake. Samtidig har markedsutviklingen vært positiv, og det har vært en betydelig økt omsetning av økologiske produkter.

Tab 3.11 Utviklingen i den økologiske primærproduksjon fra 2004-2005

Økologiske arealer (inkl karensarealer)	
Andel økologisk areal	Økning fra 3,9 pst. av totalt jordbruksareal i 2004 til 4,2 pst. i 2005
Økologisk areal totalt	Økning 18 894 daa (5 pst.) til totalt 430 426 daa
Økologisk areal til korn og oljevekster	Økning 4 pst. til totalt 75 322 daa
Økologisk areal til poteter	Reduksjon 1,4 pst.
Økologisk arealer til grønnsaksproduksjon	Reduksjon 6,8 pst.
Økologisk arealer til frukt og bærproduksjon	Reduksjon 0,9 pst.
Økologisk dyreproduksjon (antall dyr)	
Storfe totalt	Reduksjon 0,6 pst.
Ammekyr	Økning 2,7 pst.
Kyr godkjent kjøtt og/eller melk	Reduksjon 3,2 pst.
Andre storfe	Uendret
Sau	Reduksjon 4,8 pst.
Høns totalt	Reduksjon 41 pst.
Verpehøns	Reduksjon 43 pst.
Slaktekylling	Reduksjon 26 pst.
Gris	Reduksjon 34 pst.

Tabell 3.12 Utviklingen i markedet for økologiske produkter fra 2003-2004

Økologisk melkeproduksjon	Økning 5,3 pst. til ca. 25,6 mill liter innveid økologisk melk Økning fra 1,6 pst. av totalen i 2004 til 1,7 pst. i 2005. Andel som når forbruker som økologisk produkt har økt fra 25 til 48 pst.
Økologisk kjøttproduksjon totalt	Reduksjon 4 pst. til totalt ca. 1324 tonn innveid Utgjør 0,6 pst. av totalt antall kg slakt Andel økologisk merket vare som når forbruker har økt fra 10,5 pst. til 16 pst.
Økologisk storfekjøtt Økologisk sauekjøtt Økologisk svinekjøtt	Økning 2,2 pst. til 913 tonn innveid Reduksjon 12,5 pst. til 360 tonn innveid Reduksjon 30,7 til 49 tonn innveid
Økologisk egg	Reduksjon 19 pst. til 525 tonn innveid Andel som når markedet som økologisk har økt fra 60 pst. til 76 pst. Mengden solgte egg har økt med 2,6 pst. til 398 tonn
Økologisk korn og erter	Pr. 22.mars 2006 er det levert vel 6700 tonn til møllene, Reduksjon 27 pst. Utgjør 0,6 pst. av total mengde innveid korn. En stor andel av økologisk korn leveres ikke til mølle.

3.13.1 Utvikling i primærproduksjonen

Utviklingen i primærproduksjonen har stagnert eller gått tilbake fra 2004 til 2005. Veksten i samlet økologisk areal, inkl arealer under omlegging, var relativt liten, 5 pst. (18 494 daa). Ved utgangen av 2005 var 4,2 pst. av det totale jordbruksarealet økologisk eller er under omlegging mot 3,9 pst. i 2004. Antall økologiske driftsenheter har økt med 12 enheter til 2496. Det er tilbakegang av alle dyreslag bortsett fra ammekyr. Arealer til økologisk potet-, grønnsaker og frukt- og bærproduksjon er redusert. Arealer til økologisk korndyrking har hatt en liten økning.

I Sør-Trøndelag, Telemark og Buskerud er mer enn 7 pst. av fylkets totale jordbruksareal omlagt- eller under omlegging til økologisk drift. Fra 2004 til 2005 Møre og Romsdal og Oslo og Akershus opplevde størst vekst i omlagt areal (hhv 13 og 10 pst.), mens Finmark, Sogn og Fjordane og Hordaland og Rogaland hadde tilbakegang.

Trolig skyldes tilbakegangen i produksjonen langsom utvikling i markedet de siste årene, og følgelig usikkerhet knyttet til muligheten for å ta ut merpris. Tine har varslet at det fra 2007 ikke vil bli utbetalt merpris til melkeprodusenter utenfor Tines definerte klynger.

3.13.2 Utviklingen i markedet for økologiske produkter

Det har vært en god utvikling i markedet for økologiske produkter i 2005.

Økologisk melkeproduksjon utgjør om lag 1,7 pst. av total melkeproduksjon. Tre produsenter mottar i dag økologisk melk til foredling, Tine, Rørosmeieriet og Haugaland meieri. Tine er den største mottakeren av økologisk melk. Fra februar 2005 produserer Tine all sin kefir på økologisk melk. Den økologiske rømmen har hatt en salgsøkning på hele 43 pst. og utgjorde i 2005 9,2 pst. av Tines totale lett-rømmesalg. Også øvrige økologiske melkeprodukter fra Tine har hatt en god

økning. Økologisk lettmelk, Norvegia og fruktyoghurt har hatt en økning i salget på henholdsvis 9,7 pst., 15,2 pst. og 17,9 pst. i forhold til 2004. Andelen økologisk melkeproduksjon som når forbruker som økologisk produkt har økt fra 25 pst. i 2004 til i underkant av 50 pst. i 2005.

Økologisk kjøttproduksjon utgjør fremdeles kun 0,6 pst. av samlet kjøttproduksjon. For 2005 har det samlet sett vært en reduksjon på 4 pst. i innveid mengde slakt. Andelen økologisk kjøttproduksjon som når markedet som økologisk vare, har økt fra 10,5 pst. i 2004 til 16 pst. i 2005. Gilde har den dominerende posisjonen i markedet for mottak av slakt, og tar imot ca. 77 pst. av det økologiske slaktet. Salget av økologisk kjøtt i Gilde økte i 2005 med 72 pst. i verdi og 41 pst. i kvantum.

Mottaksleddet av økologiske egg besto i 2005 av to større aktører, Prior og Nordgården. Nordgården har de siste årene vært den største mottaker av økologiske egg, men mistet i 2005 en av sine viktigste kunder. Fra 1.halvår 2005 har derfor Prior vært den største mottaker av økologiske egg. Den totale mengden innveide økologiske egg gikk noe ned fra 2004 til 2005. Det antas at mengde innveide økologiske egg vil øke betraktelig i 2006. Solgt mengde egg har gått opp, og anvendelsesgraden for økologiske egg har økt fra 60 pst. i 2004 til 76 pst. i 2005. Andre halvår 2005 var anvendelsesgraden oppe i 100 pst..

Tall fra to av de store butikkjedene viser en økning i omsetning av økologiske produkter i butikk fra 2004 til 2005 på 30-40 pst.. Melkeprodukter, kjøtt, frukt og grønt og barnemat er de kategoriene som øker mest i salg. Storhusholdningssegmentet utgjør en stadig viktigere del av omsetningen av økologiske produkter. For eksempel ble om lag 9 pst. av de økologiske melkeproduktene omsatt gjennom storkjøkken i 2005.

3.13.3 Prosjekter og utredninger

I løpet av 2005 har SLF støttet til sammen 11 såkalte helkjedeavtaler. Pr. april 2006 er det gitt støtte til 16 slike avtaler. Avtalene omfatter alle sentrale produksjonstyper, og de fleste store markedsaktører deltar. Tilbakemeldinger fra de aktører som er involvert i helkjedeavtaler, tyder på at dette har vært et viktig bidrag til den positive markedsutviklingen, blant annet fordi avtalene fører til en tettere dialog og et bedre samarbeid mellom partene. For 2006 er det videre gitt støtte til åtte nasjonale pilotprosjekt, hvorav tre omhandler ulike aspekter knyttet til innføring av økologisk mat i storhusholdninger.

Fire butikkjeder har gått sammen om å gjennomføre en kampanje for økologiske produkter høsten 2006. Tiltaket er støttet med midler fra SLF. Kampanjen vil bestå av annonser i aviser og tiltak i butikk for å synliggjøre mangfoldet av økologiske produkter ovenfor forbruker. Gjennomføringen skjer i nært samarbeid med foredlings- og grossistledd.

Avtalepartene anmodet, gjennom jordbruksavtalen for 2005, Opplysningskontorene i landbruket om å utarbeide og gjennomføre målrettet generisk informasjon om økologisk produksjon. På oppdrag fra Omsetningsrådet har Opplysningskontorene i fellesskap utarbeidet rapporten "Generisk markedsføring av økologisk mat frem mot 2015", der det gis forslag til framtidige tiltak, organisering og ressursbehov for et slikt arbeid. I rapporten estimeres det et ressursbehov til

generisk markedsføring av økologiske produkter i perioden 2006-2015 på 73-86 millioner kroner. Videre foreslås det at ansvaret for generisk markedsføring legges til Opplysningskontorene i fellesskap, og at Opplysningskontorene veksler på å lede en koordinerende styringsgruppe med representanter fra sentrale organisasjoner og markedsaktører.

SLF støtter også veiledningstiltak mot produsenter gjennom Landbrukets forsøksringer (LFR). LFR har nå et helhetlig tilbud for økologiske produsenter bestående av Gratis førsteråd (GFR), Oppfølging med grundig og fullstendig rådgiving (OGFR) og Dyrkingsgrupper.

3.14 Lønnsutviklingen for andre grupper

Tabell 3.13 viser lønnsutviklingen fra 2004 til 2005, samt for perioden 1996-2005 for en del grupper. Inntektsutviklingen for selvstendige næringsdrivende er ikke tatt med. Det statistiske materiale er svakere for denne gruppen og vil normalt svinge mer enn for andre.

Tabell 3.13 Lønnsutviklingen i prosent for alle grupper og for to hovedgrupper av lønnstakere

	Gj.snitt pr. år 1996-2005	I alt 1996-2005	Vekst 2004-2005
Årslønn ¹ alle grupper	4,6	57,0	3¼ ⁵
Årslønn ¹ NHO-bedrifter i industrien, arbeidere og funksjonærer	4,6	57,1	4,0 ²
Årslønn ¹ offentlig forvaltning	4,7	57,6	3,4 ⁶
Lønn ³ pr. normalårsverk ⁴	4,8	59,5	3,5

- 1) Den samlede lønn (ekskl. overtidsgodtgjørelse) en lønnstaker vil oppnå i løpet av ett år, dersom vedkommende har utført ett fullt normalt årsverk. Det forutsettes at det gis full lønn under ferie, sykefravær, permisjoner mv.
- 2) For alle i industrien har veksten vært 3,7 pst.
- 3) Lønn ekskl. arbeidsgiveravgift. Dette innebærer lønn inkl. overtidsgodtgjørelse, naturallønn og sosiale ytelser som lønnstakerne mottar.
- 4) Summen av antall heltidsansatte og deltidsansatte omregnet til heltid (SSB).
- 5) Anslag
- 6) Eksklusive helseforetakene

Kilde: Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene og Statistisk sentralbyrå

Årslønnsveksten består av overheng, tillegg og glidning. Overhenget beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av et år ligger over gjennomsnittet for året. Det forteller dermed hvor stor lønnsveksten vil bli fra et år til det neste, dersom det ikke gis lønnstillegg eller foregår strukturendringer i det andre året. Beregningsutvalgets anslag for lønnsoverhenget inn i 2006 i en del områder ligger i området 0,4 til 1,6 pst.. Gjennomsnittlig overheng for alle grupper anslås til vel 1,1 pst..

Lønnsoppgjørene i 2006

I årets lønnsoppgjør som er et hovedoppgjør, foreligger det forhandlingsresultater i flere av de store forhandlingsområdene.

I oppgjøret mellom *Norsk Industri/Byggenæringens landsforening og Fellesforbundet (frontfaget)* foreligger det vedtatt meklingsforslag. Det gis følgende lønnstillegg: For overenskomster med lokal forhandlingsrett er det gitt et

generelt tillegg på kr 1 pr. time. For overenskomster uten lokal forhandlingsrett er det gitt et generelt tillegg på kr 1,50 pr. time. I tillegg ble bl.a. minstelønnsatser og skifttillegg regulert. Blir disse tilleggene gjeldene for industriarbeidere totalt, gir det et bidrag til årslønnsveksten fra 2005 til 2006 på om lag 0,7-0,8 pst.. Med et overheng for industriarbeidere på 1,0 pst. og et anslag på glidning på 1,5 pst. er den beregnede lønnsveksten fra 2005 til 2006 anslått til 3,2-3,3 pst. for industriarbeidere i NHO-området.

Mellom Handel og kontor/LO og HSH foreligger det også et vedtatt forhandlingsresultat. Det er anslått å ligge innenfor rammen til frontfaget dvs. 3,2-3,3 pst..

I kommunesektoren og staten er oppgjørene foreløpig ikke ferdig.

4. Foredling og omsetning

Foredling og omsetning av jordbruksvarer ligger i hovedsak utenfor jordbruksavtalens virkeområde. Markedsordninger og handelspolitiske rammebetingelser har stor betydning for næringsmiddelindustri og omsetning. Foredlings- og omsetningsleddene er viktige både for sysselsetting og verdiskaping og for inntektsmulighetene i jordbruket. Regjeringen ønsker velfungerende konkurranse i verdikjeden for å opprettholde produksjon og verdiskaping i Norge.

Forbrukerpolitiske hensyn er viktige langs hele produksjonskjeden og legger premisser for næringsutviklingen. Landbrukspolitikken, og utformingen av virkemidlene i jordbruksavtalen, må ha alle ledd i kjeden fra jord til bord som perspektiv.

Store deler av næringsmiddelindustrien er basert på norsk råstoff, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Hensynet til næringsmiddelindustriens utviklingsmuligheter, til forbrukerinteressene og til jordbrukets avsetningsgrunnlag gjør det viktig at industriens konkurranseevne styrkes.

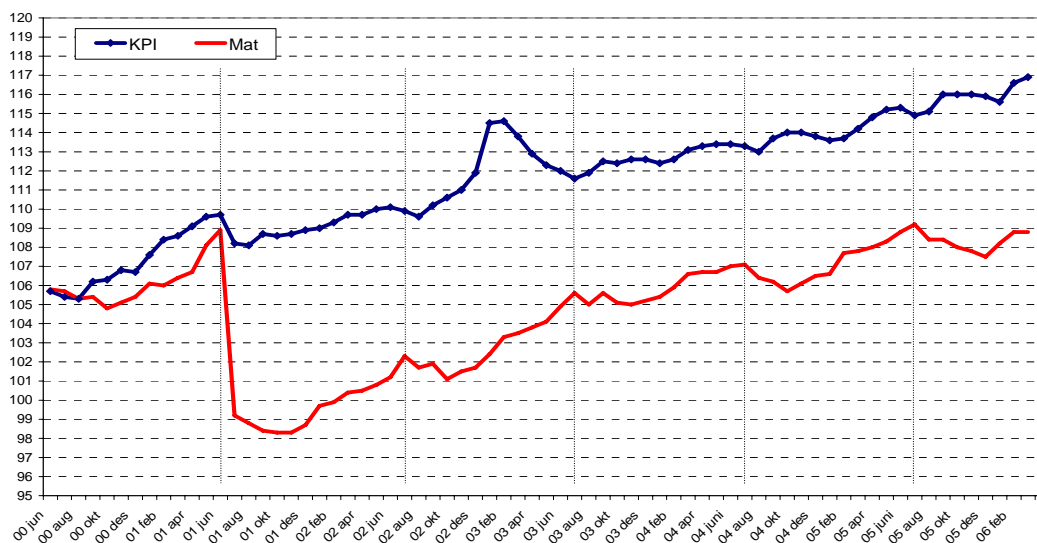
I følge tall fra SSB var produksjonsverdien i norsk nærings- og nytelsesmiddelindustri anslagsvis 134 mrd. kroner i 2004, inkl. fiskevarer og dyrefôr. Av dette utgjorde alkoholholdige drikkevarer, mineralvann og tobakk ca. 20 mrd. kroner. I perioden 1994-2005 er nærings- og nytelsesmiddelindustriens hjemmemarkedsandel (inkl. fiskevarebransjen) iflg. NILF svakt, men jevnt synkende. Fra 2004 til 2005 er hjemmemarkedsandelen anslått redusert fra 86,7 pst. til 85,8 pst.

4.1 Prisutviklingen på matvarer

Prisene på matvarer steg klart mindre enn den generelle prisveksten gjennom 90-tallet. Fra 1. juli 2001 ble merverdiavgiften på matvarer redusert til 12 pst. fra 01.07.01. Deretter er momsen på matvarer redusert fra 12 til 11 pst. 1. jan. 2005, og økt til 13 pst. fra 1. jan. 2006. Fra 2006 ble miljøavgiften på drikkeembalasje endret slik at fritaket for juice, melk og melkeprodukter m.m. opphevet. Provenyet for statsbudsjettet er beregnet til 295 mill. kroner eller ca. 270 mill. kroner i 2006. Dette tilsvarer f.eks. en prisøkning på ca. 45 øre pr. liter lettmeik.

Fra juli 2001 t.o.m. mars 2006, steg matprisene 1,6 prosentpoeng mer enn konsumprisindeksen, jf. figur 4.1. Til tross for momsøkningen på mat i 2006 og

økning i emballasjeavgiften, har matprisene fra desember 2005 t.o.m. mars 2006 bare steget 0,3 prosentpoeng mer enn konsumprisindeksen. De siste 12 månedene har matprisene steget med 0,9 pst., mens den generelle konsumprisindeksen har vært 2,4 pst.

Figur 4.1 Konsumprisindeksen for mat og delindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer, iflg. Statistisk sentralbyrå. 1998=100.

Myndighetene følger prisutviklingen på ulike ledd nøye. NILF undersøkte utviklingen i bruttomarginene for utvalgte kjøttvarer i 2005. Iflg. undersøkelsen sank godtgjørelsen til bonden for svine- og storfekjøttprodukter, mens prisene til forbrukerne økte med 8 pst. fra 2000 til 2004. Varehandelens bruttomargin ble også redusert, mens industrileddenes bruttomarginer økte.

Bla. i et grensehandelsperspektiv har relativ utvikling i matprisene i Norge i forhold til nabolandene betydning. Variasjon i kronkursen påvirker de økonomiske insentivene for grensehandel over tid. Generelt har den norske krona styrket seg mot utenlandsk valuta det siste året. De siste årene har konsumprisene på mat steget noe mer enn i Sverige og Danmark. De siste 12 mnd. falt matprisene i Sverige med 0,5 pst., mens de steg med 0,9 pst. i Norge.

Iflg. SIFO var i oktober 2002 50 typiske grensehandelsvarer (kjøtt, melkeprodukter, tobakk og alkohol) i februar 2004 42 pst. billigere enn i Norge. Et utvalg av internasjonale merkevarer var 15 pst. billigere i Sverige. Flere undersøkelser har dokumentert at prisnivået i de mest typiske grensehandelsområdene er til dels betydelig lavere på grensa enn ellers i Sverige. På de mest typiske grensehandelsvarene kan prisene innover i Sverige ligge 25 til 40 pst. over grensehandelsområdene. Sammenligning av prisene på grensa alene gir derfor et skjevt bilde av de generelle prisforskjellene i forhold til våre naboland.

Iflg. rapporten 'Nordic Food Markets', utarbeidet av de nordiske konkurransetilsynene var prisene på mat og alkoholfrie drikkevarer i Norge i 2004 28 pst. høyere enn gjennomsnittet i Europa. Danmark lå 26 pst. over, Finland og Sverige 12 pst. og Island 42 pst. over. Iflg. rapporten steg prisene i Norden med 9 pst. fra 1999 til 2004, men de steg med 12 pst. i EU-15.

Tidligere har SIFO, og i 2005 AC Nielsen, dokumentert betydelige prisforskjeller mellom Norge og andre land for internasjonale merkevarer i dagligvaresegmentet. AC Nielsen undersøkte 160 internasjonale pakkede merkevarer i 25.000 butikker i 15 land, og fant at kurven i Norge var 27 pst. dyrere enn i de øvrige landene.

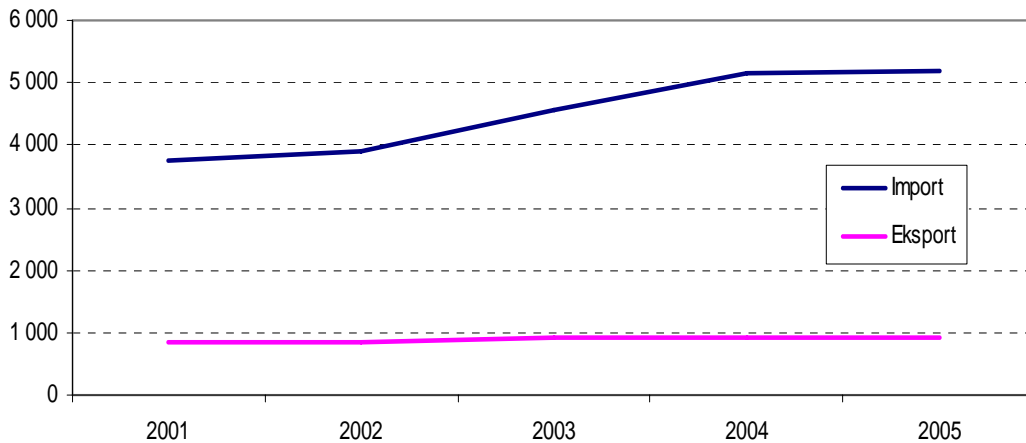
Husholdningenes andel utgifter til mat og alkoholfrie drikkevarer har vært fallende over lang tid, men er stabilisert siste 2 år. Av totale forbruksutgifter var andelen, iflg. SSBs forbruksundersøkelser, i perioden 2002-2004 11,9 pst. Herav gikk 10,6 pst. til matvarer.

Det er mange årsaker til høyere prisnivå og større prisvekst på mat i Norge enn i Sverige, bl.a. et høyere pris-/kostnads- og lønnsnivå, konkurranseforhold og utviklingen i råvareprisene. Jordbruksavtalene har gitt prisøkning på råvarene de siste årene. I perioden 2002 t.o.m. 2005 er målprisene økt tilsvarende 975 mill. kroner totalt. Det har lagt til rette for en økning i råvareprisene til industrien på om lag 1 ½ pst. årlig i gjennomsnitt. I sum kan utslaget i forbrukerprisene på mat for disse årene anslås til om lag 1 ¼ pst.

4.2 Industri og konkurranseforhold

Det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom primærproduksjonen og næringsmiddelindustrien. Primærproduksjonen er avhengig av en konkurransedyktig næringsmiddelindustri som kundebase og næringsmiddelindustrien er avhengig av råvarer som er konkurransedyktige både med hensyn til pris og kvalitet.

Den norske næringsmiddelindustrien blir i økende grad utsatt for internasjonal konkurranse gjennom import av landbruksvarer. Spesielt utsatt er bearbejdede landbruksprodukter som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK). Verdien av RÅK-importen har økt jevnt de siste årene fra 2,6 mrd. kroner i 1995 til 5,2 mrd. kroner i 2005. Bakervarer, sukkervarer og sjokolade er eksempler på viktige importvarer. Norsk eksport av RÅK-varer har derimot vært relativt stabil rundt 0,9 mrd. kroner det siste tiåret.

Figur 4.2 Utvikling i import og eksport av RÅK-varer. Mill. kroner

Omsetningstall fra varehandelen viser videre en jevnt økende markedsandel for bearbejdede landbruksvarer. Verdien av produksjonen av RÅK-varer i norsk næringsmiddelindustri er nå årlig anslått til 14,5 mrd. kroner (ekskl. øl og mineralvann).

For norsk næringsmiddelindustri er det en utfordring å beholde/øke sin markedsandel innenfor dette voksende markedet. Dette vil også være viktig for underleverandørene til RÅK-industrien, både primærprodusenter og foredlingsindustri. Omlag 13 pst. av norsk melkeproduksjon går til RÅK-industrien. Det er beregnet at denne RÅK-industrien gir avsetning fra over 5000 årsverk i jordbruket og 2000 årsverk i foredlingsindustrien.

Den framtidige utviklingen i næringsmiddelindustrien vil avhenge av flere faktorer. Dette gjelder både hvilke nasjonale rammebetingelser (råvarepriser, kronkurs og rentenivå) som industrien må operere under, internasjonal konkurranse og industriens egen evne til effektivisering, utvikling og markedsorientering. For avsetning for norske råvarer og sikring av norsk industri er det viktig at RÅK-industrien har rammebetingelser som gjør det interessant å investere i Norge. For mange RÅK-bedrifter er innenlands eller utenlands lokalisering en kontinuerlig vurdering.

Importen av andre landbruksvarer har også vært økende de siste årene. Dette gjelder særlig ost der importen økte fra 2004 til 2005 med 21 pst. til 7400 tonn.

Over ordningen for utenlands bearbejding er det siste halvåret gitt tillatelse til utenlands foredling og deretter gjeninnførsel av om lag 10.000 tonn kjøtt. Bruken av denne ordningen for foredling av norske landbruksråvarer i utlandet er økende, også for andre varer. Regelverket og formålet med ordningen for utenlands bearbejding vil bli endret. Formålet skal være å styrke norsk næringsmiddelindustri ved å gi mulighet for mindre produksjonstilpasninger utenlands, for eksempel prøveproduksjoner for uttesting på det norske markedet.

Prisutvikling råvarer

For å opprettholde en konkurransedyktig næringsmiddelindustri må det gjennom prisutviklingen innenlands og målrettede virkemidler legges til rette for å sikre industrien konkurransedyktige rammevilkår. For enkelte viktige landbruksvarer har prisforskjellene på råvarer mellom Norge og f. eks. EU økt de seneste årene. Dette blir forsterket av de prisreduksjonene som de neste årene skjer for smør og melkepulver i EU. EUs utvidelse østover vil også påvirke prisbildet og konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien framover.

Importen til Norge av RÅK-varer skjer i hovedsak fra EU. Utviklingen i råvareprisene i Norge sammenlignet med EU er således et svært viktig element i konkurransevilkårene for industrien og avsetning for norske jordbruksprodukter. For de råvarene og ferdigvarene som er omfattet av RÅK-ordningen blir råvareprisforskjeller kompensert med utbetaling av tilskudd. Prisutjevning skjer i form av tilskudd ved eksport av ferdigvarer (eksportrestitusjon) eller prisnedskrivning av innenlandske jordbruksvarer som nyttes til fremstilling av ferdigvarer.

Prisutviklingen i våre naboland blir fulgt nøye for å kunne vurdere konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien og nødvendige tilpasninger i virkemiddelbruk i landbrukspolitikken.

4.3 Matmangfold

Norske forbrukere blir stadig mer bevisst variasjonen og utvalget i norske og utenlandske matspesialiteter og mattradisjoner. Trender i Europa viser at håndverksprodukter og tradisjonelle produkter er moderne, samtidig skal maten være rask å tilberede, enkel og god. Interesse for små produsenter er økende og sporbarhet tilbake til produsent blir stadig viktigere. Dette er trender som påvirker dagligvarehandelen og restaurantbransjen slik at de i økende grad etterspør norske matspesialiteter. Norsk matproduksjon møter denne utfordringen bl.a. gjennom å satse på å utvikle nye matprodukter. Store næringsmiddelbedrifter bidrar, sammen med en rekke mindre matbedrifter, til å øke produktmangfoldet.

Innovativ og markedsorientert produktutvikling er selve fundamentet for økt matmangfold og verdiskaping. Den nasjonale strategien for næringsutvikling ”Landbruk mer enn landbruk” peker bl.a. på at differensiering og nyskapende matspesialiteter, økt markedskompetanse og salgstilgang for små matprodusenter, kompetanseutvikling og FoU er viktige områder som må prioriteres for å øke matmangfoldet.

Programmet bidrar spesielt til å sette i gang prosjekter som er nyskapende og innovative, og som involverer sammenslutninger av primærprodusenter og næringsmiddelbedrifter. Det legges vekt på å bygge opp konkurransefortrinn basert på merkenavn, regionalt opphav og spesiell produktkvaliteter. Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon bidrar også til å støtte prosjekter som skal synliggjøre og utvikle matmangfoldet i reiselivsnæringen. Et slikt eksempel er Rica hotels sitt prosjekt ”Lokal mat på menyen”. Prosjektet skal utvikle egne menyer med mat med lokalt særpreg, samt bidra til å gjøre det mulig for små produsenter å levere til hotellene.

Merkeordningen "Beskyttede betegnelser" er en viktig strategi for næringsutvikling og verdiskapning i norsk matproduksjon. Ordningen skal også sikre forbrukere pålitelig informasjon om næringsmidlenes opprinnelse og særpreg. Merkeordningen ble opprettet i juli 2002.

4.4 Trygg mat

Landbruks- og matministeren har på vegne av Regjeringen varslet at sporing på matområdet skal være et matpolitisk satsningsområde. Et mandat for et ramme-prosjekt er utarbeidet av en arbeidsgruppe nedsatt av Landbruks- og matministeren. I mandatet er det vurdert hvilke prinsipielle utfordringer etablering av et egnet system for sporing på matområdet innebærer. På bakgrunn av dette er det igangsatt et ramme-prosjekt kalt "E-sporing", for gradvis utbygging av en nasjonal, elektronisk infrastruktur for effektiv utveksling av informasjon i matkjeden. Systemet skal i første omgang omfatte landbasert matproduksjon og omsetning. Det er ikke behov for ett statlig system, men for en større nasjonal dugnad.

Gjennomføringen av ramme-prosjektet vil bygge videre på det samarbeidet som nå er etablert mellom de aktuelle aktørene. Ramme-prosjektet vil være ut 2006 og skal kunne ut i konkrete tiltak i 2007 for utbygging av en nasjonal, elektronisk infrastruktur for effektiv utveksling av informasjon. Ambisjonen er at systemet skal være fullt operativt i 2010.

I jordbrukets krav pkt. 3.3 kreves det at Landbruks- og matdepartementet snarest iverksetter Mattilsynets forslag av 4. juli 2005, slik at matvarene får en merking der produksjonsbedriftens navn oppgis på forpakningen for alle varer.

Forslaget om merking av prosesseringsvirksomhet var på høring i 2005. Etter sterke motforestillinger i høringsrunden – også fra forbrukerorganisasjonene, ble det besluttet ikke å iverksette forskriftsfesting av et slikt krav. Det ble også vurdert som tvilsomt om en på nasjonalt grunnlag kunne pålegge en slik merking i rammen av EØS-avtalen (merkedirektivet som er en del av EØS-avtalen)

Mattilsynet planlegger imidlertid å utarbeide retningslinjer/veileder for frivillig merking av opprinnelse. Det tas sikte på et snarlig møte med alle aktører for å diskutere dette nærmere. En tenker seg dermed at bransjen på frivillig grunnlag kan bli enige om en bransjestandard for denne type merking.

EU er i ferd med å revidere regelverket for merking. Norge skal delta aktivt med innspill inn til dette arbeidet, og det er et prioritert arbeid fra Mattilsynet i 2006/07. Spørsmålet om opprinnelsesmerking blir et sentralt tema, og Landbruks- og matdepartementet vil vektlegge tett kontakt med berørte aktører i Norge for å få innspill til denne prosessen.

5. Importvernet og internasjonale forhold

5.1 WTO Landbruksavtalen

Den såkalte Uruguay-runden med multilaterale forhandlinger om regelverk knyttet til handel resulterte i opprettelsen av *Verdens Handelsorganisasjon* (World Trade Organisation – WTO) 1. januar 1995. Samtidig ble det etablert egne avtaler om landbruk (*Landbruksavtalen*) og om sanitære og plantesanitære forhold (SPS-avtalen). Landbruksavtalen legger viktige rammebetingelser for den nasjonale landbrukspolitikken gjennom forpliktelser og rettigheter på tre områder: markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier. Det pågår nye forhandlinger, jf. kap. 5.2. Inntil en ny landbruksavtale er ferdigforhandlet vil Norge være bundet av forpliktelsene i dagens landbruksavtale.

Markedsadgang

Landbruksavtalen medførte omlegging til et tollbasert importvern der tollsatsene i gjennomsnitt skulle reduseres med 36 pst. til år 2000. I tillegg forpliktet Norge seg til å etablere tollkvoter for såkalt eksisterende og ny markedsadgang. Tollsatsene i tolltariffen ble trappet ned til forpliktelsene for år 2000 allerede i 1995.

Internstøtte

WTO Landbruksavtalen definerer tre typer internstøtte – *gul, blå og grønn støtte*. Det er knyttet reduksjonsforpliktelser til bruken av gul støtte. Blå og grønn støtte er unntatt reduksjonsforpliktelser i eksisterende avtale, men man er enige om at i en eventuelt ny avtale, skal også blå støtte reduseres. Dersom summen av blå og gul støtte i løpet av avtaleperioden overstiger nivået som var bestemt i 1992 kan avtalepartene i WTO under visse forutsetninger iverksette ulike mottiltak. Slike mottiltak må begrunnes i at det påvises at økningen i støtten har skadet eller truet andre parters interesser.

Gul støtte eller AMS (Aggregate Measurement of Support) er verdien av differansen mellom norske målpriser og faste referansepriser, i tillegg til prisstøtte over budsjett fratrukket særavgifter. Norges maksimale gule støtte har vært 11,4 mrd. kroner for år 2000 og deretter. Ved siste notifikasjon i 2001 var det notifiserte nivået i gul boks 10,7 mrd. kroner.

Blå støtte er støtteordninger under produksjonsbegrensende programmer basert på faste arealer eller avlinger, eller på et fast antall dyr. I 2001 var notifisert blå støtte på 7,3 mrd. kroner.

Grønn støtte er støtte som har liten eller ingen innvirkning på produksjon og handel. Grønn støtte er unntatt fra reduksjonsforpliktelsene. I 2001 var notifisert grønn støtte på 4,3 mrd. kroner.

Eksportstøtte

Landbruksavtalen i WTO begrenser bruken av eksportsubsidier både målt i verdi og målt i volum. Det er særlig for egg og ost at bindingene for eksportstøtte er reelt begrensende for Norge.

5.2 WTO-forhandlingene

Landbruksforhandlingene er en del av den brede forhandlingsrunden som ble vedtatt på WTOs ministerkonferanse i Doha i 2001.

1. august 2004 ble det vedtatt et rammeverk som la føringer for de videre forhandlingene for landbruksvarer, industrivarer inkludert fisk og forenkling av handelsprosedyrer.

For markedsadgang for landbruksvarer forutsetter rammeverket at de høyeste bundne tollsatsene skal reduseres mest gjennom en lagdelt formel. For definerte sensitive produkter kan det gis lavere tollreduksjoner, men samtidig skal det etableres importkvoter for slike produkter. Rammeverket sier at det skal vurderes hvilken rolle et tolltak (maksimalgrense for tollsatter) skal spille. Prinsippet om vesentlig forbedring av markedsadgangen skal gjelde for alle produkter, inkludert de sensitive. Det skal forhandles videre om opprettholdelse av den spesielle sikkerhetsmekanismen for jordbruksprodukter.

For internstøtte legger rammeverket opp til en reduksjon i summen av all handelsvridende støtte. Dette inkluderer gul støtte (prisstøtte), de *minimis* (gul støtte i de tilfeller slik støtte ikke utgjør mer enn 5 pst. av produksjonsverdien) og blå støtte (areal- og dyrestøtte). Landene med den høyeste støtten skal redusere mest. Den samlede støtten skal reduseres med 20 pst. det første året avtalen gjelder for. I tillegg skal det etableres forpliktelser for hver av støttetypene som inngår i den totale handelsvridende støtten. For gul støtte innebærer rammeverket at landene som har høyest tillatt støttenivå skal redusere mest, samt etablering av produktspesifikke tak for slik støtte. For blå støtte forutsetter rammeverket at det skal settes et tak for slik støtte på maksimalt 5 pst. av produksjonsverdien. Rammeverket åpner imidlertid for at land som har en spesielt stor andel av sin støtte i denne kategorien, kan få unntak fra grensen på 5 pst. For ikke-handelsvridende støtte (grønn støtte) som for eksempel miljøtiltak, forskningsmidler og avløserordningen, legges det ikke opp til noen øvre begrensninger, men kriteriene for slik støtte skal gås gjennom for å sikre at støtten har minimale effekter på produksjon og handel.

Rammeverket innebærer også enighet om å avskaffe alle former for eksportsubsidier på landbruksvarer. Dette inkluderer at det skal etableres disipliner for bruk av matvarehjelp, eksportkreditter og eksporterende statshandelsforetak. Subsidielementer i disse ordningene skal i likhet med eksportstøtte elimineres.

Rammeverket fra 2004 forutsetter også at spesiell og differensiert behandling av u-land skal være en integrert del av et nytt regelverk. Ikke-handelsmessige hensyn skal tas hensyn til slik det står i Doha-erklæringens paragraf 13.

Ministerkonferansen i Hongkong i desember 2005 innebar et skritt videre i forhandlingene ved at en kom til enighet om blant annet følgende:

- Alle former for eksportstøtte skal elimineres innen utgangen av 2013. En vesentlig del av støtten skal fjernes innen første halvdel av implementeringsperioden, dvs. innen utgangen av 2010. Kriteriene for behandling av andre former for eksportstøtte, for eksempel eksportkreditter, statshandelsforetak og matvarehjelp, skulle besluttes innen 30. april 2006.

- Alle landbruksvarer skal fordeles i fire bånd etter hvor høye tollsatser de har. Ulike tollkutt skal foretas for de varer som havner i de enkelte bånd med utgangspunkt i at de høyeste tollsatsene skal reduseres mest. Enkelte produkter kan defineres som sensitive og gis lavere tollkutt, jfr. rammeverket fra 2004. Størrelsen på tollreduksjonene skulle besluttes innen 30. april 2006.
- For internstøtte skal medlemslandene deles inn i tre bånd etter størrelsen på internt støttenivå (absolutt nivå). Land med høyest støttenivå skal redusere sin internstøtte mest. Dette innebærer at EU plasseres i det øverste båndet, USA og Japan i det neste og resterende land i det laveste båndet. Land i det laveste båndet med et relativt høyt støttenivå, herunder Norge, skal ta et noe høyere kutt enn andre land i dette båndet. Størrelsene på reduksjonen i internstøtten skulle besluttes innen 30. april 2006.
- De minst utviklede landene (MUL) skal gis toll- og kvotefrihet for minst 97 pst. av alle sine varer inn til i-landenes markeder innen utgangen av 2008. Dette gjelder også for mer utviklede u-land dersom de selv mener de er i en posisjon til å gi tilsvarende betingelser.

Etter ministermøtet i Hongkong har det vært holdt jevnlige møter i spesialsesjonen i landbrukskomiteen i WTO. I møtene har man systematisk gjennomgått og drøftet de ulike elementene i forhandlingene. Det har blant annet vært omfattende drøftinger av spørsmål knyttet til markedsadgang, herunder behandlingen av sensitive produkter (antall, tollsatser, importkvoter) som er av spesiell viktighet for Norge.

Målsettingene fra Hongkong om tallfestede forpliktelser for reduksjoner i tollsatser og internstøtte innen utgangen av april 2006 har forhandlerne ikke klart å oppfylle. Det er imidlertid enighet om å intensivere forhandlingene uten at det er satt en formell sluttdato. Fra USA blir det hevdet at reduksjonsforpliktelsene må være ferdigforhandlet innen utgangen av juli dersom forhandlingsresultatet skal kunne legges fram som en samlet pakke med nåværende forhandlingsmandat fra kongressen.

5.3 MUL-import

Toll- og kvotefri markedsadgang for alle produkter fra verdens minst utviklede land (MUL) er et sentralt tiltak i regjeringens utviklings- og handelspolitikk og i handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom i sør. Formålet er å fremme handel og utvikling, og å bidra til at de fattigste landene blir bedre integrert i verdensøkonomien. Toll- og kvotefri adgang til det norske markedet for alle produkter fra land som står på FNs offisielle MUL-liste ble iverksatt fra 1. juli 2002 med hjemmel i Norges generelle tollpreferanseordning (GSP) for import fra utviklingsland.

Fra 1. juli 2002 ble det etablert et overvåkningssystem for import av korn, mel og kraftfôr, samt en sikkerhetsmekanisme som kan utløses når markedsbalansen vurderes å være i fare. Ordningen administreres av Statens landbruksforvaltning.

5.4 Forholdet til EU/EUs landbrukspolitikk

5.4.1 Innledning

Landbrukspolitikken er ikke en del av EØS-avtalen, men utviklingen av EUs landbrukspolitikk har likevel betydning for norsk landbruk og næringsmiddelindustri på flere områder. Prisutviklingen på landbruksproduktene i EU påvirker omfanget av grensehandelen og konkurransekraften til i første rekke RÅK-industrien, som er konkurranseutsatt både på hjemmemarkedet og eksportmarkedet. Utformingen av EUs landbrukspolitikk har også betydning for graden av sammenfall i interesser mellom EU og Norge i internasjonale prosesser som WTO-forhandlingene.

I forbindelse med midtveisevalueringen av Agenda 2000 (Mid Term Review) ble det i juni 2003 vedtatt en ny omfattende reform av EUs landbrukspolitikk. Reformen ble innført fra 2005 - 2006 og det ble introdusert en ny produksjonsuavhengig støtte pr. bruk. Tidligere støtte pr. dyr og hektar blir overført til den nye ordningen. Støtten blir deretter fordelt ut på arealet på hvert bruk slik at støtteretter kan omsettes. En hovedhensikt med omleggingen er at markedspriser i større grad skal avgjøre hva bøndene vil produsere. Støtten pr. bruk skal også dekke verdier ved landbruket som ikke blir reflektert i produktprisen (ikke-handelsmessige forhold). Reformen innebærer at en større del av overføringene til landbruket i EU faller innenfor kategorien grønn støtte i WTO. Det er åpnet for å beholde noe produksjonstilknyttet støtte for eksempel for korn, storfe og sau/geit.. Det blir likevel opp til hvert medlemsland om de vil benytte produksjonstilknyttet støtte for disse produksjonene. Som et alternativ til den historiske støttemodellen kan medlemsland velge en såkalt regional modell for støtte. Den innebærer at det blir gitt lik støtte pr. hektar i en hel region istedenfor individuelt varierende støtte fra bruk til bruk. Medlemsland kan også velge en kombinasjon av de to modellene.

Erfaringene så langt er at landene velger ulike modeller for gjennomføringen av den framtidige felles landbrukspolitikken. For å få utbetalt full støtte vil bøndene bli kontrollert i forhold til om de holder landbruksareal i god hevd og god miljøtilstand. De vil også på stikkprøvebasis bli kontrollert i forhold til lovkrav om miljø, matvarekvalitet, dyrevelferd og dyrehelse/folkehelse.

Europakommisjonen la i juli 2004 fram et forslag til nytt regelverk for bygdeutvikling. Forslaget, med noen endringer, ble vedtatt av Rådet høsten 2005. Det nye regelverket for bygdeutvikling trekker fram tre hovedmål for politikkområdet: i) øke konkurransevnen i jord- og skogbruket gjennom tilskudd til omstilling, ii) øke miljøstandard og bedre arealforvaltningen og iii) å bedre livskvalitet og øke mangfoldet i den næringsmessige aktiviteten i distriktene. Det nye regelverket innebærer en forenkling av finansieringen og administrasjon av bygdeutviklingsordningene i EU. Bygdeutvikling i EU forutsetter samfinansiering fra medlemslandene. Enigheten om EUs langtidsbudsjett for 2007 til 2013 innebærer en reduksjon i bruk av fellesskapets midler til formålet i forhold til Europakommisjonens opprinnelige forslag.

5.4.2 Forhandlinger med EU

I henhold til EØS-avtalens artikkel 19 skal EU og Norge søke å fremme handelen med landbruksvarer. I desember 2002 kom Norge og Europakommisjonen til enighet om en avtale om utvidet handel, som bl.a. innebærer økte gjensidige tollfrie importkvoter for ost. Stortinget ga sitt samtykke til avtalen gjennom St.prp. nr. 71 (2002-2003). Avtalen ble implementert fra 1. juli 2003. I henhold til avtalens paragraf 11 skal partene møtes til nye forhandlinger etter EØS-avtalens artikkel 19 to år etter at den trådte i kraft. Første forhandlingsmøte ble holdt i mai 2006, og vil bli fulgt opp med et møte i september/oktober.

I forbindelse med at Romania og Bulgaria blir EU-medlemmer fra 1. januar 2007 vil det bli forhandlinger knyttet til kompensasjon for utvidelsen av EØS-området. Landbruk vil bli et tema i disse kompensasjonsforhandlingene på samme måte som ved utvidelsen fra EU15 til EU25 fra 1. mai 2004.

5.4.3 Forhandlinger i regi av EFTA

Det er orientert om EFTAs forhandlinger om frihandelsavtaler i tidligere proposisjoner, jf. St.prp.nr.1 (2005-2006) Nærings- og handelsdepartementet. Forhandlinger om frihandelsavtale pågår nå mellom EFTA-landene og Thailand. Forhandlingene omfatter også handel med landbruksvarer; både råvarer og bearbejdede varer.

6. Hovedtrekk i tilbudet

6.1 Innledning

Grunnlag og premisser for statens tilbud er trukket opp i St.meld. nr. 19 (1999-2000) *Om norsk landbruk og matproduksjon* og Stortingets behandling av denne, jf. Innst. S. nr. 167 (1999-2000), Stortingets behandling av inneværende jordbruksavtale, Innst. S. nr. 263 (2004-2005), og Regjeringens Soria Moria-erklæring, jf. kap. 2.

Med grunnlag i Soria Moria-erklæringen vil Regjeringen gjennom jordbruksoppgjøret:

- sikre utøvere i landbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper
- sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet
- forbedre distriktsprofilen og miljøprofilen, herunder tiltak for kulturlandskapet og økt beiting med husdyr
- styrke satsingen på økologisk jordbruk
- forbedre kapitaltilgangen og velferdsordningene
- prioritere bønder som henter en vesentlig del av sysselsetting og inntekt fra gården og fra annen primærnæringsvirksomhet
- videreutvikle verdiskapingsprogrammene for mat, trevirke og reindrift, og stimulere til utvikling av nisjeprodukter, satse på bygdeutviklingstiltak og bioenergi og utvikle en ny politikk for fjellområdene

Dette skal legge til rette for en attraktiv jordbruksnæring som produserer trygge kvalitetsvarer, tjenester og fellesgoder samfunnet etterspør. Befolkningens oppslutning, og landbrukspolitikken legitimitet, er i økende grad knyttet til sektorens produksjon av fellesgoder, som må betales for kollektivt. Samtidig vil Regjeringen, bl.a. gjennom oppgjøret, bidra til forbedringer i kvalitets-sikringssystemer og merkeordninger, slik at mat fortsatt er helsemessig trygg og befolkningen kan ha tillit til varene som frembys.

Matsektoren er i økende grad konkurranseutsatt og importvolumene økende. Det er av stor betydning å utforme en politikk som gir økt konkurransekraft på hjemmemarkedet, både i volummarkedet, i nisjemarkeder og gjennom alternativ næringsutvikling. Det er et nødvendig grunnlag for et aktivt landbruk over hele landet. Fortsatt produktivetsframgang er derfor nødvendig. Det har de siste årene blitt gjennomført flere strukturtiltak som vil ha effekt framover. Regjeringen ønsker gjennom oppgjøret å legge til rette for en fortsatt variert bruksstruktur. Av hensyn til behovet for forutsigbarhet i rammebetingelsene for de næringsdrivende i en langsiktig næring, mener Regjeringen at det er riktig å videreføre hovedtrekkene i tidligere tiltak.

Iflg. Budsjettmemnda for jordbruket er investeringene på et høyt nivå og næringen har en samlet gjeld på nærmere 32 mrd. kroner. Det er derfor av stor betydning også for jordbrukssektoren at det føres en politikk som bidrar til lav rente. Videre dokumenterer grunnlagsmaterialet betydningen av at råvaremarkedene er i balanse. Markedsoverskudd gir store økonomiske tap for de næringsdrivende.

Statens forhandlingsutvalg viser til at det ligger inntektsmuligheter i forbedring av markedsbalansen innenfor gjeldende jordbruksavtale.

6.2 Grunnlagsmaterialet

Utviklingen i viktige indikatorer fra Budsjettnemnda for jordbruket er gjengitt i kap. 3. Grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) viser en inntektsvekst pr. årsverk i jordbruket for perioden 2002 til 2006 på vel 13 pst. Det er om lag 2 ½ prosentpoeng mindre økning enn for andre grupper. Samtidig er det en noe gunstigere utvikling for hele perioden 2002 til 2006, enn lagt til grunn i fjor. Forhandlingene gjelder for kalenderåret etter forhandlingsåret. Det betyr at det må gjøres en rekke usikre forutsetninger og prognoser, og det går 2 år før det foreligger et foreløpig regnskap. Det må derfor generelt påregnes avvik fra forutsetningene.

Årets totalregnskap viser en marginal reduksjon i inntekter pr. årsverk i jordbruket fra 2004 til 2005. Fra 2005 til 2006 budsjetterer Budsjettnemnda med en inntektsvekst i jordbruket på knapt 3 prosent, tilsvarende 4.700 kroner pr. årsverk (inkl. verdien av jordbruksfradraget ved ligningen). Fjorårets avtale skulle legge til rette for en inntektsvekst på knapt 6 prosent. Sterkere kostnadsvekst enn forutsatt, spesielt i energikostnadene, er en hovedårsak til lavere vekst. Samtidig har BFJ anslått brutto pristap som følge av markedsoverskudd til 490 mill. kroner for 2006. Jordbruket bærer selv det økonomiske ansvaret for markedsbalansen for råvarer, og det er inntektsmuligheter innenfor gjeldende avtale.

Etter en ny arbeidskraftundersøkelse fra Statistisk sentralbyrå, viser BFJs tall at arbeidsforbruket i jordbruket nå reduseres med vel 4 prosent pr år. Det er nesten det dobbelte av på 90-tallet. Sektoren har, iflg. BFJ, hatt en årlig vekst i brutto arbeidsproduktivitet på 4,4 prosent siste 10 år. Investeringene er sterkt økende og det er meget sterk vekst i leasing av maskiner og redskaper. Det historisk lave rentenivået slår gunstig ut også for jordbruket. Med en samlet næringsgjeld på knapt 32 mrd. kroner, slår endring i realrenta mye ut i resultatmålet 'vederlag til arbeid og egenkapital'. Realrenta ventes å øke noe i 2007.

Budsjettnemndas materiale viser at arealbruken er stabil, eller svakt synkende, etter en periode med økning, særlig i eng og beitearealer. Produksjonsvolumene er stabile eller svakt økende, og det er en viss reduksjon i driftskostnadsvolumene. Fortsatte forbedringer i kostnadsutviklingen både i jordbruket, i omsetningsorganisasjonene og i de videre omsetningsledd, vil ha stor betydning både for industriens konkurransekraft og for utbetalingsprisene til råvareprodusentene.

Materialet viser at den geografiske fordelingen av sysselsettingen er relativt stabil, både på landsdelsnivå og etter kommunenes sentralitet. På landsdelsnivå er det imidlertid indikasjoner på at utviklingen i jordbruket er minst positiv på Vestlandet, bl.a. mhp. arealbruk og produksjon. Regjeringen mener landbruket har stor betydning i distriktpolitisk sammenheng og vil gjennom oppgjøret legge vekt på at den distriktpolitiske dimensjonen ivaretas.

6.3 Jordbruksfradraget

Avtalepartene er enige om at ved vurdering av inntektsutviklingen i jordbruket etter 1999 er det nødvendig å ta hensyn til verdien av jordbruksfradraget, omregnet til inntektsverdi før skatt. Budsjettnemnda for jordbruket har beregnet inntektsverdien av jordbruksfradraget de siste årene som vist i tabell 6.1.

Tabell 6.1 Virkningen av inntektsfradraget. Mill. kroner.

	2004	2005	2006
Spart skatt, millioner kroner	543	512	527
Inntektsverdi før skatt, millioner kroner	810	764	787
Antall årsverk i jordbruket	68 700	66 000	63 000
Inntektseffekt, kroner pr årsverk	11 800	11 600	12 500
Redusert skatt pr jordbruksbedrift	9 800	9 600	10 300
Max skattereduksjon	17 200	17 220	20 020

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Skatt er ikke forhandlingsgjenstand i jordbruksoppjøret. Statens forhandlingsutvalg viser til brev til avtalepartene fra finansministeren, datert 05.05.06, hvor det heter:

”Jeg tar sikte på å foreslå å øke jordbruksfradraget innenfor en provenyramme på 283 mill. kroner i budsjettet for 2007.

Finansdepartementet vil komme tilbake til den endelige utformingen av jordbruksfradraget i forbindelse med statsbudsjettet til høsten. Økningen vil imidlertid inneholde en økning av det generelle fradraget, og en kombinasjon av økt prosentvis fradrag for næringsinntekt utover det generelle fradraget (i dag 19 prosent) og økt øvre beløpsgrense (i dag 71 500 kroner).

Som følge av at forhandlingene om jordbruksoppjøret er nært forestående, bør forslaget gjøres kjent nå slik at det kan være en del av rammebetingelsene i forbindelse med forhandlingene.”

En provenyramme på 283 mill. kroner tilsvarer en inntektsverdi før skatt for jordbruket på 425 mill. kroner. Statens forhandlingsutvalg legger dette til grunn for tilbudet. Med BFJs anslag på 60.300 årsverk i 2007, gir utvidelsen av fradraget en gjennomsnittlig verdi på vel 7.000 kroner pr. årsverk.

6.4 Rammen

6.4.1 Oppbygging av rammen

Jordbrukets brutto inntekter består av egeninntjening fra markedet og overføringer fra staten. Brutto inntektsmuligheter i markedet begrenses bl.a. av markedsmulighetene i et avgrenset hjemmemarked og målprisene. Statens forhandlingsutvalg har i utgangspunktet lagt til grunn uendrede brutto inntektsmuligheter i 2007, før virkning av årets oppgjør.

Tabell 6.2 gir anslag for utviklingen på kostnadssiden, samt arbeidsforbruk og anslag på inntektsvekst for andre grupper. Prognosene for 2007 er basert på tall fra Budsjettnemnda for jordbruket/Teknisk beregningsutvalg og anslag fra Statistisk sentralbyrå. Det innebærer at det gis kostnadskompensasjon, gitt at den historiske produktivitetsframgangen fortsetter. Statens forhandlingsutvalg konstaterer at

anslått kostnadsvekst til 2007 er identisk med jordbrukets krav. I opplegget er det videre lagt til grunn en inntektsvekst på 4 prosent.

Grunnlaget for oppbygging av rammen er vist i tabell 6.2.

Tabell 6.2 Oppbygging av økonomisk ramme.

	Grunnlag 2006	Volum %	Pris, % el. % p.a.	Sum endr. Mill. kr.
1. Driftskostnader	13 350	-0,5 %	1,9 %	186
2. Kapitalkostnader				438
3. Arbeid	9 825	-4,3 %	4,0 %	-46
A. Sum, mill. kr				580

Statens forhandlingsutvalgs forslag til finansiering av rammen går fram av tabell 6.3.

Tabell 6.3 Finansiering av tilbudet.

	Mill kr.
Økt jordbruksfradrag, inntektsverdi	425
Målpriser fra 01.07.06	-80
Ledige midler på avtalen 2006	135
Budsjett, kap 1150 i 2007	100
Sum målpriser og budsjett	580

Utslaget av rammen utgjør vel 9.500 kroner pr. årsverk på årsbasis. Inkludert kostnadsøkning og prognosert produktivitetsutvikling fra 2006 til 2007, legger det grunnlag for en inntektsvekst på om lag 4 pst. pr. årsverk. Fordelingen av målprisendringene vil kunne gi økt inntekt for jordbruket på vel 30 mill. kroner, grunnet markedsbalansen i svineholdet. Forbedret markedsbalanse vil kunne gi ytterligere inntektsvekst.

Utslag av rammen, inkl. omdisponeringer innenfor gjeldende ramme for de enkelte produksjoner er vist i det beregnede inntektsutslag på referansebrukene, tabell 6.6. Detaljert fordeling på endringer i avtalepriser og tilskuddsordninger går fram av vedlegg.

Ledige midler

Ledige midler består av ikke disponerte overførte midler fra 2005 til 2006 på 67 mill. kroner, som sammen med innsparinger i forhold til gjeldende regelverk for 2006 utgjør i alt 166 mill. kroner. Statens forhandlingsutvalg har disponert 135 mill. kroner av disse i tilbudet, og foreslår at de tilføres Landbrukets utviklingsfond til styrking av fondskapitalen.

6.4.2 Næringsmiddelindustrien

Konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien avhenger av mange forhold. Spesielt relevant for jordbruksoppkjøret er netto råvarekostnader i forhold til EU-markedet og råvareprisordningene. Avtalepartene har lagt vekt på at næringsmiddelindustriens konkurranseevne skal opprettholdes som følge av avtalen.

Bevilgningen til prisnedskrivning til RÅK-industrien skal ta hensyn til svingninger i volumer, internasjonale råvarepriser og valutakurser. Med grunnlag i forbruksprognoser fra Statens landbruksforvaltning reduseres bevilgningen med 14 mill. kroner.

Tilbudet innebærer at målprisen for svinekjøtt reduseres med 1,00 kr/kg og at råvareprisen på matmel reduseres med 2 øre/kg etter økning i matkorntilskuddet. Målprisene på korn og prisnedskrivningstilskuddet foreslås uendret.

6.5 Internasjonale forhold

Norsk matvaresektor blir i økende grad konkurranseutsatt og importen er økende. Spesielt gjelder dette innen bakervaresektoren og for osteprodukter. Det er derfor viktig at landbrukspolitikken utformes med sikte på å sikre konkurransekraft på hjemmemarkedet. I henhold til artikkel 19 i EØS-avtalen har Norge og EU satt i gang nye forhandlinger om utvidet handel med landbruksvarer. Fra norsk side har en lagt til grunn at forhandlingene ikke skal sluttføres før konsekvensene for norsk landbruk av en WTO-avtale er kjent.

I de pågående WTO-forhandlingene har forhandlerne ikke klart å oppfylle målsettingene fra Hongkong om tallfestede forpliktelser for reduksjoner i tollsatser og internstøtte innen utgangen av april 2006. Forhandlingene fortsetter, uten at det er fastsatt noen nye datoer for fastsetting av reduksjonsforpliktelser.

AMS (gul støtte) i hht. gjeldende WTO-avtale reduseres med om lag 100 mill. kroner som følge av tilbudet.

6.6 Miljø

Statens forhandlingsutvalg mener det er behov for å forsterke kulturlandskaps-tiltakene på avtalen, herunder hindre gjengroing og stimulere til økt beiting. Forhandlingsutvalget foreslår bl.a.:

- I nasjonalt miljøprogram etableres det et nytt beitetilskudd for alle beitende dyr, innenfor en samlet bevilgning på 125 mill. kroner.
- Bevilgningen til regionale miljøprogram økes med 50 mill kroner og beiting gis ekstra prioritet.
- Bevilgningen til Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL) økes med 20 mill. kroner. Gjerding, rydding av beiter og skjøtsel av spesielt verdifulle kulturlandskap vektlegges.

6.7 Næringsutvikling og Landbrukets utviklingsfond

Det er stor aktivitet lokalt og investeringsbehovet i næringen er stort. Midler til utviklingstiltak og ny næringsutvikling er viktig for et framtidsrettet, effektivt og attraktivt jordbruk. Statens forhandlingsutvalg foreslår følgende for tiltak over Landbrukets utviklingsfond:

- Fondet samles på kap. 1150 fra 01.01.07. Av hensyn til kapital situasjonen i fondet er bevilgningen økt med 50 mill. kroner. I tillegg tilføres fondet 135 mill. kroner av ledige midler.
- Samlet innvilgningsramme økes med 50 mill. kroner i 2007.

- Rammen for investeringsvirkemidler (fylkesvise BU-midler) økes med 5 mill. kroner, verdiskapingsprogrammet for mat reduseres med 15 mill. kroner, skog/bioenergi økes med 40 mill. kroner og rammen for kommunale miljøtiltak (SMIL) økes med 20 mill. kroner.
- Den særskilte avgrensingen av melk-/storfeprogrammet fjernes. Det skal ikke være nedre grense for søknadsbehandling eller støttebeløp og ulike eierformer skal sidestilles.
- Det etableres tak for investeringsstøtte på 600.000 kroner pr søknad, unntatt for Finnmark, troms, Nordland og Namdalen

6.8 Distrikts- og strukturprofil

Fordelingsprofilen er basert på prinsippene fra Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Soria Moria-erklæringen. Den geografiske differensieringen styrkes ved at bevilgningene til distriktstilskudd økes med knapt 25 mill. kroner. Tilskudd til regionale miljøprogram økes med 50 mill. kroner. I fordelingen er spesialisert storfehold (ammekyr) og saueholdet prioritert.

Kvoteordningen for melk

Statens forhandlingsutvalg foreslår:

- For omsetning av melkekvoter endres fordelingen mellom direkte omsetning og omsetning via staten fra 60/40 til 50/50.
- Det øremerkes en kvoteramme på 1 mill. liter til kumelkproduksjonen i Finnmark
- 10 pst. av den statlige andelen av solgte kvoter i 2007 prioriteres for salg til økologisk kumelkproduksjon.
- Det nedsettes en partssammensatt arbeidsgruppe som gis i oppdrag å foreta en evaluering og gjennomgang av ordningen med kjøp og salg av melkekvoter innen 1. januar 2007.

6.9 Andre hovedpunkter

Økologisk landbruk

Statens forhandlingsutvalg foreslår å styrke flere virkemidler langs hele verdikjeden for å bidra til å nå målene i Soria Moria-erklæringen. Bevilgningen til tiltak for økologisk jordbruk foreslås økt med 36 mill. kroner i 2007. Et større satsingsprogram for økologisk sauehold, prisnedskrivning for økologisk korn og særlig prioritering av økologisk melkeproduksjon, både med hensyn på tilskudd og tilgang på produksjonskvoter, er en del av dette. Statens forhandlingsutvalg foreslår videre å slå sammen omleggingstilskuddet og arealtilskuddene som gis som et årlig tilskudd. Det legges til grunn, som en forutsetning for økningene for økologisk jordbruk, at det offentlige, direkte og indirekte, bidrar til å øke forbruket av økologiske matvarer.

Samordning KSL-Godt Norsk

Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at forslagene fra arbeidsgruppa som har utredet et "Helhetlig kvalitetssystem i norsk matproduksjon" gjennomføres. Tiltakene skal bidra til å styrke norsk matproduksjon i en skjerpet internasjonal

konkurranse, herunder utnytte synergieffekter bl.a. knyttet til bedre samordning med Mattilsynets oppgaver. KSL-sekretariatet og stiftelsen Matmerk slås sammen, det etableres et helhetlig kvalitetssystem, og det utvikles en ny merkeprofil. Kompetanseutviklingsmidlene (KIL) inngår i den nye organisasjonen.

Korn, kraftfôr og mel

Statens forhandlingsutvalg foreslår at målprisene og prisnedskrivningstilskuddet til korn og oljevekster holdes uendret. Matkorntilskuddet foreslås økt med 2 øre/kg. Det foreslås videre å heve nedre falltallsgrense for matkorn for å bidra til at matmelindustrien kan benytte en større andel norsk matkorn.

Andre forhandlingsspørsmål

- Dagsatsen for avløsning ved sykdom m.m. økes til 1030 kroner pr dag
- Bevilgningen til forskning foreslås økt med 5 mill. kroner for å følge opp partenes prioriterte forskningsbehov og 1 mill. kroner til økt forskningsinnsats på økologisk jordbruk.
- Det foreslås at for purkeringer bør navet være søker av produksjonstilskudd.
- For øvrige spørsmål vises det til omtale i kap. 7 og vedlagte fordelings-skjema.

6.10 Fordeling på priser og tiltak

Endringene i målprisene er vist i tabell 6.4.

Tabell 6.4 Fordeling av målprisendringer for avtaleperioden.

	Kvantum	Verdi	Målpris	Endring	Total
	Mill. l/kg	Mill. kr.	Kr / kg	Kr. pr. l / kg	endring mill. kr
Mel , ku og geit	1526,4		3,82	0,00	0,0
Storfe	85,8		40,13	0,00	0,0
Gris	116,1		27,22	-1,00	-116,1
Sau/lam	25,7		44,00	0,30	7,7
Egg	51,2		13,60	0,03	1,5
Fjørfekjøtt	62,1		25,01	0,00	0,0
Poteter	208,8		2,25	0,04	8,4
Grønnsaker		1061,7		1,6%	16,7
Frukt		116,9		1,6%	1,8
Norsk matmel	236,0			0,00	0,0
Sum målpriser					-80,0

Bevilgningspostene over kap. 1150, *Til gjennomføring av jordbruksavtalen*, endres som vist i tabellen under. Satsendringer på de enkelte ordningene går fram av protokollen som følger proposisjonen som vedlegg. Tilpasning av virkemiddelbruken er nærmere omtalt i kap. 7.

Tabell 6.5 Endringer i bevilgninger til gjennomføring av jordbruksavtalen.

Post		Endring mill. kr	Budsjett 2006 mill. kr
50	Fondsavsetninger	50,000	411,590
70	Markedsregulering	-14,500	215,500
73	Pristilskudd	36,940	2 022,800
74	Direkte tilskudd	30,315	6 581,685
77	Utviklingstiltak	4,000	222,970
78	Velferdsordninger	-6,755	1 591,354
SUM KAP. 1150		100,000	11 045,899
KAP. 4150 Post 80		0,000	145,000

Utslag på referansebrukene

Budsjettnemnda for jordbrukets sekretariat har beregnet utslaget av tilbudet på referansebrukene, som er basert på NILFs driftsgranskinger. Verdien av gjeldende jordbruksfradrag er lagt inn som beregnet av BFJ i grunnlaget før endring.

Tabell 6.6 viser bare det isolerte utslaget av de foreslåtte pris- og tilskuddsendringene, inkludert effekt av gjeldende jordbruksfradrag. Siden utvidelsen av jordbruksfradraget ikke er endelig utformet, kan ikke effekten på de enkelte referansebruk anslås. Statens forhandlingsutvalg viser til at gjennomsnittseffekten for jordbruket er 7.000 kroner pr årsverk, som kommer i tillegg til effekt av målpris og tilskuddsendringene, jf. tabell 6.6.

Beregningene gir ikke noe anslag på inntektsutviklingen i forhold til året før, hvor også volum- og kostnadsendringer vil ha betydning. De årlige produktivitetsendringene som er en del av BFJs grunnlagsmateriale er ikke regnet fram til 2007.

Økningen i midler til regionale miljøprogram er lagt inn med gjennomsnittsvirkning pr. dekar i de ulike fylkene. Forbedring av markedsbalansen vil kunne gi forbedringer i resultatet for flere av referansebrukene, spesielt i svineholdet.

Tabell 6.6 Beregnet isolert utslag på referansebrukene av pris- og tilskuddsendringer. Kroner pr. årsverk. Utslag av utvidet jordbruksfradrag kommer i tillegg, med gjennomsnittsutslag på 7.000 kroner pr. årsverk.

	Før oppgjør, ekskl. skatt 2006	Før oppgjør Inkl. skatt ¹⁾ 2006	Årsutslag av tilbudet ekskl. utv. jordb.fradrag ²⁾
1 Melk	159 900	176 400	4 500
2 Korn	173 700	208 900	3 400
3 Sau	101 000	117 300	4 000
4 Melkegeit	165 000	183 000	5 600
5 Svin/korn ³⁾	152 600	171 300	-31 600
6 Egg/korn	237 200	257 600	5 700
7 Poteter og korn	264 300	288 400	8 100
8 Ammeku	94 600	113 100	6 300
9 Frukt/bær og sau/geit	151 300	167 000	6 400
10 Melk og storfe, <15 årskyr (12 årskyr)	134 100	149 800	4 200
11 Melk og storfe, >15 årskyr (20 årskyr)	177 400	192 700	3 700
12 40 største melkebruk (29 årskyr)	184 500	197 800	4 300
13 Melk og storfe, 21 årskyr Østl. flatbygder	167 500	182 700	5 000
14 Melk og storfe, 15 årskyr Østl andre	150 200	166 100	4 700
15 Melk og storfe, 26 årskyr Jæren	159 600	174 000	4 200
16 Melk og storfe, 15 årskyr Agder/Rogaland	137 900	153 800	3 700
17 Melk og storfe, 15 årskyr Vestlandet	157 800	175 200	4 500
18 Melk og storfe, 16 årskyr Trøndelag	162 600	178 700	4 400
19 Melk og storfe, 15 årskyr Nord-Norge	171 900	187 700	4 400
20 Korn. < 400 dekar korn (226 daa) Østl.	103 300	138 200	3 900
21 Korn. > 400 dekar korn (541 daa) Østl.	270 200	303 700	2 900
22 Korn og svin, 274 daa + 20 avlssvin ³⁾	184 000	209 000	-18 500
23 Sau. 96 vinterfôra sauer	64 800	79 700	3 300
24 Sau. 136 vinterfôra sauer	147 500	166 200	6 100
25 25 største sauebruk. 183 vinterfôra sauer	135 200	152 100	4 500

1) Inkl. inntektsverdien før skatt av eksisterende jordbruksfradrag, beregnet av BFJ.

2) Bare bruttoutslag av foreslåtte pris- og tilskuddsendringer, ikke prognose på utviklingen fra året før.

3) Inntektsutslaget skyldes redusert målpris. P.g.a. markedssituasjonen vil det ikke påvirke faktiske priser og inntekter.

7. Nærmere om viktige politikkområder

7.1 Landbrukets utviklingsfond

Landbruks- og matdepartementets strategi ”Landbruk – mer enn landbruk” fra januar 2005, med tillegg datert februar 2006, utgjør den nasjonale strategien for næringsutviklingsarbeid i tilknytning til landbruk. I tillegg er det presisert at ulike eierformer skal likestilles, at lønnsomhet ikke er ensbetydende med strukturrasjonalisering og at satsingen på økologisk landbruk inkluderes i det generelle næringsutviklingsarbeidet. Strategien skal revideres i 2006. Det settes ned en bredt sammensatt arbeidsgruppe som deltar under hele prosessen. Jordbruket inviteres med i dette arbeidet. De fylkesvise strategiene revideres i etterkant av den nasjonale strategien. Ny nasjonal strategi og fylkesvise strategier gjøres gjeldende fra 2007.

Statsrådets kontaktutvalg for næringsutvikling, og jordbruksorganisasjonenes representasjon i utvalget, vil bli videreført. Departementet vil komme nærmere tilbake til utvalgets øvrige sammensetning og mandatet for utvalgets arbeid. Det er opprettet faglige møtearenaer på områdene: mat, tre, bioenergi, reiseliv og ”inn på tunet”. Det er Innovasjon Norge som har ansvar for drift av de faglige møtearenaene. Alle møtearenaene er etablert, og vurderes nå til å utvikle seg til velfungerende møteplasser.

En del av bevilgningen til Landbrukets utviklingsfond ble fra budsjettåret 2004 flyttet ut av jordbruksavtalen. Det foreslås nå å flytte denne delen tilbake, slik at hele bevilgningen til Landbrukets utviklingsfond blir samlet på jordbruksavtalen kap. 1150. Hovedargumentene for denne tilbakeflyttingen er ryddigere fondsforvaltning, og at tiltakene som i dag delvis finansieres utenfor og innenfor jordbruksavtalen i større grad bør ses i sammenheng og prioriteres under ett. Overflyttingen medfører at bevilgningene til Landbrukets utviklingsfond for 2006 over kap. 1149, post 50 videreføres under kap. 1150, post 50 fra og med 2007.

7.1.1 Landbrukets utviklingsfond, økonomisk oversikt

Landbrukets utviklingsfond (LUF) hadde pr. 31. januar 2005 en egenkapital på 2 147 mill. kroner. Ansvar knyttet til innvilgede, ikke utbetalte tilsagn var 1 499,5 mill. kroner. Ansvar fordelt seg på 1 270,4 mill. kroner innenfor avtalen og 229,1 mill. kroner utenfor avtalen. Av kapitalen var 733 mill. kroner innestående i Norges Bank og 1 417 mill. kroner var i form av utlån. Tabell 7.1 viser kapitalsituasjonen i LUF, herunder endring i egenkapital og likviditet ut fra departementets gjennomgang.

Tabell 7.1 Framføring av kapitalstiasjonen i LUF for 2005-2007 med basis i regnskap for 2005 og prognoser over framtidige utbetalinger. Mill. kroner.

	2005	2006	2007
Bevilgning innenfor avtalen 1150	294	398,8	775,3
Engangsmidler innenfor avtalen 1150	10,5	135	
Renteinntekter innenfor avtalen	12	12,4	23,1
Andre inntekter	5,3	0,2	0,2
<i>Sum innenfor avtalen</i>	321,8	546,4	798,6
Bevilgning utenfor avtalen 1149	295,5	326,5	
Renteinntekter utenfor avtalen	11,6	12	
<i>Sum utenfor avtalen</i>	307,1	338,5	0
<i>Sum tilførsel</i>	628,9	884,9	798,6
Utbetalinger innenfor avtalen 1)	560,1	590,1	941,8
Utbetaling rentestøtte	20,8	30,4	35,4
Andre kostnader innenfor avtalen	11	12,1	16,2
Utbetalinger utenfor avtalen	274,6	285,7	0
Andre kostnader utenfor avtalen	1,2	11,6	0
<i>Sum utbetalinger</i>	867,7	929,9	993,4
<i>Resultat</i>	-238,8	-45,0	-194,8
<i>Resultat innenfor avtalen</i>	-270,1	-86,2	-194,8
<i>Resultat utenfor avtalen</i>	31,3	41,2	0
<i>Egenkapital LUF pr. 31.12</i>	2147	2103,4	1908,5
Innestående i Norges Bank	733,3	776,4	682,0
Utestående investeringslån	1416,9	1327	1226,5
Kortsiktig gjeld	3,2		
Utestående investeringslån	1504	1416,9	1327
Avdrag på lån	-106,7	-109,9	-120,5
Utbetaling nye lån	19,5	20	20
UB investeringslån	1416,8	1327	1226,5
Tilførsel inkl. rentestøtte	628,9	884,9	798,6
Netto tilførsel av kapital ifm investeringslån	87,2	89,9	100,5
<i>Disponibel likviditet</i>	716,1	974,8	899,1
Utbetalinger	867,7	929,9	993,4
<i>Endring i likviditet</i>	-151,6	44,9	-94,3

1) 2006:SLF-prognose + engangsmidler (9 mill.kr) 2007: Prognose fra SLF

Tabellen viser en positiv endring i likviditeten med ca. 45 mill. kroner for 2006. For 2006 tilføres fondet 135 mill. kroner i engangsmidler innenfor Jordbruksavtalen. Staten foreslår å tilføre LUF 775,3 mill. kroner i 2007. Beløpet omfatter summen av bevilgningene på henholdsvis kap 1149, post 50 og kap 1150, post 50, samt en foreslått økning på 50 mill. kroner.

Tabellen viser med dette utgangspunktet en negativ endring i likviditeten på vel 94 mill. kroner for 2007. Erfaringstall viser at den faktiske utviklingen kan avvike noe fra prognosene, som følge av frafall i ansvar. Kapitalstiasjonen og likviditetsutviklingen for LUF må fortsatt holdes under oppsyn. Aktivitetsnivået kan ikke opprettholdes på lengre sikt dersom en viderefører et bevilgningsnivå som foreslått for 2007. Tabell 7.2 viser innvilgingsramme for LUF i 2005-2007. Statens forhandlingsutvalg foreslår en forsterket innsats på helhetlig kvalitetssystem, fylkesvise BU-midler, SMIL, økologisk landbruk, grønt reiseliv, bioenergi og skogbruk.

Tabell 7.2 Forslag til innvilgningsramme for LUF. Mill. kroner

Ordninger	2006*	2007
Helhetlig kvalitetssystem 1)	2	43
Kompetansetiltak (KIL)	6	
Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)	20	
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler 2)	241	331
Melk- og storfeprogram	85	
Informasjons- og utviklingstiltak, miljø SMIL	12	12
	130	150
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk 3)	42,5	41
Utviklingsprogram for geiteholdet 4)	12,5	12
Utviklingstiltak i landbruket 5)	7	4
<i>Sum innenfor jordbruksavtalen</i>	<i>558</i>	
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2	2
Verdiskapingsprogram for matproduksjon 6)	105	76
Sentrale bygdeutviklingsmidler 7)	38	29
Grønt reiseliv 8)		25
Bioenergi og skogbruk	169,2	209,2
Innlandet 2010	20	
Etablering av Jordskiftesenter	1	
<i>Sum utenfor jordbruksavtalen</i>	<i>335,2</i>	
Sum LUF, ekskl. rentestøtte	893,2	934,2

* Tall fra St.prp.nr.1(2005-2006) + økt innvilgning, jf. tabell 7.3.

- 1) Består av KIL, KSL, VSP-mat- bevilgningen til Matmerk og en økning på 3 mill. kr. i 2007. I tillegg kommer en engangsutbetaling i 2006 på 2 mill. kr. til interimperioden.
- 2) De fylkesvise BU-midlene i melke- og storfeprogram og andre tiltak samles f.o.m. 2007.
- 3) Engangsutbetaling i 2006 på 4,5 mill. kr. til økologisk sau/lam. Posten økes med 3 mill. kr. i 2007.
- 4) 1,5 mill. kr. til seminastasjon geit i 2006, 11 mill. kr til "Friskere geiter" og 1 mill. kr. til omstilling.
- 5) 1 mill. kr. til Norsk kulturarv 2006, 2 mill. kr. til setersatsing 2007, 2 mill. kr. til beiteareal for gjess.
- 6) Støtte til Matmerk tas ut av VSP mat og overføres helhetlig kvalitetssystem.
- 7) Avsettes som ramme, fordeles i møte mellom avtalepartene, 2 mill. kr. øremerkes til "Inn på tunet".
- 8) Flyttes fra sentrale BU-midlene til egen satsing og økes med 2,6 mill. kr.

Tabell 7.3 Økt innvilgning i 2006 fra LUF

	Mill. kroner
Helhetlig kvalitetssystem	2
Økologisk sau/lam	4,5
Seminastasjon geit	1,5
Norsk kulturarv	1

7.2 Næringsutvikling

7.2.1 Sammenslåing av KSL, Matmerk og KIL

Et helhetlig kvalitetssystem

Formålet med å etablere et helhetlig kvalitetssystem er å utvikle kvalitetssystemer i primærproduksjon og øvrige ledd som blir synliggjort og dokumentert overfor forbruker. Dette anses som avgjørende for å styrke norsk matproduksjon i en skjerpet internasjonal konkurranse, og vil kunne bidra til at forbrukerne velger norskprodusert mat. I tillegg er det et mål at det nye systemet skal kunne utnytte mulige synergieffekter knyttet til blant annet en bedre samordning med Mattilsynets oppgaver.

På bakgrunn av rapporten "Helhetlig kvalitetssystem i norsk matproduksjon" av 17. mars 2006 fra den partsammensatte arbeidsgruppen, foreslår Statens forhandlingsutvalg at KSL-sekretariatet og stiftelsen Matmerk slås sammen til en organisasjon. Det etableres et helhetlig kvalitetssystem med basis i dagens KSL og erfaringene fra arbeidet med Godt Norsk -merket. Det utvikles en ny merkeprofil, og Godt Norsk-merket avvikles. Det nye merket skal synliggjøre norsk kvalitet og kvalitetsarbeidet i norsk landbruk (inkludert miljøarbeid, dyrevelferd, lokal verdiskaping, kulturlandskap med mer).

Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at KSL-arbeidet videreføres og utvikles med næringsaktørene som pådrivere.

Mulige synergieffekter knyttet til bedre samordning med Mattilsynets oppgaver må utvikles videre med sikte på å finne nye og gode løsninger. Kompetansekrav til dyreholdere er et område der det er gode muligheter for å utnytte et helhetlig kvalitetssystem. Kompetansekrav til dyreholdere er behandlet spesielt i St.meld. 12 (2002-2003) "Om dyrehold og dyrevelferd". Det legges til grunn at de vedtatte kompetansekravene innenfor næringsbasert dyrevelferd kan oppfylles gjennom at de aktuelle behov vurderes og innarbeides i det helhetlige kvalitetssystemet. Dette vil legge til rette for gode og kostnadseffektive løsninger.

KIL-midlene overføres til den nye organisasjonen. Videre vil departementet i samråd med den nye organisasjonen, vurdere mulighetene for å se EVL-fondets midler i sammenheng med kvalitetssystemet og kompetanseutvikling.

Merkeordningene Beskyttede betegnelser og Spesialitet

Matmerk er i dag en viktig aktør for å implementere den nasjonale næringsstrategien på matområdet i forhold til å arbeide med merkeordninger, profilering og markedsadgang for norske matspesialiteter. Dette arbeidet skal videreføres i den nye organisasjonen. I tillegg vil arbeidet med markedsføring og økt markedsadgang for norske matspesialiteter være prioriterte oppgaver i den nye organisasjonen.

Etablering av ny organisasjon

Det nedsettes et interimsstyre fra 1. juli 2006 som skal ha ansvaret for å etablere den nye organisasjonen. Interimsstyrets arbeid skal basere seg på rapporten "Helhetlig kvalitetssystem i norsk matproduksjon". Den nye organisasjonen etableres formelt fra 1. januar 2007. Landbruks- og matdepartementet vil utarbeide

mandat og oppnevne interimsstyret i samråd med avtalepartene. For å skape en målrettet og effektiv organisasjon må det legges et godt grunnlag i etableringsfasen. Det bør derfor settes av midler til å dekke ekstraordinære kostnader knyttet til blant annet drift av interimsstyret, konsulentbistand og selve flytteprosessen. Det avsettes 43 mill. kroner til den nye organisasjonene i 2007. Landbruks- og matdepartementet vil utarbeide tildelingsbrev til den nye organisasjonen.

7.2.2 Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (BU-midler)

Statens forhandlingsutvalg foreslår en videreføring av hovedprinsippene i forvaltningen av dagens BU-midler, men med visse endringer og presiseringer. Det foreslås å ta bort skillet mellom melke- og storfeprogrammet og øvrige tiltak ettersom denne avgrensningen ikke har hatt antatt effekt. De fleste fylkene har brukt vesentlig mer til støtte av melke- og storfeprosjekter enn det som var avsatt over melke- og storfeprogrammet. Landbruks- og matdepartementet vil gjennom tildelingsbrev klargjøre at det ikke skal være noen nedre grense for søknadsbehandling eller støttebeløp innenfor de fylkesvise BU-midlene. Statens forhandlingsutvalg foreslår videre at det innføres et tak for maksimalt støttebeløp. Dette taket settes til 600 000 kroner pr. søknad. Det innføres ikke tak for fylkene Nordland, Troms og Finnmark, samt Namdalen.

Det presiseres videre at lønnsomhetsvurdering av prosjektene skal ligge til grunn for tildeling av midler. Det understrekes at lønnsomhet ikke er ensbetydende med strukturrasjonalisering. Ulike eierformer skal likestilles ved prioritering av søknader. Nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet skal vektlegges, og det gjøres spesielt oppmerksom på at det innenfor økologisk produksjon er andre frister og krav enn for konvensjonell produksjon.

Med utgangspunkt i rapport fra Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) om kriterier og fordeling av fylkesvise BU-midler, og i samarbeid med Innovasjon Norge, nedsettes det en parts sammensatt arbeidsgruppe. Mandatet for gruppen vil være å vurdere objektive kriterier for fylkesvis fordeling og eventuelle behov for revidering av gjeldende BU-forskrift. I det forestående arbeidet skal det tas særlig hensyn til den negative økonomiske utviklingen som registreres for landbruket på Vestlandet. Ny fylkesfordeling skal gjelde fra bevilgningsåret 2007.

Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) ser på oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet, på mulighetene for en bedret resultatmåling av næringsutviklingsarbeidet. Dette arbeidet vil gi et bedre grunnlag for å målrette en videre satsing på næringsutvikling i landbruket.

Det foreslås å øke rammen for de fylkesvise BU-midlene med 5 mill. kroner, til 331 mill. kroner.

Lån med rentestøtte

Utlånsrammen for lån med rentestøtte foreslås videreført med 700 mill. kroner for 2007. Nivået på rentestøtten blir fastsatt årlig for alle lån som er inne i rentestøtteordningen. Rentestøtten settes til 50 prosent av *Risikofri rente 3 år stat (ST4X)* for foregående år. Rentestøtten kan ikke overstige 5 prosent.

7.2.3 Utviklingsprogram for geiteholdet

Utviklingsprogrammet videreføres med 1 mill. kroner i 2007. Som følge av prosjektet "Friskere geiter" er det behov for omlegging fra det tradisjonelle bukkeringbaserte avlsarbeidet til semin. Videre stiller EØS-regelverket hygienekrav som innebærer behov for egen infrastruktur for produksjon og lagring av bukkeseid. Dette medfører investeringsbehov som Norsk Sau og Geit har beregnet til 2,3 mill. kroner for 2006. Det foreslås 1,5 mill. kroner til oppbygging av seminstasjon for geit, disse kommer til utbetaling i 2006.

Det foreslås en økning på prosjekt "Friskere geiter" med 3 mill. kroner til 11 mill. kroner. Dette på bakgrunn av at en kan gjennomføre en raskere sanering og dermed kan utføre kontroll av sanerte besetninger i en lengre periode før prosjektet avsluttes.

7.2.4 Andre utviklingstiltak i landbruket

Setersatsingen

I jordbruksavtalen 2005 ble det vedtatt å sette i gang et seterprosjekt i Hedmark, Oppland og Møre og Romsdal. Partene var enige om å øremerke 10 mill. kroner til prosjektet over en femårsperiode. Prosjektet er i gang, og det avsettes 2 mill. kroner til satsingen i 2007.

7.2.5 Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)

Overføringen til SUF holdes på samme nivå som i 2006. Det er tatt initiativ til et tettere samarbeid mellom SUF, Innovasjon Norge og fylkesmennene i Finnmark og Troms for å få best mulig effekt av midlene til næringsutvikling i disse fylkene.

7.2.6 Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon er en del av en samlet strategi for å legge til rette for produkt- og tjenesteproduksjon basert på landbruket sitt samlede ressursgrunnlag. Programmet bidrar til å styrke konkurransevnen og bedre lønnsomheten for primærprodusentene og resten av den landbruksbaserte verdikjeden. For å få støtte fra programmet er det en forutsetning at midlene skal bidra til økt verdiskaping for primærprodusentene. Ved støtte til prosjekter skal det legges vekt på markedsforståelse og evne til langsiktig gjennomføring. Strategier og satsingsområder i Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon er koordinert med den nasjonale strategien for næringsutvikling. Det betyr blant annet at satsing på utvikling av matspesialiteter (inkludert lokale produkter), kompetanse, utvikling av små matbedrifter med vekstpotensial og økt markedsadgang for matspesialiteter er prioriterte områder.

Sommeren 2006 vil Innovasjon Norge (IN) legge fram en evaluering av programmet. Evalueringens anbefalinger vil, sammen med innspill fra faglig møtearena mat og politiske prioriteringer, ligge til grunn for utviklingen av programmet og eventuelle endringer i Landbruks- og matdepartementets strategi for næringsutvikling.

Statens forhandlingsutvalg foreslår å avsette 76 mill. kroner til programmet i 2007, en reduksjon i forhold til 2006 på 15 mill. kroner.

7.2.7 Sentrale bygdeutviklingsmidler

Midler til grønt reiseliv flyttes ut av de sentrale BU-midlene fra 2007. Bevilgningen til de gjenværende aktiviteter foreslås økt med 13,4 mill. kroner til 29 mill. kroner. Midlene går til prosjekter av landsomfattende og fylkesovergripende karakter med innovasjon og næringsutvikling som siktemål. De sentrale BU-midlene kan også finansiere nødvendig utredningsarbeid og profileringsaktiviteter for å styrke arbeidet med landbrukspolitikken. Støtten til organisasjonene Norsk Bygdeturisme og Gardsmat, Norsk Innlandsfiskelag og Norsk seterkultur videreføres. Landbrukets andel av konfliktforebyggende tiltak mellom reindrift og jordbruk, aktuelle utviklingsprosjekt, og "Inn på tunet" - aktiviteter støttes.

Det foreslås at fordelingen av disse midlene gjøres i et separat møte mellom avtalepartene høsten 2006. På denne måten blir det i jordbruksforhandlingene satt av en ramme til utviklingstiltak i landbruket som disponeres nærmere etter en helhetlig vurdering av aktuelle tiltak.

7.2.8 Grønt reiseliv

Statens forhandlingsutvalg foreslår at det etableres et utviklingsprogram for grønt reiseliv i Norge med mål om å realisere det potensialet som ligger i utviklingen av Norge som ferieland og næringens ambisjoner om økt verdiskaping med basis i gårdens og bygdenes ressurser. Dette på bakgrunn av at reiseliv er en næring i vekst som gir betydelige muligheter for norsk landbruk. Støtte til tiltak innenfor reiselivet har tidligere ligget under de sentrale BU-midlene. Det foreslås å ta satsingen ut av de sentrale BU-midlene og gi området økt oppmerksomhet. Satsningen skal omfatte de aktiviteter som Innovasjon Norge i dag gjennomfører innenfor markedsføring og prosjektrettet arbeid. Faglig møtearena reiseliv får ansvar for å konkretisere innholdet i utviklingsprogrammet og å foreslå tiltak som skal gjennomføres og gi signaler om bruk av disponible midler. Innovasjon Norge gis disponerings- og koordineringsansvar for utviklingsprogrammet, mens arenaen skal gi råd om innretning og prioritering. Nærings- og handelsdepartementet inviteres med i arenaen. Det settes av 25 mill. kroner til arbeid med grønt reiseliv i 2007.

7.2.9 "Inn på tunet"

Om lag 1500 gårdsbruk leverer "inn på tunet"-tjenester i dag. Dette viser at denne næringsveien utgjør en viktig del av inntektsgrunnlaget til mange gårdsbruk. Statens forhandlingsutvalg mener at "inn på tunet"-tjenester bør utvikles slik at det blir en viktig og prioritert del av tjenestetilbud innen helse-, omsorgs- og utdanningssektoren. For å lykkes med dette må det blant annet legges vekt på å utvikle gode kvalitetssikringssystemer, øke kompetansen i næringen, bidra til økt forskning og utredning på området, og synliggjøring av gode resultater. Følgende aktiviteter bør prioriteres i 2007:

- Det utarbeides en nasjonal handlingsplan og forslag til nasjonale tiltak for ”inn på tunet”. Arbeidet utføres av den faglige møtearenaen for ”inn på tunet” og godkjennes av avtalepartene og LMD. Forslag til handlingsplan og tiltakspakke legges frem innen 1. januar 2007.
- Representanter fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet trekkes inn i arbeidet i den faglige møtearenaen.
- Det foreslås en avsetning på 2 mill. kroner av de sentrale bygdeutviklingsmidlene til nasjonale tiltak på ”inn på tunet-området”.

7.2.10 Skogbruk og bioenergi

Regjeringen har i tilleggsproposisjonen til budsjettet for 2006 lagt opp til å omtale Stortingets anmodningsvedtak om nasjonale strategier for økt avvirking i statsbudsjettet høsten 2006. Som ledd i dette arbeidet har LMD iverksatt både utredningstiltak og etablert nær kontakt med næringen og fylkene.

I forbindelse med at skogbrukstiltak foreslås flyttes til jordbruksavtalen, jf kap 7.1, foreslår Statens forhandlingsutvalg samtidig at rammene til skogbrukstiltak og bioenergi økes med 40 mill. kroner. Landbruks- og matdepartementet kommer tilbake til fordeling på tiltak og utforming av virkemidlene for både skogbruk og bioenergi i budsjettproposisjonen for 2007, som et ledd i nasjonale strategier for økt avvirking.

I Soria Moria-erklæringen er det varslet en styrket satsing på ny fornybar energi – herunder bioenergi, både innenfor den generelle energipolitikken og som en del av landbrukspolitikken. Bioenergi representerer et betydelig potensial for sysselsetting og økt verdiskaping innen jord- og skogbruket. Det viktigste virkemidlet innenfor departementets satsing på bioenergi er bioenergiprogrammet. Bevilgningen til programmet for 2006 er på 25 mill. kroner. Det er en økende etterspørsel etter midler under programmet. Dette gjelder særlig de to nye satsingene for 2006; støtte til omlegging til biovarme i veksthus samt etablering av gårdsvarmeanlegg. Statens forhandlingsutvalg ønsker å videreføre disse ordningene i 2007 samtidig som støtte til anlegg for varmesalg skal prioriteres høyt.

Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at forslagene ovenfor vil styrke rammevilkårene for skogbruket, innenfor en skogpolitisk, miljøpolitisk og energipolitisk helhetstenkning. Blant annet vil føringene fra St.meld. nr. 21 (2004-2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, om forholdet mellom vegbygging i skog og tap av inngrepsfri natur, bli lagt til grunn.

7.3 Miljø

7.3.1 Nasjonalt miljøprogram

Nasjonalt miljøprogram ble opprettet i 2004 for å øke målrettingen av miljøarbeidet i jordbruket, og å synliggjøre jordbrukets miljøinnsats. Hovedmålene for nasjonalt miljøprogram er å sikre at et utvalg av særpregede landskapstyper, særlige verdifulle biotoper og kulturmiljøer ivaretas og skjøttes, og å bidra til at

jordbruksproduksjonen fører til minst mulig forurensing og tap av næringsstoffer. Det nasjonale programmet inneholder ei virkemiddelpakke bestående av Areal- og kulturlandskapstilskuddet (AK), miljøplankrav, tilskudd knyttet til økologisk produksjon, tilskudd til dyr på utmarksbeite og informasjons- og utviklingstiltaksmidler. Et nytt beitetilskudd vil nå bli en ny viktig del av det nasjonale miljøprogrammet (se kap. 7.3.2).

7.3.2 Et åpent landskap – flere dyr på beite

Deler av det norske kulturlandskapet er truet av gjengroing. Kulturlandskapsovervåkingsprogrammet 3Q har dokumentert at jordbrukets kulturlandskap er i stor endring. Direktoratet for naturforvaltning har også vist at viktige miljøverdier i randsonene til jordbrukslandskapet står i fare for å forfalle og gro igjen. En viktig årsak til dette er redusert beiting på grunn av redusert antall beitende dyr og endrede beitemønster. En annen viktig årsak er mangel på skjøtsel tilpasset de ulike miljøverdiene.

Statens forhandlingsutvalg mener derfor det er nødvendig å satse både på økt og på mer målrettet beiting, og på skjøtselstiltak tilpasset de ulike miljøverdiene. Det legges derfor opp til en satsing på alle forvaltningsnivåer gjennom en samlet beitepakke, som inneholder følgende tiltak:

1. Innføring av et nytt beitetilskudd for alle beitende dyr. Tilskuddet legges til Nasjonalt miljøprogram.
2. Økt bevilgning til de regionale miljøprogrammene på 50 mill. kroner og hvor beiting gis ekstra prioritet.
3. Øke bevilgningen til Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap med 20 mill. kroner til 170 mill. kroner. Satsing på gjerding, rydding av beiter og skjøtsel av spesielt verdifulle kulturlandskap vektlegges.

Forslagene er nærmere omtalt under beitetilskudd, Regionale miljøprogram, Spesielle miljøtiltak i jordbruks kulturlandskap og under andre miljøvirkemidler.

Beitetilskudd

Det foreslås å innføre et nytt beitetilskudd for alle beitende dyr. For å kvalifisere for beitetilskuddet må dyrene være på beite et minimum antall uker. Ukekravet er differensiert ut fra klimatiske forhold og følger sonegrensene i AK-tilskuddet. I AK-sone 1 til 4 skal dyrene være totalt 16 uker på beite, mens i AK-sone 5-7 skal dyrene være minimum 12 uker på beite. Beitekravet er definert slik at beitearealet kan atskilles fra luftegårder. Det er mulig å få både utmarksbeitetilskudd og det nye beitetilskuddet dersom man oppfyller begge vilkårene. For detaljer om satser og krav vises det til kapittel 7.9.1.

Beitetilskuddet er plassert på ny underpost 74.16 i kapittel 1150 sammen med tilskuddet til utmarksbeite. Dette for å få et klarere skille mellom de miljøbaserte ordningene og husdyrtilskuddene.

Ved jordbruksoppgjøret i 2004 ble det konstatert at det gjennom flere endringer og en systematisk tilpasning fra og med 2002 var etablert et grunnlag for å notifisere hele det nasjonale miljøprogrammet som grønn støtte i medhold av gjeldende WTO-avtale, jf Anneks 2 i WTOs landbruksavtale. Statens forhandlingsutvalg

legger til grunn at den foreslåtte nye tilskuddsordningen til dyr på beite er en viktig og integrert del av det nasjonale miljøprogrammet, og at den som programmet for øvrig blir notifisert som grønn støtte.

7.3.3 Regionale miljøprogram

I jordbruksoppgjøret 2003 (St.prp. nr. 70 (2002-2003)) ble det bestemt å opprette regionale miljøprogram fra søknadsåret 2005 og med en opptrapping til søknadsåret 2006 (utbetaling 2007) på 50 mill. kroner. I jordbruksoppgjøret i 2005 (St. prp. nr. 69 (2004-2005)) ble det enighet om å avsette 340 mill. kroner til regionale miljøprogram. Dette innebærer en planlagt bevilgning for søknadsåret 2006 på 390 mill. kroner.

SLF sin evaluering av de regionale miljøprogrammene (se omtale i kapittel 3.9) viser at tiltakene og ordningene i de regionale miljøprogrammene er målrettede, og at de har en effektiv forvaltning. Statens forhandlingsutvalg vil derfor følge opp satsingen som planlagt. Det innebærer at bevilgningen økes med 50 mill. til 390 mill. kroner. Økningen forutsettes brukt for å intensivere arbeidet med å hindre gjengroing og å øke opplevelseskvalitetene i kulturlandskapet hvor beitetiltak er hovedsatsingen.

Statens forhandlingsutvalg foreslår følgende fordeling av midlene til regionale miljøprogram for 2006 (utbetaling 2007):

Tabell 7.4: Fordeling av midler til Regionale miljøprogram

Fylke	2005: Mill. kr	2006: Mill. kr
Østfold	29,7	33,1
Oslo/Akershus	40,0	43,8
Hedmark	38,2	40,9
Oppland	46,5	52,0
Buskerud	19,6	21,4
Vestfold	13,7	16,5
Telemark	9,8	11,3
Aust-Agder	2,7	3,6
Vest-Agder	4,4	5,8
Rogaland	19,4	23,4
Hordaland	16,3	19,0
Sogn og Fjordane	21,1	23,4
Møre og Romsdal	13,5	17,2
Sør-Trøndelag	19,8	23,4
Nord-Trøndelag	23,0	25,8
Nordland	12,9	17,3
Troms	7,1	9,1
Finnmark	2,1	3,0
Sum	340,0	390,0

7.3.4 Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL)

Staten landbruksforvaltning har evaluert ordningen etter oppdrag fra avtalepartene (se omtale i kapittel 3.9). Arbeidet med kommunale strategier for bruken av midlene har vært med på å skape en økt interesse for miljøtiltak. Evalueringen viser også at pengene brukes målrettet til å ivareta miljø- og kulturminneverdier i tilknytning til jordbruket. Det er likevel behov for økt informasjon til kommunene,

slik at de lettere kan få til prosjekter i de spesielt verdifulle naturtypene og kulturlandskapene. I all hovedsak går midlene fortsatt til enkeltforetak i jordbruket, men også andre eiere av landbrukseiendom og enkelte lokalt tilknyttede lag og foreninger mottar støtte. Evalueringen viser også at kommunaliseringen har vært ressurskrevende for kommunene i oppstartsfasen. Nå er imidlertid systemene og rutineene på plass, slik at ressursbehovet reduseres.

Den kommunale SMIL-ordningen kan brukes til mange typer miljø- og kulturmiljøtiltak som for eksempel inngjerding av miljømessig viktige beiter, rydding av beiter og til skjøtsel av viktig biotoper som gamle slåtteeenger og lyngheier. Dette er sentrale elementer for å få til økt beiting og skjøtsel i viktige kulturlandskapsområder. Det er av stor betydning at kommunene stimulerer til skjøtsel av kulturlandskap med truede naturtyper, og at søknader til dette formålet prioriteres i søknadshåndteringen.

Statens forhandlingsutvalg foreslår å øke bevilgningen til SMIL-ordningen med 20 mill. kroner til 150 mill. kroner.

7.3.5 Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler

Det er nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra avtalepartene som følger opp handlingsplanen. Midler til ulike tiltak i 2006 ble fordelt høsten 2005 på bakgrunn av arbeidsgruppens forslag. Av sentrale tiltak og prosjekter som det arbeides med, kan nevnes: styrking av datagrunnlaget i småkulturer, prosjektet skadeterskler, prognoser og varslig, ulike tiltak for å styrke veiledningstjenestens og brukernes kompetanse i forhold til riktig bruk av plantevernmidler, alternative metoder og integrert plantevern, samt ulike FoU-prosjekter. I henhold til føringene gitt i St.prp. nr. 69 (2004-2005) ble det for 2006 også avsatt midler til veiledning innen biologisk plantevern i veksthus.

Det er viktig med styrket innsats på flere områder for at målene i handlingsplanen skal kunne nås innen planperiodens utløp i 2008. Det er blant annet behov for økt kompetanse hos veiledningstjenesten og hos brukerne, herunder å legge til rette for at varslingsystemet for skadegjørere benyttes av flest mulig. Videre er det en rekke utviklingsoppgaver som er nødvendige å gjennomføre, herunder utprøving av plantevernmidler for spesielle kulturer. I tillegg er flere av tiltakene i handlingsplanen av langsiktig karakter og er avhengig av en videreføring dersom effekten skal opprettholdes.

Arbeidsgruppen anbefaler å øke rammen med 1 mill. kroner til en samlet ramme på 13,5 mill. kroner over underpost 77.15 til gjennomføring av tiltak under handlingsplanen for 2007. I tillegg anbefaler arbeidsgruppen at det avsettes 3 mill. kroner til forskning på dette området over underpost 77.13. Statens forhandlingsutvalg foreslår å følge arbeidsgruppens anbefalinger.

7.3.6 Forurensing - målretting av innsatsen

EUs vanddirektiv blir sannsynligvis implementert i Norge i løpet av 2006. Arbeidet i MORSA-vassdraget har gitt viktige erfaringer for oppfølging av direktivet.

Fylkesmannen er i forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket gitt hjemmel til å sette ekstra miljøkrav i spesielt miljøutsatte områder. Denne hjemmelen er brukt i MORSA-vassdraget for å unngå høstpløying på de mest erosjonsutsatte arealene. Imidlertid betyr fylkesmannens hjemmel til avkorting i produksjonstilskuddet relativt lite for foretak med intensiv grønnsakproduksjon i større skala og i fjørfekjøttproduksjon.

For å få løst denne utfordringen er det behov for å gi fylkesmannen hjemmel til å gi pålegg om bestemte dyrkingsrutiner i utsatte nedbørsfelt uavhengig av de økonomiske tilskuddene og som sikrer likebehandling i forhold til miljøkrav.

Landbruks- og matdepartementet vil utrede andre sanksjonsmuligheter i tillegg til det som er nevnt over. I denne prosessen ønsker departementet en nær dialog med næringsorganisasjonene.

7.3.7 Andre miljøvirkemidler

Tabell 7.5 Fordeling av midler på øvrige miljøtiltak. Mill. kroner.

	2006	2007
Biologisk mangfold tiltak – Norsk kulturarv (post 50)	1 ¹⁾	0
Informasjons og utviklingstiltak (post 50)	12,0	12,0
Bevaringsverdige storferaser (post 74.14)	4,0	2,5
Ordningen beiteareal for gress (post 50)	2	2
Sum	19	18

1) Bevilgning Norsk kulturarv finansieres av engangsmidler

Biologisk mangfold skjøtsel som grunnlag for næringsutvikling - en satsing gjennom Norsk kulturarv

Overvåkingen som Direktoratet for naturforvaltning gjennomfører på naturtyper viser at jordbrukslandskapet inneholder mange av de truede naturtypene. Dette er gjerne arealer som faller utenfor moderne landbruksdrift. Miljøordningene i regionale miljøprogram og den kommunale ordningen SMIL legger til rette for skjøtsel av disse naturtypene. Det er behov for økt kunnskap om hvor og hvordan slike naturtyper skal forvaltes på en best mulig måte.

Statens forhandlingsutvalg foreslår å tildele 1 mill. kroner til Norsk kulturarv i 2006 for å videreutvikling av informasjonsarbeid relatert til kulturlandskap. I dette ligger bl.a. en videreutvikling av Norsk kulturarvs samarbeid med Slåttestivalen i Hjartdal. Planene her er å utvikle festivalen som et konsept som settes i gang flere steder i landet, og hvor Hjartdal blir knutepunktet for aktivitetene. Kunnskapsoppbyggingen dette medfører vil kunne øke interessen for det biologiske skjøtselarbeidet rundt om i landet. Norsk kulturarv har lang tradisjon for å skape næringsutvikling på basis av miljøgoder, og det er også intensjonen i dette prosjektet.

Tiltaket følges opp med basis i søknad fra Norsk kulturarv, og vil bli kombinert med at Norsk kulturarv setter inn tilsvarende beløp fra andre finansieringskilder.

Informasjons- og utviklingstiltak

Miljøstatusrapporteringen relatert til truede naturtyper viser at det fortsatt er behov for å bedre målrettingen av miljømidlene. Gjennom regionale miljøprogram og

den kommunale SMIL-ordningen er det lagt til rette for at et utvalg av de spesielle miljøkvalitetene relatert til det historiske jordbruket kan skjøttes gjennom beite eller slått. Imidlertid er det et stort informasjonsbehov overfor aktuelle næringsutøvere og overfor kommunene. Mulighetene i de nye miljøordningene må synliggjøres. I tillegg er det fortsatt behov for informasjon og veiledning for å forbedre miljøinnsatsen gjennom miljøplanarbeidet. Det er også behov for å stimulere grunneiere, lag og foreninger m.v. til å søke om tilpassede skjøtselstiltak i områder med store miljøverdier. Det er derfor et stort informasjonsbehov både i regi av fylkesmennene og Statens landbruksforvaltning.

Statens forhandlingsutvalg foreslår å videreføre bevilgningen til informasjons- og utviklingstiltak med 12 mill. kroner.

Bevaringsverdige storferaser

Bevaring av genetiske ressurser av husdyr er en viktig del av landbrukets ansvar knyttet til biologisk mangfold. Tilskuddet til bevaringsverdige storferaser har bidratt til å få antallet dyr i de ulike norske storferasene opp på bærekraftige nivåer. Det er imidlertid viktig å satse videre på dette arbeidet for å sikre at dyretallet holder seg. Statens forhandlingsutvalg foreslår å øke satsen for bevaringsverdige storferaser med 100 kroner til 1000 kroner.

7.4 Økologisk landbruk

Som vist i kapittel 3, har det i 2005 vært en betydelig vekst i markedet og økt etterspørsel etter økologiske produkter. Veksten ser ut til å fortsette i 2006. Samtidig har det vært en lav omleggingstakt og noe tilbakegang på produksjonssiden.

Utviklingen i markedet siste år, tyder på at vektleggingen av innsats rettet mot marked og et organisert samarbeid med aktørene i bransjen, nå gir resultater. Samtidig er det helt sentralt at det er tilstrekkelig norsk økologisk produksjon til å dekke den økende etterspørselen etter økologiske produkter. Dette understreker betydningen av en balansert innsats rettet mot alle ledd i verdikjeden fra primærproduksjon til butikk. Videre må en i en utviklingsfase akseptere at det i perioder kan oppstå overproduksjon.

Det foreslås å øke avsetningen til økologisk jordbruk med 36,1 mill. kroner Samlet avsetning til økologisk jordbruk blir etter dette på 161,8 mill. kroner I tillegg foreslås det at 10 pst. av kvoter for melk som staten kjøper, prioriteres for salg til økologiske bruk. Regjeringens mål er at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk innen 2015, jf. Soria Moria-erklæringen. En interdepartemental arbeidsgruppe skal høsten 2006 utarbeide en strategi for hvordan dette målet skal nås. Arbeidsgruppen skal vurdere tiltak i hele verdikjeden fra jord til bord. Et sentralt element vil bli å vurdere hvordan staten kan bidra til økt forbruk av økologiske varer. Det legges til grunn, som en forutsetning for økingene for økologisk jordbruk, at det offentlige, direkte og indirekte, bidrar til å øke forbruket av økologiske matvarer. Aktuelle tiltak for å følge opp dette, forutsettes vurdert av den interdepartementale arbeidsgruppen som Regjeringen har vedtatt og sette ned. Jordbrukets organisasjoner vil bli trukket inn i arbeidet på de områder som omhandler tiltak rettet mot primærprodusentene.

7.4.1 Økologisk husdyrproduksjon

Satsingsprogram for økologisk lam- og saueproduksjon

I ny forskrift om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter og næringsmidler, unntas gulv i hus til sau fra kravet om tett dekke. Dette medfører at det nå er produksjonsmessig grunnlag for en vesentlig satsing på økologisk saueproduksjon i Norge. Signaler fra sentrale markedsaktører tyder på at det også kan være markedsmessig grunnlag for en slik satsing. Med utgangspunkt i dette, foreslås det å etablere et satsingsprogram for økologisk lam- og saueproduksjon, med sikte på at en vesentlig andel av saue- og lammekjøttproduksjonen etter hvert bør bli økologisk.

Programmet omfatter følgende elementer:

- Fordobling av husdyrtilskuddet til økologisk sau.
- Lammetilskudd på 50 øre pr. kg for å stimulere til kvalitetsproduksjon
- Etablere et eget veiledningsopplegg for økologisk sauehold i regi av Landbrukets forsøksringer (LFR)

Det er ikke behov for ytterligere midler til mottak og foredling, forutsatt at premieringsordningen for kjøtt videreføres som tidligere.

For at en omlegging i større skala skal komme i gang allerede fra høsten 2006, er det avgjørende at LFRs veiledningsprogram kan være operativt fra ettersommeren/høsten 2006. Det foreslås derfor at midler til veiledningsprogrammet, 4,5 mill. kroner, avsettes for 2. halvår 2006.

Husdyrtilskudd

Det legges til grunn at tilskuddsordningene i økologisk drift skal bidra til at produsenter som har økologisk drift sikres en økonomi minst på høyde med konvensjonell drift. Stagnasjon i økningen i antallet økologiske produsenter, færre økologiske husdyr og reduserte mengder produsert kjøtt, tyder på at det er nødvendig med ytterligere tiltak både for å etterkomme økende etterspørsel i markedet, og for å nå produksjonsmålsettingene på området.

For å bidra til bedre lønnsomhet i økologisk husdyrproduksjon, og samtidig bidra til økt tilgang av produkter i markedet, økes de økologiske husdyrtilskuddene til grovforproduksjoner med 23,5 mill. kroner. Av dette er 15,8 mill. kroner en fordobling av tilskuddet til økologisk sau, og inngår i Satsingsprogrammet for økologisk lam- og saueproduksjon, jf. omtale over.

Prioritere økologiske kumelkprodusenter ved fordeling av kvoter

Økologisk kumelkproduksjon har en nøkkelrolle i norsk økologisk landbruk både gjennom forbruk av økologisk fôrkorn og som produsent av gjødsel. Med bakgrunn i de nye målsettingene på området, samt markedssituasjonen for økologisk melk slik beskrevet i kapittel 3, foreslås det å prioritere økologisk melkeproduksjon ved fordeling av kvoter, for å gi ytterligere insitamenter til omlegging til- og fortsatt drift av- økologiske melkebruk. Det foreslås at 10 pst. av den statlige andelen av solgte kvoter i 2007 prioriteres for salg til økologiske bruk. Det legges til grunn at kvotene kjøpes til samme pris som ved øvrige kvotekjøp fra

staten. Kvotene kan tildeles melkebruk med avtale om levering til meieri som skal omsette kumelken som økologisk vare eller til bruk som driver egen økologisk kumelkforedling. Med utgangspunkt i de søknader som kommer inn, foretar SLF disponering av den mengde melk som er prioritert til økologisk drift. Ved eventuelt fremtidig salg skal kvoten selges tilbake til staten.

7.4.2 Prisnedskrivningstilskudd til økologisk korn

Som kapittel 3 viser, har signalet fra avtalepartene om at produksjon av økologisk korn framover må styres av markedet gjennom kontraktsdyrking og riktig prissetting, blitt fulgt opp av kornmottakene og merprisen er i betydelig grad redusert. Videre er det knyttet usikkerhet til utviklingen i den økologiske husdyrproduksjonen og følgelig til etterspørselen etter kraftfôr. Den ustabile markedssituasjonen har skapt uro blant både produsenter og kornkjøpere, og er trolig medvirkende til at en del produsenter har lagt tilbake til konvensjonell produksjon, og at færre har lagt om til økologisk produksjon.

For å bidra til en større grad av stabilitet og forutsigbarhet, både for økologiske kornprodusenter og kornmottak, foreslås det å øke prisnedskrivningstilskuddet for økologisk korn til 70 øre pr. kg. Endringen gjennomføres med virkning fra 1. juli 2006.

7.4.3 Omleggings- og arealtilskudd

Tilskuddet til omlegging til økologisk drift er relativt høyt, og er ment å stimulere både til økt omlegging og til å dekke ekstra investeringsbehov i omleggingsperioden. I og med at tilskuddet er relativt høyt, er det knyttet en del særlige krav til mottak, blant annet at tilskuddsarealet skal drives økologisk i minimum fem år etter fullført omlegging. Dette medfører at forvaltningen av ordningen blir komplisert. Kombinasjonen av få søkere pr. kommune og særregler på området, medfører blant annet at det er en vesentlig utfordring for kommunene å gjennomføre tilfredsstillende kontroll med ordningen. Den høye satsen på omleggingstilskuddet kan videre være et incitament til tilskuddstilpasning.

Tilskuddsordninger bør utformes slik at uønsket tilpasning til regelverket unngås og at forvaltning og kontroll blir så enkel og effektiv som mulig. På denne bakgrunn foreslås det at omleggingstilskuddet og arealtilskuddet slås sammen til ett felles tilskudd som gis som et årlig tilskudd pr. dekar. Vurdert over en tiårsperiode, vil denne omleggingen gi tilnærmet samme tilskuddsutbetaling til det enkelte foretak som ved dagens ordning. Av hensyn til foretak som allerede er inne i en omleggingsfase, vil endringen innføres med virkning fra søknadsomgangen 20. august 2007. For de som legger om fra søknadsomgangen 2006, vil satsen for omleggingstilskudd tilpasses i forhold til at det også vil bli gitt tilskudd i 2007. Det må stilles krav til fortsatt økologisk drift etter endt omlegging. Nødvendige endringer tas inn i Forskrift om produksjonstilskudd.

Det foreslås å gi vanlig kulturlandskapstilskudd til grønngjødsling i økologisk drift, og redusere den egne satsen for grønngjødslingstilskudd tilsvarende. Dette er en teknisk justering som ikke får økonomiske konsekvenser for det enkelte foretak.

7.4.4 Utviklingstiltak innen økologisk landbruk

Det foreslås å øke posten til utviklingstiltak med 3 mill. kroner for å gi rom for en videreført og forsterket satsing på markedsutviklingstiltak, herunder ordningen med helkjedeavtaler. Det legges til grunn at ordningen med helkjedeavtaler prioriteres. I tillegg kommer 4,5 mill. kroner som settes av for budsjettåret 2006, til veiledning i forbindelse med satsingsprogrammet for økologisk saueproduksjon, jf. omtale over.

7.4.5 Forskning

Det er behov for forskning på alle nivå i verdikjeden knyttet til økologisk produksjon. Det er et spesielt behov for forskning innenfor frukt- og grøntsektoren samt på sortvalg innen økologisk produksjon. Videre er det behov for forskning for å dokumentere produksjonen av samfunns-goder fra økologisk produksjon. Posten foreslås økt fra 8 til 9 mill. kroner.

Tabell 7.6 Forslag til bevilgning innen økologisk jordbruk for 2007

Post	Ordning	Budsjett 2006	Forslag 2007
74.20	Omleggings-, areal- og husdyrtilskudd	79,7	103,1
77.13	Forskning innen økologisk produksjon	8,0	9,0
74.14	Tilskudd til økologisk lammeslakt	-	1,2
50.11	Utviklingstiltak innen økologisk jordbruk	38,0	45,5 ¹
77.20	Prisnedskrivningstilskudd økologisk korn		3,0
SUM		125,7	161,8

¹ Av disse går er 4,5 mill. kroner til veiledning i tilknytning til saueprogrammet, og går til utbetaling høsten 2006 (dvs. går på budsjettåret 2006 istedenfor 2007).

7.5 Korn, kraftfôr og mel

De to siste kornsesongene har det vært et betydelig overskudd av matkorn. Fra kornåret 2003/04 ble overskuddet av mathvete på 83 600 tonn omdisponert til fôr. Fra kornåret 2004/05 ble det et totalt overskudd av matkorn på 98 000 tonn og av fôrkorn på 52 000 tonn. Overskuddet ble regulert bort gjennom omdisponering av matkorn til fôr og overlagering av ca. 70 000 tonn til kornåret 2005/06. Også for inneværende kornsesong, 2005/06, viser prognosene et overskudd av matkorn, ca. 105 000 tonn. Det forventes at hele kvantumet vil bli omdisponert til fôrhvete ved bruk av omsetningsavgiftsmidler. Andelen norsk korn i melet som produseres er stadig økende, 51 pst. i 1996, 68 pst. i 2001 og 75 pst. i 2004.

7.5.1 Opplegget for kornsesongen 2006/2007

Statens forhandlingsutvalg foreslår ingen endringer i målpriser eller prisnedskrivningstilskudd for korn og oljevekster. Lavere priser på matkorn, gjennom økt matkorntilskudd, er viktig for å styrke konkurransekraften til den melbaserte næringsmiddelindustrien. For å bidra til å sikre at en reduksjon i matkornpris får effekter videre utover i verdikjeden og øke forutsigbarheten for den melbaserte næringsmiddelindustrien, ble det i fjorårets jordbruksoppgjør

vedtatt å la matkorntilskuddet bli et fast tilskudd over jordbruksavtalen fra og med 2006, framkøbet tollinntektene. Matkorntilskuddet foreslås økt med 2 øre pr. kg.

Innenfor markedsordningen for korn er øvre prisgrense definert som målpris + 7 pst., mens nedre prisgrense er definert som målpris – 7 pst.. Statens forhandlingsutvalg viser til jordbrukets krav, men foreslår ingen endringer i prisgrensene. Omleggingen i jordbruksoppjøret i 2005 skulle gi samme mulighet for pris-differensiering rundt målprisen som det gamle systemet, inkl. termintillegg.

Prisnedskrivningstilskuddet er fra 1. januar 2006 31,8 øre pr. kg for alt korn, også økologisk korn. Import av økologisk korn har skapt betydelige utfordringer og spesielt for matkorn. Importvernet for økologisk korn er det samme som for konvensjonelt dyrka korn. For å øke konkurransekraften for norskprodusert økologisk korn, foreslår Statens forhandlingsutvalg å øke prisnedskrivningstilskuddet til økologisk korn til 70 øre pr. kg, jf. kapittel 7.4.

Fra matmelindustrien har det kommet ønsker om å øke falltallsgrensene for mathvete og matrug. Falltall har stor betydning for melets bakeegenskaper. Falltallsgrensene for matkvalitet av hvete og rug fastsettes i jordbruksavtalen. Målpris for mathvete og matrug er knyttet til basiskvalitet der de nedre falltallsgrensene er 200 sekunder for hvete og 120 sekunder for matrug. For å legge til rette for at matmelindustrien kan benytte en større andel norsk matkorn som råvare enn i dag, foreslår Statens forhandlingsutvalg at nedre falltallsgrense heves fra 200 til 220 sekunder for mathvete og fra 120 til 140 sekunder for matrug. Forslaget innebærer at i år med overskudd av matkorn og forutsatt at matmelindustrien øker sitt forbruk av norsk vare, vil overskuddet reduseres og derved også omdisponeringskostnadene. Utslaget av hevingen av falltallsgrensen berører i gjennomsnitt om lag 9 000 tonn korn og utslaget er beregnet til om lag 0,8 øre pr. kg i gjennomsnitt. Det foreslås ingen teknisk endring i målprisen som følge av tiltaket, da dette vil bidra til å øke bruken av norsk matkorn og redusere overskuddet.

7.6 Melk

7.6.1 Kvoteordningen

Budsjettnemnda for jordbruket har prognosert meierileveransen i 2006 til 1 502 mill. liter kumelk og 20 mill. liter geitmelk. I tillegg er det prognosert en produksjon til lokal foredling på henholdsvis 0,5 mill. liter kumelk og 0,9 mill. liter geitmelk. Kumelkkvotene har vært uendret de siste årene, og er på samme nivå som i 2003. Geitmelkkvotene ble derimot økt med 2 pst. i 2004 i forhold til 2003, mens de er uendret for 2005 og 2006.

Kjøp og salg av melkekvoter

Fra 2004 ble det lagt til rette for økt privat omsetning av melkekvoter ved at andelen av kvoten som kan omsettes privat ble økt til 60 pst. og at 40 pst. av kvoten selges til staten. Dette har som forutsatt ført til økt privat omsetning av kvoter. Dette har også ført til økte priser på disse kvotene.

Statens forhandlingsutvalg mener det er behov for å korrigere for denne utviklingen og foreslår at kvoteandelen som kan omsettes privat reduseres til 50 pst. og at 50 pst. selges til staten. Pris ved statlig omsetning av kvote beholdes på 3,50 kroner pr. liter.

Videre vises det til jordbrukets krav pkt. 7.4.1.4. der det bl.a. foreslås at det nedsettes en partssammensatt arbeidsgruppe som gis i oppdrag innen 31. oktober 2006 å foreta en evaluering og gjennomgang av ordningen med kjøp og salg av melkekvoter. Statens forhandlingsutvalg mener på generelt grunnlag det er viktig å evaluere om de ulike ordninger som er opprettet virker slik som forutsatt. Statens forhandlingsutvalg er enig i at det nedsettes en arbeidsgruppe, men mener at frist for arbeidet bør settes til 1. januar 2007.

Tiltak rettet mot kumelkproduksjon i Finnmark

Kumelkproduksjonen er viktig for jordbruket i Finnmark. Alternative former for jordbruk er relativt få og med 185 melkeprodusenter fordelt på et område på 48 000 kvadratkilometer er utfordringene mange. Kumelkproduksjonen har også en viktig betydning for næringslivet, samisk kultur og tradisjon og beredskapssituasjonen. Videre er det stort investeringsbehov på melkebrukene og etterspørselen etter melkekvoter er høy.

Som et tiltak for å styrke kumelkproduksjonen i Finnmark foreslår Statens forhandlingsutvalg at det avsettes en kvoteramme på 1 mill. liter øremerket til melkeproduksjonen i fylket. Kvoterammen oppfylles ved å omfordele statens oppkjøpte kumelkkvoter fra landets øvrige fylker/omsetningsregioner. Inndragningen av kvoter foreslås foretatt prosentvis likt bidrag fra alle øvrige fylker/omsetningsregioner. Fordeling av kvote mellom kjøpere ved statlig salg foretas iht. forskrift om kvoteordningen for melk § 19.

Flytting av kvoteåret

Det vises til jordbrukets krav pkt. 7.4.1.3. der det bl.a. foreslås at kvoteåret flyttes 2 måneder frem, til 1. mars og at tidspunktene for innmelding av kjøp/salg av kvote flyttes tilsvarende 2 måneder frem. Kvoteåret for geitmelk foreslås holdt uendret, dvs. at det skal følge kalenderåret som i dag.

Statens forhandlingsutvalg har ingen sterke motforestillinger mot å flytte kvoteåret, dersom det gjøres både for ku- og geitmelk. Hovedbegrunnelsen for dette er ut fra administrative hensyn.

Endringer i forskrift om kvoteordningen for melk

Statens forhandlingsutvalg ser behov for å forenkle enkelte bestemmelser i forskrift om kvoteordningen for melk. Det foreslås at kravene til leveranser i forbindelse med sammenslåing av kvoter ved erverv av landbrukseiendom, ved salg av kvote, ved etablering av samdrift eller etablering av felles melkeproduksjon for ektefeller/samboende harmoniseres. Ved at kravet til leveranse ved sammenslåing av kvoter ved erverv av landbrukseiendom harmoniseres med de øvrige leveransekrav i kvoteordningen, utvides muligheten til å slå sammen kvoter. Statens forhandlingsutvalg mener at utvidelsen vil ha et så begrenset omfang at den ikke vil komme i konflikt med formålet med kvoteordningen for øvrig.

Av kvoterammen på 4 mill. liter som ble avsatt i jordbruksoppgjøret i 1996 til økologisk kumelkproduksjon og historisk drevne eiendommer, er det igjen en restmengde på om lag 0,5 mill. liter. Statens forhandlingsutvalg foreslår å avvikle denne ordningen (forskriftens § 22), og viser til at ordningen med fritak fra overproduksjonsavgift ved lokal foredling av melk i stor grad vil oppveie denne avviklingen.

Statens forhandlingsutvalg foreslår endringer i bestemmelsene knyttet til vilkår for beregning av felles kvote for ektefeller eller samboere (forskriftens § 10). Som en følge av forskriftens bestemmelser forskjellsbehandles i dag ektefeller/samboere som er melkeprodusenter i forhold til medlemmer av ordinære samdrifter ved at de ved forpaktning ikke kan inngå driftssamarbeid med den andre parten. Ordinære samdrifter og enkeltpersonforetak behandles i dag likt ved at begge foretakstyper mottar ett driftstilskudd og ett produksjonstilskudd. Tilskuddsmessig skiller det heller ikke på om man er eier eller forpakter av en landbrukseiendom. Tidligere ble forhold som felles økonomi, felles husholdning etc. nyttet som begrunnelse for at ektepar/samboere ble betraktet som en og samme bruker. Dette er ikke like relevant lenger, jf. bl.a. endringer i tilskuddutmåling og innføring av foretaksbegrepet. På bakgrunn av dette foreslår Statens forhandlingsutvalg at - ordningen for ektefeller med felles melkeproduksjon avvikles. Dette vil innebære at ektefeller/samboere kan etablere samdrift på samme vilkår som øvrige melkeprodusenter.

Statens forhandlingsutvalg mener videre at det er grunnlag for å ta ut vilkåret om skriftlig avtale for medlemmer i samdrift (forskriften § 9) da avtalen ikke lenger har noen funksjon for forvaltningen av kvoteordningen for melk.

Det vises for øvrig til forslag til endringer i kvoteordningen for melk under omtalen av økologisk landbruk, jf. kap. 7.4.1.

Tiltak rettet mot geitmelkproduksjon lokalisert utenfor definerte satsingsområder
I 2005 ble det iverksatt en omstillingspakke for geitmelksprodusenter i nærmere definerte ikke-satsingsområder. Omstillingspakken innebærer at geitmelksprodusenter i disse områdene mottar 300 000 kroner i omstillingsbidrag (evt. 75 000 kroner fordelt på fire år), samt at de må selge hele kvoten sin til staten for 7,50 kroner pr. liter. Omstillingspakken er forutsatt avviklet fra og med 2007. Statens forhandlingsutvalg foreslår å videreføre de ovennevnte tiltak også i 2007 grunnet ønske om ytterligere omlegging i de definerte ikke-satsingsområdene. Statens forhandlingsutvalg foreslår at det avsettes 1 mill. kroner til dette tiltaket i 2007.

7.6.2 Harmonisering mellom foretakstyper

Utmålingsbestemmelsene for driftstilskudd i melkeproduksjon er harmonisert for enkeltpersonforetak og samdrifter etablert etter 1. juli 2004.

I jordbruksforhandlingene i 2004 ble det vedtatt at utmålingsbestemmelsene for driftstilskudd til samdrifter etablert før 1. juli 2004 over tid skal harmoniseres med andre typer foretak.

Statens forhandlingsutvalg legger til grunn en videreføring av harmoniseringen med en satsreduksjon om lag på linje med fjorårets oppgjør. Dette innebærer at for samdrifter med:

- 2 medlemmer i Sør-Norge reduseres satsene med 12 500 kroner
- flere enn 2 medlemmer i Sør-Norge reduseres satsene med 19 000 kroner
- 2 medlemmer i Nord-Norge, og samdrifter med geitmelk, reduseres satsene med 13 200 kroner
- flere enn 2 medlemmer i Nord-Norge, og samdrifter med geitmelk, reduseres satsene med 20 800 kroner

7.6.3 Prisutjevningsordningen for melk

Statens landbruksforvaltning har sendt på høring forslag til satser i prisutjevningsordningen for melk for kommende avtaleperiode. Effekten høringforslaget er at råvarekostnadene til bearbeidende industri i sum forblir uforandret.

Satsene i prisutjevningsordningen fastsettes av Statens landbruksforvaltning etter ordinære forvaltningsmessige prosedyrer, men avtalepartene i jordbruksoppkjøret kan gi føringer. Statens forhandlingsutvalg har ingen merknader til høringforslaget.

Konkurransemessig oppfølging

Høsten 2005 gjennomførte Landbruks- og matdepartementet høring av forslag til utforming og regelverk for en ordning med et kapitalavkastningskrav rettet mot Tine BAs melkebaserte virksomhet, og samtidig en avvikling av såkalt etterkontroll og etterregning. I desember 2005 ble det imidlertid bestemt at ordningen med etterkontroll og etterregning skulle videreføres til 1. januar 2007.

I Landbruks- og matdepartementets høringsbrev om innføring av et kapitalavkastningskrav overfor Tine, datert 17. november 2005, heter det på side 9: "Det har vært betydelig diskusjon om størrelsen på relevant kapitalvolum i Tines foredlingsvirksomhet. Som del av grunnlaget for en fornyet vurdering av dette spørsmålet, legger departementet opp til at det i 2006 foretas en uavhengig verdifastsettelse med utgangspunkt i taksering av Tine BAs melkebaserte industrivirksomhet."

Som en videre oppfølging av dette har Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Finansdepartementet, Fornyings- og administrasjonsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet i fellesskap iverksatt en prosess for å få nærmere vurderinger knyttet til størrelsen på relevant kapitalvolum i Tines foredlingsvirksomhet. Det tas sikte på at disse vurderingene er ferdigstilt i løpet av høsten 2006. Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at Tine fremlegger den informasjon som er nødvendig for å få foretatt disse vurderingene.

Statens forhandlingsutvalg mener det er behov for endringer i den konkurransemessige oppfølgingen av melkesektoren fra 2007. På bakgrunn av dette foreslås det at Konkurransetilsynet fra 1. januar 2007 skal overvåke meierisektoren ut fra konkurranselovens bestemmelser, om nødvendig med etterkontroll. Det foreslås samtidig innført et normert egenkapitalavkastningskrav til Tines videreføring av meierivarer. Nærmere bestemmelser om prinsipper for beregning og nivå på kapitalavkastningskravet, samt oppfølging ovenfor Tine fastsettes av Landbruks- og matdepartementet.

7.7 Kjøtt og egg

7.7.1 Avvikling av markedsregulering for fjørfekjøtt

Ved jordbruksforhandlingene 2005 ble det vedtatt å avvikle markedsreguleringen for fjørfekjøtt når det gjelder avsetningstiltak. Priors rolle som markedsregulator for fjørfekjøtt avvikles fra 1. januar 2007. Målprisen skal erstattes med en referansepris, som fastsettes av avtalepartene, som grunnlag for administrering av tollvernet. Statens forhandlingsutvalg foreslår at referanseprisen for fjørfekjøtt knyttes til engrospris på det punktet i verdikjeden dagens målpris er fastsatt og at bestemmelsene om øvre prisgrenser videreføres. Det legges videre til grunn at SLF gjennomfører prisnoteringsarbeidet for fjørfekjøtt og overvåking mot referansepris.

Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at Omsetningsrådet sørger for at ikke nedskrevet investeringstilskudd for reguleringsanlegg fjørfekjøtt tilbakebetales.

7.7.2 Frakttilskudd for slakt

Fra 1. januar 2007 avvikles mellomfraktordningene og engrosforhandlertilskuddet for kjøtt. Statens forhandlingsutvalg er enig med Jordbrukets forhandlingsutvalg i at de innsparte midlene tilføres innfrakttilskuddet.

7.8 Frukt, grønt og potet

Distrikts- og kvalitetstilskudd frukt, bær og veksthusgrønnsaker

Det vises til jordbrukets krav pkt. 7.6.1. Statens forhandlingsutvalg er enig i forslaget.

Krav til leveranse via godkjent omsetningsledd

For å være berettiget distrikts- og kvalitetstilskudd til frukt, bær og veksthusgrønnsaker og distriktstilskudd til potet i Nord-Norge er det bl.a. et vilkår at produsentene må levere til godkjent omsetningsledd. Landbruks- og matdepartementet har fått foretatt en utredning med det formål å vurdere alternative metoder for å kontrollere tilskuddsberettiget kvantum med sikte på økt fleksibilitet og mangfold i markedet. Utredningen peker på flere forhold som vanskeliggjør en omlegging. Ut fra en samlet vurdering anbefales det derfor å opprettholde dagens system med krav til omsetning via godkjente omsetningsledd for å være tilskuddsberettiget.

Fagforum potet

Bioforsk og Landbrukets forsøksringer (LFR) har arbeidet videre med de forslag som fremkom gjennom forprosjektet "Norsk potetkompetanse", som leverte sin innstilling i desember 2004. Forprosjektet ble ledet av Planteforsk (nå Bioforsk) og i hovedsak finansiert med 350 000 kroner over kapittel 1150 post 77.15 Kvalitets- og salgsfremmende tiltak.

Bioforsk og LFR starter i 2006 et treårig prosjekt for etablering og utvikling av et potetfaglig forum på Apelsvoll. Til dette er det bevilget 380 000 kroner over

kapittel 1150 post 77.15 Kvalitets- og salgsfremmende tiltak, til delfinansiering av et samlet budsjett på 680 000 kroner. Hovedmålet med prosjektet er å sikre en markedstilpasset, norsk kvalitetsproduksjon av poteter gjennom å etablere og utvikle et effektivt og samlende kontaktledd for all potetfaglig aktivitet i Norge.

I budsjettplanene for de to neste årene ligger en forventning om økende grad av brukerfinansiering. I prosjektsøknaden er det skissert budsjetter for 2007 og 2008 på hhv. 660 000 kroner og 560 000 kroner med en tilhørende søknadsbeløp til Statens landbruksforvaltning på 250 000 kroner og 180 000 kroner.

Statens forhandlingsutvalg foreslår at det over underpost 77.15 Kvalitets- og salgsfremmende tiltak bevilges 250 000 kroner i 2007 til prosjektet Fagforum potet.

Endringer i målprisperiodene

Statens forhandlingsutvalg mener det er grunnlag for å foreta enkelte justeringer i målprisperiodene, spesielt for pærer og poteter. Det legges til grunn at dette håndteres i forbindelse med fastsetting av målpriskurver for frukt, grønnsaker og potet.

7.9 Produksjonstilskudd

7.9.1 Ny tilskuddsordning til dyr på beite

Beitedyr som selv finner sitt eget fôr gir mange positive effekter for kulturlandskapet. Det holder landskapet åpent og forebygger gjengroing, men bidrar også til større opplevelser av et vakkert og variert kulturlandskap for befolkningen og gir legitimitet for landbrukspolitikken.

For å stimulere til økt beiting blant dyr som i dag normalt ikke beiter, samt å premiere de som faktisk lar dyrene sine gå på beite, foreslås det et nytt beite-tilskudd, jf. kapittel 7.3.2. Ordningen blir et supplement til det utmarksbeite-tilskudd vi har i dag. Det nye tilskuddet foreslås å omfatte alle beitedyr som faktisk beiter et minimum antall uker pr. år som er høyere enn det gjeldende kravet på 8 uker for tilskudd til dyr utmarksbeite. Beitingen kan skje både på utmarksbeiter, innmarksbeiter eller på dyrka jord, og kan også oppnås i tillegg til tilskudd til dyr på utmark. For å utjevne noe mellom variasjon i klima og beitesesong, settes det et krav til minimum 16 ukers beiting i AK-sone 1-4 og 12 uker i sone 5-7.

Det foreslås videre at satsene differensieres på tilsvarende måte som utmarksbeitetilskuddet mellom ”småfe med mer” og ”storfe med mer”. Fordi formålet bl.a. er det visuelle landskapsbildet omfatter ordningen alle dyr som kan beite, inkludert for eksempel også hjort og avlsgriser.

Forslaget til satser er vist i tabell 7.7. Bevilgningen til ordningen for 2007 er på noe usikkert grunnlag beregnet til 125 mill. kroner. I tillegg ligger det 240 mill. kroner i tilskudd til dyr på utmarksbeite. Det er nødvendig å gjøre forutsetninger om hvor stor andel av dyra som vil oppfylle vilkårene. Usikkerheten er her størst i tilknytning til melkekyrner. Tilskudd til dyr på utmarksbeite trekkes ut av dagens ordning med tilskudd til dyr og legges sammen med den nye ordningen på en ny underpost 74.16 på budsjettet.

Som en del av finansieringen foreslås samtidig at tilskuddet til innmarksbeiter reduseres noe ved at omregningsfaktoren for disse arealene til tilskuddsberettiget areal justeres fra 0,6 til 0,5. Innmarksbeitearealene har fortsatt å øke uten tilsvarende økning i antall beitedyr. Kravet til godkjenning av innmarksbeiter er også minst 50 pst. grasvekst. Når tilskudd til beitedyr økes, kan det forsvares å redusere tilskuddet til innmarksbeiter noe. Dette er beregnet å gi en innsparing på 40 mill. kroner. For øvrig forutsettes den nye ordningen finansiert gjennom tilføring av midler fra avtalens ramme.

For å nå mer spesifikke mål i kulturlandskapet, blant annet når det gjelder jengroing, foreslås det føringer for de økte bevilgningene over de regionale miljøprogram, samt for de kommunale SMIL-midlene på en slik måte at statens tilbud totalt sett innebærer en betydelig prioritering av beiting i kulturlandskapet jf. kap. 7.3.

Tabell 7.7. Forslag til satser for tilskudd til beiting på utmark og innmark. Kr pr. dyr pr. år

Småfe m.m. ¹⁾	Sone 1	Sone 2	Sone 3	Sone 4	Sone 5	Sone 6	Sone 7
Min 8 uker på utmarksbeite	84	84	84	84	84	84	84
Min 12 uker på beite					20	20	20
Min 16 uker på beite	20	20	20	20			
Storfe m.m. ²⁾	Sone 1	Sone 2	Sone 3	Sone 4	Sone 5	Sone 6	Sone 7
Min 8 uker på utmarksbeite	250	250	250	250	250	250	250
Min 12 uker på beite					100	100	100
Min 16 uker på beite	100	100	100	100			

1) Sau/lam, geit/kje, avlsgriser

2) Melkekyr, ammekyr, okser/kastrater, kalver, hester, hjort

Ordningen foreslås innført fra beitesesongen 2006 med søknad i forbindelse med søknad om produksjonstilskudd i august 2006 og første utbetaling i februar 2007. Statens landbruksforvaltning gis i oppdrag å utrede nærmere detaljer omkring ordningen og forvaltningen av den. Det vil blant annet innebære:

- I hovedprinsippet må forvaltningen baseres på søkerens egne opplysninger om beitende dyr
- Det må defineres en avgrensning til luftegårder og minimumsbeiting som ikke skal gi rett på tilskudd
- Fôropptaket skal skje ved beiting, slik at det skal settes en avgrensning mot innefôring (nullbeiting) og fôring ute
- Det må kunne være anledning til å ha enkelte av dyrene (melkedyr) inne og føre dem inne deler av døgnet
- Hvordan ordningen skal kontrolleres

7.9.2 For sent innlevert søknad

Ved søknadsomgangen 20. august 2005 endret SLF reglene for hva som er konsekvensene av å levere søknaden om produksjonstilskudd etter søknadsfristen. Tidligere skulle slike søknader avvises med mindre foretaket fikk innvilget dispensasjon fra søknadsfristen etter særskilt søknad. Bestemmelsene på dette området er nå oppmyket ved at det kun blir foretatt en reduksjon i tilskuddet med tre prosentenheter pr. dag etter fristens utløp, hvis det ikke er gitt dispensasjon fra

søknadsfristen. Søknader som er levert senere enn 30 dager etter søknadsfristen skal avvises.

SLF har informert om denne praksisen i rundskriv til forvaltning og veiledningshefte til søkerne. Statens forhandlingsutvalg mener at et trekkbeløp på 1.000 kroner pr. virkedag bør være en tilstrekkelig reaksjon ved for sen innlevering av søknader om tilskudd. Dette i samsvar med jordbrukets krav på dette området. Forslaget vil gjelde både produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning ved ferie og fritid, fordi disse ordningene har felles søknad. Bestemmelsene om slike reaksjoner hjemles med grunnlag i rettssikkerhetshensyn i jordbruksavtalen. Dette er tilsvarende som for øvrige utmålingsbestemmelser for produksjonstilskudd.

7.9.3 Tilskudd husdyr

Purkeringer

For å være berettiget tilskudd til husdyr er det et vilkår at foretaket som søker har disponert dyrene på registreringsdatoen. I SLFs rundskriv 69/2005, som kommenterer reglene i forskriften, og veiledningen som sendes til søkerne er disponeringskravet utdypet på følgende måte:

"...For å kunne søke tilskudd til dyr kreves det at foretaket eller noen som handler på vegne av foretaket disponerer disse, og det er ikke adgang til å oppgi dyr som disponeres av andre på egen søknad. Foretaket disponerer dyr når det selv har det daglige ansvaret for dyrene, inkludert fôrproduksjon og fôring/stell av dyrene, i tillegg til å ha det formelle ansvar for hold av dyrene, samt selger husdyrprodukter. Forutsetningen er at inntektene av salget har tilfalt det foretaket som søker produksjonstilskudd. Dyrene må selges som livdyr eller leveres til slakt fra det foretaket som søker om produksjonstilskudd."

I purkeringene er det navet som eier purkene. Purkene blir leid ut til satellitter som er med i ringen. Purkene leies ut rundt tidspunktet for grisingen, og grisingen foregår i satellittene. Det kan være tilfeldig om purkene er i satellitten eller navet på registreringsdato. Dersom purker er i satellitten på registreringsdatoen for produksjonstilskudd, oppfylles ikke den delen av disponeringskravet som gjelder å selge husdyrprodukter. Det er navet som eier purkene og som leverer purkene til slakt. Satellittene har inntekt ved salg av smågris eller slaktegris på avkommet.

SLF viser til at fylkene tildeler tilskudd husdyr og avløsertilskudd ferie og fritid til satellittene for de purkene som oppholder seg på landbrukseiendommen på registreringsdato. På grunn av de økonomiske konsekvensene av den ulike regeltolkningen, er det nødvendig med en avklaring av utmålingsbestemmelsene for purkeringer i jordbruksavtalen.

Det er viktig å sikre at det ikke betales ut tilskudd til samme purke to ganger. Stikkprøvekontrollene utføres en tid etter registreringsdato. Derfor vil purkene ofte allerede være tilbake i navet ved kontroll i satellittene. En tolking som innebærer at det gis tilskudd etter hvor purkene er plassert på registreringsdato, innebærer at deltakere i purkeringer får en fordel i forhold til de som driver separat svineproduksjon. Produsenter i purkeringer oppnår stordriftsfordeler og bør derfor ikke være berettiget samme tilskuddsutmåling som andre besetninger av tilsvarende produksjonsomfang.

Med grunnlag i regelverket for tildeling av produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning ved ferie og fritid, finner Statens forhandlingsutvalg at bare navet bør være berettiget disse tilskuddene for purker.

Konsekvensen av at kun navet kan motta tilskudd for purkene, er at samlet tilskudd til purkeringene kan bli vesentlig mindre for purkeringene, fordi det kun gis tilskudd til husdyr for inntil 70 avlsgris pr. foretak. På bakgrunn av dette mener Statens forhandlingsutvalg at purkeringer etablert før 1.juli 2006 bør få en gradvis tilpasning til denne regelpraktiseringen over 5 år.

Kompensasjon til deltakere i prosjektet "Friskere geiter"

Ordningen med tilskudd til husdyr for foretak som er med i prosjektet "Friskere geiter" medfører at det gis tilskudd til husdyr som ikke disponeres av foretaket på registreringsdato. Grunnlaget for utbetalingen er dyretallet ved siste registreringsdato før foretaket ble med i "Friskere geiter". Utbetalingene gjelder derfor ikke faktisk gjennomført husdyrproduksjon, men er en kompensasjon for bortfall av tilskudd / inntektstap foretaket får som følge av saneringen av geitebesetningen.

Foretak som er med i prosjektet "Friskere geiter" får kompensasjon utenom produksjonstilskudd i form av et rekrutteringsbidrag. Det er viktig å se disse kompensasjonene i sammenheng, og å gjøre en mest mulig helhetlig vurdering av effekten av erstatningene. Dette gjøres best ved en samlet vurdering i prosjektet i stedet for at foretakene både gis kompensasjonsbidrag og produksjonstilskudd. Både for foretakene som deltar i prosjektet og forvaltningen vil det være en forenkling å inkludere midlertidig bortfall av produksjonstilskuddet i kompensasjonsbidraget som utbetales.

Statens forhandlingsutvalg foreslår at all kompensasjon for tapte inntekter og produksjonstilskudd gis i form av et kompensasjonsbidrag fra prosjektet "Friskere geiter" og at dette gjennomføres fra og med søknadsomgangen 20. august 2006 eller så fort det er praktisk mulig. I denne utbetalingen bør det ikke bare inngå kompensasjon for bortfall av tilskudd husdyr, men også kompensasjon for andre aktuelle produksjonstilskudd knyttet til geiteholdet.

Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at kompensasjonen kun kan gis i en avgrenset periode knyttet til oppbygging av produksjonsomfanget og avgrenset til maksimalt tre år. Videre at foretak med kombinert geite- og sauehold som deltar i tiltaket "Friskere geiter" også kan motta kompensasjon for sau dersom det kan dokumenteres at sauene er slaktet pga. smittehensyn. Når det gjelder utviklingsprogrammet for geiteholdet, vises det til kapittel 7.2.

7.9.4 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Digitale markslagskart (DMK)

Statens forhandlingsutvalg viser til pkt. 11 i Sluttprotokollen fra jordbruksforhandlingene 2005. For 2006 ble det ved fjorårets forhandlinger vedtatt å sette av 10 mill. kroner til DMK over 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd. Av dette beløpet ble 5 mill. kroner finansiert med udisponerte midler over kapittel 1150 i 2005. Det vises videre til SLFs rapport av 22. februar 2006 "Forbruksprognoser", om overføring av 5,4 mill. kroner avsatt til DMK-tiltak i 2005 til aktiviteter i

2006. Samlet avsetning til DMK-tiltak i 2006 blir etter dette 15,4 mill. kroner. For 2007 settes det av 10 mill. kroner over 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd til digitale markslagskart.

7.10 Velferdsordninger

7.10.1 Tilskudd til avløsning ved sykdom mv.

Det har de siste årene vært en stor nedgang i bruken av denne ordningen, både regnet i antall dager med avløsning og i utbetalingene over ordningen. Årsaken til nedgangen er bl.a. at antall jordbrukere med produksjon som er berettiget tilskuddet er redusert, og at flere produsenter også arbeider utenfor jordbruksforetaket og har inntekter ved dette som gjør det mindre aktuelt å benytte ordningen.

Maksimal dagsats for tilskudd til avløsning ved sykdom mv. er 850 kroner pr. dag. Etter gjeldende overenskomst mellom Landbrukets Arbeidsgiverforening og Fellesforbundet varierer lønnskostnadene (inkl. tillegg for arbeidsgiveravgift og feriepenger) for avløsere mellom 950 – 1.100 kroner pr. dag. Kostnaden ved å leie avløser dekkes dermed ikke av den maksimale dagsatsen.

Statens forhandlingsutvalg ønsker å prioritere bedre avløserordninger og foreslår på denne bakgrunn å øke maksimal dagsats til 1030 kroner for tilskuddsordningen. I budsjettet for 2006 er det satt av 147,8 mill. kroner for tilskudd til sykdom mv. En satsøkning vil ikke gi fullt utslag i 2007 pga. tiden som medgår til innsending av søknadene og behandling av dem. Med 2/3 effekt i 2007 (1. april - 31. desember 2007) vil den foreslåtte satsøkningen kreve en avsetning på 166,8 mill. kroner, dvs. en økning på 19,0 mill. kroner jamført med budsjettert beløp for inneværende år.

7.10.2 Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Endring av telledato for andre foretak enn enkeltpersonsforetak

Grunnlaget for fastsetting av maksimalt avløsertilskudd er dyretallet som foretaket disponerer pr. 1. januar i avløseråret. Det er viktig at enkeltpersonsforetak, som har dokumentasjonsplikt, i avløseråret får opplysning om hvor stort tilskudd de kan motta. Den etterskuddsvise utbetalingen av avløsertilskuddet i juni måned skjer derfor med grunnlag i dyretallet 1 ½ år tidligere.

Andre foretak enn enkeltpersonsforetak har ikke krav om dokumentasjon av medgåtte avløserutgifter. Disse foretakene har derfor ikke samme behov for å vite størrelsen på tilskuddet på forhånd, og bør få tilskuddet beregnet på grunnlag av det mest oppdaterte dyretallet. Det vil si dyretallet pr. 1. januar i søknadsåret.

Statens forhandlingsutvalg foreslår derfor å endre grunnlaget for fastsetting av maksimalt tilskudd for andre foretak enn enkeltpersonsforetak til 1. januar i søknadsåret.

7.10.3 Andre velferdstiltak

Tilskudd til landbruksvikarer

Statens forhandlingsutvalg viser til pkt. 12 i Sluttprotokollen fra jordbruksforhandlingene 2005. Det ble vedtatt å øke satsen for tilskuddet til landbruksvikarer fra 52 500 til om lag 78 750 kroner pr. landbruksvikar. Satsøkningen er iverksatt for 2006, men fordi tilskuddet utbetales etterskuddsvis gir ikke satsøkningen budsjettmessige utslag før i 2007. Statens forhandlingsutvalg viser til at dette er gjennomført ved å øke avsetningen med 5,5 mill. kroner for 2007 ut over prognosert behov for midler til landbruksvikarvirksomhet i 2006. Den ordningen som er etablert innebærer at brukernes service avhenger av om kommunene har etablert en landbruksvikarordning. Det legges til grunn at dette spørsmålet drøftes nærmere med Kommunenes sentralforbund.

7.11 Likestilling

Med bakgrunn i den utviklingen man har sett de siste fem årene, hvor den jevne, men svake økningen av andelen kvinnelige bønder har stoppet opp, mener Statens forhandlingsutvalg at det er behov for å se nærmere på ulike likestillings spørsmål i og i tilknytning til landbruket. Landbruks- og matdepartementet vil i løpet av 2006 arbeide sammen med næringa for å gå igjennom målsetningene for likestilling i landbruket, fremme forslag til nye strategier, og identifisere indikatorer for å måle utviklingen i likestillingen i næringslivet i og i tilknytning til landbruket. Arbeidsgruppens forslag vil bli spilt inn i neste års jordbruksoppgjør.

7.12 Andre politikkområder

7.12.1 Skadefondet

Skadefondet omfattes av 2 forskrifter:

1. Erstatning for klimabetinget svikt i plante- og honningproduksjon
 - Erstatning ved avlingssvikt
 - Tilskudd etter vinterskader på eng
 - Erstatning ved svikt i honningproduksjon
2. Erstatning for katastrofetap i husdyrhold
 - Tap av sau på beite
 - Tap av bifolk
 - Annet tap husdyrhold

Innvilgningene over fondet kan variere betydelig. I 2005 var forbruket fra fondet ca. 14 mill. kroner, mens det normalt ligger på ca. 30-40 mill. kroner. Egenkapitalen i fondet er ved inngangen til 2006 på 96,3 mill. kroner. Bevilgningen til fondet ligger på 12,8 mill. kroner i 2006.

Statens forhandlingsutvalg foreslår uendret bevilgningsnivå i 2007, men at 10 mill. kroner av udisponerte midler i 2006 overføres til fondet for å opprettholde en tilstrekkelig høy egenkapital.

Katastrofetap i husdyrholdet

Ordningen består av de 3 underordninger som er listet opp ovenfor. Landbruks- og matdepartementet har bedt SLF om å vurdere erstatningsordningen ved katastrofetap i husdyrhold ut fra følgende forhold:

1. Hvorvidt det er behov for endringer i forskrift om erstatning ved katastrofetap i husdyrhold på bakgrunn av endringer i forskrift om rovvilterstatning for husdyr og tamrein.
2. Vurdere om begrepet katastrofetap i forskriftens formålparagraf (§ 1) kan presiseres eller erstattes.
3. Vurderer forskrift om katastrofetap i husdyrhold i forhold til forsikringstilbudene i markedet.
4. Andre endringer av forskriften som finnes hensiktsmessige.

Årlig beløp utbetalt over ordningen i årene 1997 til 2005 har variert fra drøyt 6000 kroner i 2002 til i underkant av en mill. kroner i 2003. Den gjennomsnittlige årlige utbetalingen over ordningen er i overkant av 366 000 kroner. Gjennomsnittlig årlig antall saker i hele landet på ordningen fra 1997 til 2005 er mellom 17-18.

Det er et vilkår i erstatningsordningene i landbruket at det ikke skal gis erstatning for objekter som er dekket av en forsikringsordning. I praksis viser det seg i mange tilfeller at det er staten som dekker tapet der det er overlapping. For å unngå at eksistensen av en statlig erstatningsordning hindrer at forsikringspolisen aktiveres, bør de delene av katastrofetapsordningen som i dag overlapper allment tilgjengelige forsikringstilbud avvikles.

Statens forhandlingsutvalg går derfor inn for at delordning erstatning for annet tap husdyrhold avvikles. Videre begrenses delordningen erstatning for tap av bifolk til bare å dekke tap av klimatiske årsaker og flyttes inn under denne. Samtidig prisnivåjusteres erstatningssatsen fra 1100 kroner til 1500 kroner pr. tapte bifolk.

Ordningen med erstatning for tap av sau på beite har svært høye forvaltningsmessige kostnader i forhold til de relativt små beløp som utbetales. Fra 2004 ble det etablert en ny metode for beregning av egenandeler. Beregningsmetoden har utilsiktet gjort det betydelig enklere å få erstatning ved tap av sau på beite enn det var før omleggingen. Departementet tar sikte på å komme tilbake med forslag om justering av ordningen i forbindelse med en revidering av forskriften. I dette vil også avtalepartene og Miljøverndepartementet bli involvert.

7.12.2 Soneregnene for distriktstilskudd kjøtt og melk

Det vises til rapport fra partsammensatt arbeidsgruppe. Gruppen har kartlagt grunnlaget for de eksisterende soneregnene. Kriteriene for sonedifferensieringen har også variert gjennom årene, og en del av forutsetningene har også endret seg gjennom årene. Hovedkriteriet har vært å jevne ut for ulikheter i produksjonsvilkår; det vil særlig si avling pr. dekar i grovfôrproduksjon. Etter hvert har det også kommet til mange andre tilskudd som også er differensiert geografisk, som for eksempel tilskudd til areal- og kulturlandskap.

I 2004 var det 76 kommuner som var delt i 2 soner med ulik tilskuddssats for kjøttproduksjon, mens det var 80 kommuner med 2 soner, 22 kommuner med 3

soner og 4 kommuner med hele 4 ulike soner for melk. En slik inndeling krever et svært detaljert regelverk og mange lokale grenser. Ofte vil slike grenser kunne oppleves som urettferdige for de som kommer på "gal side". Arbeidsgruppa var enig om at noen av de detaljerte beskrivelsene av sonegrensene som juridisk grunnlag er uklare, og behøver klargjøring. Det kan i en del tilfeller også være vanskelig å plassere inn nye produsenter i forhold til dette regelverket, og det er pekt på det uheldige i at noen kan velge å plassere nye driftssentre med utgangspunkt i sonetilskudd og ikke der driftøkonomiske forhold skulle tilsi.

Arbeidsgruppa så på ulike modeller med å legge sonegrensene til kommunegrensene. For delte kommuner måtte det da foretas en ny soneplassering for et antall produsenter. Innenfor et uendret bevilgningsnivå, ville dette innebære at en del produsenter ville fått betydelig mindre utbetalt i distriktstilskudd enn i dag, mens langt flere ville få litt mer enn med dagens regelverk. Det er pekt på en modell der dette utslaget i prinsippet kan elimineres ved at man for "delte kommuner" bruker den laveste tilskuddssatsen i kommunen, som grunnlag for utbetaling til alle produsenter i kommunen. Det frigjorte beløpet kan legges inn i en ordning for lokal forvaltning, hvor kommunen kan fordele beløpet mellom produsentene ut fra nedfelte retningslinjer. Arbeidsgruppa har likevel ikke anbefalt en slik løsning på bakgrunn av mandatets krav til forenkling, da dette totalt sett neppe gir en enklere forvaltning.

Hovedkonklusjonen fra arbeidsgruppa er at en justering av distriktstilskuddsonene ville kunne gi en del forvaltningsmessige forenklinger, færre sonegrenser, og dermed mindre "grenseproblematikk". Den omfordeling av støtte dette vil gi fra bruk i vanskeligstilte områder til de med noe bedre produksjonsvilkår, har gjort at gruppa ikke vil anbefale en slik løsning. Arbeidsgruppa peker på at kan vært aktuelt å gjøre en samlet gjennomgang av alle ordningene med geografisk differensiering av tilskuddsatsene med sikte på effektivisering og målretting, men dette var ikke innenfor mandatet.

Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at man ikke foretar noen endring av sonegrensene nå utover nødvendige presiseringer. Det foreslås også at partene vedtar at man ikke åpner for justeringer av de eksisterende grenser for distriktstilskudd melk og kjøtt med sikte på større grad av "rettferdighet". En gjennomgang av sonegrensene og andre distriktdifferensierte virkemidler i en større sammenheng må partene eventuelt komme tilbake til på et senere tidspunkt.

7.12.3 Tilskudd til forskning

I forhandlingsmøte mellom jordbruksorganisasjonene og Landbruks- og matdepartementet 1. februar 2006 ble det enighet om at det fra og med 2007 øremerkes 2 mill. kroner årlig av forskningsmidler på jordbruksavtalen til prosjekter innen planteforedlingsforskning. Tiltaket har som formål å bidra til en generelt styrket finansiering av norsk planteforedling. Statens forhandlingsutvalg foreslår at midlene tildeles Statens landbruksforvaltning som etter nærmere søknad tildeler midler til prosjekter innen planteforedlingsforskning.

Statens forhandlingsutvalg viser til jordbrukets krav, hvor det er foreslått å avsette 2,5 mill. kroner til forsknings- og utredningsprosjekter på kostnadseffektive bygningsløsninger. Dette forslaget er i tråd med referat fra møte mellom

avtalepartene om prioritering av forskningsmidler 9. november 2005. Statens forhandlingsutvalg vil peke på at i dette møtet prioriterte partene også mer forskning om verdikjeden for mat, videre dokumentasjon og analyser av utviklingstrekk og maktforhold.

For at det skal være tilstrekkelig med midler til disposisjon for partenes prioriteringer, foreslår Statens forhandlingsutvalg at bevilgningen til post 77.13 økes med 5 mill. kroner.

7.12.4 Tilskudd til framavl hagebruk

Landbruks- og matdepartementet har gitt Statens landbruksforvaltning et mandat til å utrede tilskuddsordningen til framavl hagebruk. Hensikten med utredningen har vært å bidra til en ny vurdering av framtidig organisering og finansiering av framavlsarbeidet. På denne bakgrunn har Statens landbruksforvaltning skrevet rapporten ”Tilskudd til framavl hagebruk – Vurdering og forslag til omlegging” datert 14. mars 2006.

Departementet sendte rapporten på høring 31. mars 2006 med høringsfrist 25. april 2006. Alle høringsinstansene støtter i hovedsak SLFs anbefaling om å videreføre ordningen som et øremerket tilskudd til aktører i første ledd i framavlen, samtidig som det fastsettes retningslinjer for forvaltningen av ordningen, og utførte oppgaver og kostnader dokumenteres bedre gjennom budsjettering og tilskuddsforvaltning. Flere av høringsinstansene har merknader som gjelder utforming av regelverket for ordningen, forhold omkring sertifisering, prioritering og kostnadsfordeling.

Statens forhandlingsutvalg mener på denne bakgrunn at det er grunn til å vurdere nærmere en ytterligere spesifisering av SLFs forslag til regelverk for ordningen. Det foreslås at saken blir drøftet i et eget møte mellom berørte aktører og avtalepartene høsten 2006. Det legges opp til at regelverket for den nye ordningen kan etableres i løpet av kommende avtaleår. Det foreslås at endringene gjennomføres innenfor en økt budsjettamme på 1 mill. kroner.

Det vises til at det er under drøfting en omorganisering av virksomheten ved Gartnerhallens eliteplantestasjon på Sauherad. Statens forhandlingsutvalg vil understreke at den økonomiske støtten over jordbruksavtalen er betinget av en langsiktig organisatorisk løsning.

7.12.4 Gjennomgang av Jordbruksavtaleteksten

Statens landbruksforvaltning har kommet med forslag til en rekke mindre endringer og presiseringer av bestemmelsene i Jordbruksavtalen. Ut fra den karakter forslagene har, er de ikke omtalt i Statens tilbudsdokument. Statens forhandlingsutvalg tilrår at forslagene gjennomgås på et særmøte med representanter for avtalepartene i løpet av forhandlingsperioden.

Når det gjelder endringer av Jordbruksavtalens innhold, vil Statens forhandlingsutvalg også vise til at Landbruks- og matdepartementet i samarbeid med Statens landbruksforvaltning arbeider med en revisjon av forskriftene for pristilskuddene og regelverket for tilskudd til avløsning. Det er behov for en harmonisering av de mange forskriftene for pristilskudd som vi har i dag. Det

legges til grunn at dagens regelverk for disse tilskuddene samles i langt færre forskrifter enn i dag, og at nye forskrifter kun skal inneholde rettsregler. Etter mal av arbeidet med forskriftene for produksjonstilskudd i 2002, blir utmålingsbestemmelsene for pristilskuddene tatt inn i Jordbruksavtalen eller et vedlegg til denne. Annet innhold i eksisterende forskrifter vurderes overført til rundskriv og veiledningsmateriale. Tilsvarende gjennomgang vil også bli gjennomført for eksisterende forskrift for tilskudd til avløsning.

Det tas sikte på at de nye forskriftene skal iverksettes fra 1. januar 2007. Etter at forslag til nye forskrifter har vært på høring, må avtalepartene avholde et møte høsten 2006 for å diskutere utformingen av avtaleteksten når det gjelder pristilskuddene og avløserordningene. Dette tilsvarer den prosess som tidligere er gjennomført for regelverk i melkesektoren.

8 Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150

8.1 Budsjettmessige forhold kapittel 1150

8.1.1 Innledning

Det forhandles om budsjettmessige endringer for budsjettåret 2007. Videre kan partene for å tilpasse bevilgningene til det faktiske behov, foreta endringer og omdisponeringer innenfor gjeldende budsjett for 2006. Partene kan også omdisponere tidligere bevilgede, men ikke disponerte beløp (overførte beløp), som engangsbevilgninger i inneværende budsjettår.

8.1.2 Overførte beløp fra 2005 og omdisponering av bevilgninger i 2006

Regnskapet for 2005 viser følgende tall sammenlignet med budsjett for kap. 1150:

Tabell 8.1. Overførte beløp 2005-2006. Mill. kroner

Post	Ordning	Budsjett minus forbruk
70	Markedsregulering,	11,280
74	Direkte tilskudd	29,277
77	Utviklingstiltak	1,449
78	Velferdsordninger	25,148
Sum overførbare poster		67,154

På post 73 var det et overforbruk tilsvarende 34,0 mill. kroner i 2005, som vil bli orientert om i forklaringene til statsregnskapet, men beløpet overføres ikke. Det betyr at det er 67,154 mill. kroner på kap 1150 som er godkjent overført fra 2005 til 2006.

På alle overførbare poster der avtalepartene fastsetter satser pr. enhet som grunnlag for bevilgningsvedtakene, er disse å betrakte som foreløpige. Det vil si at tilskuddsforvalter etter samråd med avtalepartene kan og må justere satsene slik at forbruket ikke overstiger Stortingets bevilgning på posten. På jordbruksavtalen (kapittel 1150) gjelder dette postene 70, 74, 77, og 78.

I forbindelse med fastsettelsen av satser for utbetaling av produksjonstilskudd i februar 2006 ble det i samråd med jordbruket ikke foretatt justering av noen satser i forhold til de satser som var avtalt i jordbruksoppgjøret 2005. Det ble lagt til grunn at bevilgningen på post 74 var stor nok til også å dekke det ufordelte kuttet på 35,0 mill kroner på post 74.21.

Statens forhandlingsutvalg foreslår at de overførte midler fra 2005 omdisponeres til LUF i 2006 som en styrking av egenkapitalen.

For 2006 legger Statens forhandlingsutvalg til grunn de reviderte forbruksprognosene fra SLF. De viser at utbetalinger med gjeldende satser i 2006 kan gi et underforbruk på i størrelsesorden 99 mill. kroner. Statens forhandlingsutvalg foreslår at 135 mill. kroner av det innsparte beløpet i 2005 og 2006 omdisponeres til økte utbetalinger i 2006.

Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at omdisponeringen av de 135 mill. kroner benyttes til å styrke egenkapitalen i LUF.

8.1.3 Post 50 Fondsavsetninger (mill. kroner)

Under				
post	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
50.11	Tilskudd til LUF ¹⁾	398,840	50,000	448,840
50.12	Skadefondet for landbruksproduksjon	12,750		12,750
	Sum	411,590	50,000	461,590

1) I tillegg omdisponeres 135 mill. kroner av udisponerte beløp fra 2005 og 2006 inn på bevilgningen i 2006. For 2007 overføres også bevilgningen til på kap. 1149 post 50 "Tilskudd til LUF" til bevilgningen.

8.1.4 Post 70 Markedsregulering (mill. kroner)

Under				
post	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
	Avsetningstiltak hagebruk	3,900		
	Kollektiv dekn. Oms. avg. hagebruk	10,000		
	Tilskudd til kadaverhandtering	5,000		
70.11	Avsetningstiltak	18,900	0,000	18,900
70.12	Tilskudd til råvareprisutjevning	189,100	-14,000	175,100
70.13	Eksportrestitusjon	7,500	-0,500	7,000
	Sum	215,500	-14,500	201,000

8.1.5 Post 74 Pristilskudd (mill. kroner)

Under				
post	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
73.11	Tilskudd til norsk ull	158,100		158,100
	<i>Grunntilskudd melk</i>	47,000	1,900	
	<i>Distriktstilskudd melk</i>	421,700	20,400	
73.13	Pristilskudd melk	468,700	22,300	491,000
	<i>Grunntilskudd kjøtt</i>	93,200		
	<i>Distriktstilskudd kjøtt</i>	538,000		
	<i>Distriktstilskudd fjørfekjøtt</i>	2,000		
73.15	Pristilskudd kjøtt	633,200	0,000	633,200
73.16	Distriktstilskudd egg	5,600	0,600	6,200
	<i>Distriktstilskudd potet Nord Norge</i>	2,000		
	<i>DK-tilskudd frukt, bær og grønt</i>	48,000	2,700	
73.17	Distr.- og kval.tilskudd frukt, bær og gr.sak	50,000	2,700	52,700
	<i>Fraktilskudd slakt</i>	54,500		
	<i>Fraktilskudd egg</i>	7,000		
	<i>Stedfrakt kraftfôr</i>	56,000		
	<i>Mellomfraktilskudd korn</i>	93,800		
73.18	Fraktilskudd	211,300	0,000	211,300
73.19	Prisnedskrivning korn	409,600	3,800	413,400
73.20	Tilskudd til matkorn	67,300	7,500	
73.21	Tilskudd til nedskrivning av potetsprit	19,000		
	Sum	2022,800	36,900	2059,700

8.1.6 Post 74 Direkte tilskudd (mill. kroner)

Under				
post	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
	<i>Driftstilskudd melk</i>	985,100	-77,300	
	<i>Driftstilskudd kjøttfeproduksjon</i>	41,000	9,000	
74.11	Driftstilskudd	1026,100	-68,300	957,800
	<i>Tilskudd til husdyr</i>	1905,066	-58,066	
	<i>Tilskudd til dyr på utmarksbeite</i>	236,000	5,000	
	<i>Tilskudd bevaringsverdige storferaser</i>	4,000	-1,500	
74.14	Tilskudd til husdyr	2145,066	-54,566	2090,500
	<i>Tilskudd til dyr på utmarksbeite</i>			flyttes fra 74.14
	<i>Tilskudd til beitende dyr</i>		125,400	
74.16	Beitetilskudd		125,400	125,400
	<i>Digitale markslagskart</i>	10,000		
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3025,819	-77,919	2947,900
74.19	Tilskudd til regionale miljøprogram	340,000	50,000	390,000
	<i>Omleggingstilskudd økologisk landbruk</i>	42,500		
	<i>Areal og husdyrtilskudd økologisk landbr.</i>	37,200	20,700	
74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	79,700	20,700	100,400
74.21	Ufordelt beløp	-35,000	35,000	0,000
	Sum	6581,685	30,315	6612,000

8.1.7 Post 77 Utviklingstiltak (mill. kroner)

Under post	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
	<i>Tilskudd til semin</i>	30,000		
	<i>Tilskudd til veterinærreiser</i>	38,300		
	<i>Tilskudd til organisasjoner</i>	12,810		
77.11	Tilskudd til dyreavl m.m.	81,110	0,000	81,110
77.12	Tilskudd til frøavl m.m.	7,020	-2,000	5,020
	<i>Forsøksringene</i>	33,400		
	<i>Forskning</i>	36,000	5,000	
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	69,400	5,000	74,400
	<i>Tilskudd til pelsdyrførlag</i>	17,800		
	<i>Tilskudd til pelsdyrfør (refusjon)</i>	5,400		
77.14	Tilskudd til pelsdyrfør	23,200	0,000	23,200
	<i>Produsentrettet rådgivning potet</i>	2,000		
	<i>Tilskudd til produsentsammenslutninger</i>	0,500		
	<i>Opplysningsvirksomhet frukt, grønt og potet</i>	5,500		
	<i>Utvikling av plantemateriale</i>	8,200		
	<i>Kvalitetstiltak settepotetavl</i>	5,540		
	<i>Handlingsplan plantevernmidler</i>	12,500	1,000	
77.15	Tilskudd til kvalitets og salgsfremmende tiltak	34,240	1,000	35,240
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,000	0,000	8,000
	Sum	222,970	4,000	226,970

8.1.8 Post 78 Velferdsordninger (mill. kroner)

Under post	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
78.11	Tilskudd til avløsning ferie og fritid	1071,819	-32,745	1039,074
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom	147,800	19,000	166,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800		130,800
78.14	Tilskudd sykepengeordning jordbruket	88,000		88,000
	<i>Tilskudd til landbruksvikarvirksomhet</i>	13,000	4,000	
	<i>Tilskudd landbrukets HMS-tjeneste</i>	15,000		
78.15	Andre velferdstiltak	28,000	4,000	32,000
78.16	Tidligpensjonsordningen	124,935	3,000	127,935
	Sum	1591,354	-6,745	1584,609

8.1.9 Kapittel 4150 Markedsordningen for korn (mill. kroner)

Under post	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
70	Tilbakebetalt tilskudd reguleringsanlegg			
80	Markedsordningen for korn	145,000	0,000	
	Sum	145,000	0,000	145,000

Vedlegg

FORDELING PÅ PRISER OG TILSKUDD

Avtalepriser	Kvantum Mill. l/kg	Verdi Mill. kr.	Målpris Kr / kg	Målpris-	Total
				endring Kr. pr. l / kg	
Melk , ku og geit	1526,4		3,82	0,00	0,0
Storfe	85,8		40,13	0,00	0,0
Gris	116,1		27,22	-1,00	-116,1
Sau/lam	25,7		44,00	0,30	7,7
Egg	51,2		13,60	0,03	1,5
Fjørfekjøtt	62,1		25,01	0,00	0,0
Poteter	208,8		2,25	0,04	8,4
Grønnsaker		1061,7		1,6%	16,7
Frukt		116,9		1,6%	1,8
Norsk matmel	236,0			0,00	0,0
Sum avtalepriser					-80,0

Prisendringer norsk korn	Kvantum 1.000 tonn	Målpris Kr / kg	Endring Kr / kg	Mill. kr
Hvete, matkorn	256,6	2,12	0,00	0,0
Rug, matkorn	29,7	1,96	0,00	0,0
Førkorn	891,3	1,73	0,00	0,0
Førhvete, Før rug og Rughvete	94,7	1,73	0,00	0,0
Erter til modning	3,5		0,00	0,0
Såkorn	66,0		0,00	0,0
Sum norsk korn	1341,9		0,00	0,0
Oljevekster	11,9	4,29	0,00	0,0
Sum korn og oljevekster	1353,8		0,00	0,0

Endringer på kap. 1150 og 4150		Endring	Budsjett 2006
Post		mill. kr	mill. kr
50	Fondsavsetninger	50,000	411,590
70	Markedsregulering	-14,500	215,500
73	Pristilskudd	36,940	2 022,800
74	Direkte tilskudd	30,315	6 581,685
77	Utviklingstiltak	4,000	222,970
78	Velferdsordninger	-6,755	1 591,354
SUM KAP. 1150		100,000	11 045,899
KAP. 4150 Post 80		0,000	145,000

Kapittel 1150 Jordbruksavtalen:

Post	Benevning	Endring mill. kr	Budsjett 2006 mill. kr
50.11	Tilskudd til LUF 1)	50,000	398,840
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbruksproduksjon	0,000	12,750
50	Fondsavsetninger	50,000	411,590
70.11	Avsetningstiltak	0,000	18,900
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	-14,000	189,100
70.13	Eksportrestitusjon	-0,500	7,500
70	Markedsregulering, kan overføres	-14,500	215,500
73.11	Tilskudd til norsk ull	0,000	158,100
73.13	Pristilskudd melk	22,300	468,700
73.15	Pristilskudd kjøtt	0,000	633,200
73.16	Distriktstilskudd egg	0,600	5,600
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	2,700	50,000
73.18	Frakttilskudd	0,000	211,300
73.19	Prisnedskrivning korn	3,820	409,600
73.20	Tilskudd til matkorn	7,520	67,300
73.21	Tilskudd til potetsprit	0,000	19,000
73	Pristilskudd (overslagsbevilgning)	36,940	2 022,800
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon	-68,300	1 026,100
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	-54,566	2 145,066
74.16	Beitetilskudd 2)	125,400	0,000
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	-77,919	3 025,819
74.19	Regionale miljøprogram	50,000	340,000
74.20	Tilskudd til økologisk jordbruk	20,700	79,700
74.21	Ufordelt beløp	35,000	-35,000
74	Direkte tilskudd, kan overføres	30,315	6 581,685
77.11	Tilskudd til dyreavl med mer	0,000	81,110
77.12	Tilskudd til frøavl med mer	-2,000	7,020
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	5,000	69,400
77.14	Tilskudd til pelsdyr	0,000	23,200
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	1,000	34,240
77.17	Tilskudd til fruktlager	0,000	8,000
77	Utviklingstiltak, kan overføres	4,000	222,970
78.11	Refusjon av avløserutgifter for ferie/fritid	-32,755	1 071,819
78.12	Refusjon av avløserutgifter for sykdom m.v. 3)	19,000	147,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	0,000	130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	0,000	88,000
78.15	Øvrige velferdstiltak	4,000	28,000
78.16	Tidligpensjonsordning	3,000	124,935
78	Velferdsordninger, kan overføres	-6,755	1 591,354
SUM KAP. 1150		100,000	11 045,899

1) I tillegg overføres LUF 135 mill. kroner udisponerte midler

2) I tillegg flyttes 240 mill. kroner i utmarksbeitetilskudd fra post 74.14 i 2007

3) Dagsats ved avløsning justeres opp fra 850 til 1030 kroner

Kap. 4150 Markedsordningen for korn

Post 80	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr / kg	Endring Kr / kg	Endring Mill. kr
Sildemel	20,7	0,00	0,00	0,0
Soyamel	140	0,80	0,00	0,0
Urea	4,6	2,60	0,00	0,0
Fôrhvete	0,0	0,00	0,00	0,0
Andre fôrstoffer	0,0	0,00	0,00	0,0
Mel av hvitfiskavfall (refusjon)	0,0	0,00	0,00	0,0
Sum kap 4150.80				0,0

Anslag endring i kraftfôrpris, inkl korn og protein, kr/kg **0,00**

<u>Post 73.11 Tilskudd til norsk ull</u>			Sats-	Total
	Kvantum	Sats	endring	endring
	Mill. kg	Kr / kg	Kr / kg	mill. kr
Ull	4,937	31,00	0,00	0,0
<u>Post 73.13 Pristilskudd, melk</u>		Gjeld.	Sats-	Total
	Kvantum	sats	endring	endring
	Mill. l.	Kr / l	Kr / l	mill. kr
Grunntilskudd geitmelk	19,4	2,35	0,10	1,9
Distriktstilskudd				
Sone A og 0	180,3	0,00	0,00	0,0
Sone B	319,5	0,08	0,00	0,0
Sone C	238,6	0,23	0,02	4,8
Sone D	521,8	0,32	0,02	10,4
Sone E	117,1	0,42	0,02	2,3
Sone F	52,5	0,55	0,02	1,1
Sone G	59,3	0,80	0,02	1,2
Sone H	4,2	1,01	0,02	0,1
Sone I	13,3	1,59	0,02	0,3
Sone J	11,7	1,68	0,02	0,2
Hjemmeprodusert ost/smør				0,0
Sum distriktstilskudd, melk	1 518,3		0,01	20,4
Sum post 73.13 Pristilskudd, melk				22,3
<u>Post 73.15 Pristilskudd, kjøtt</u>		Gjeld.	Sats-	Total
	Kvantum	sats	endring	endring
	Mill. kg	Kr / kg	Kr / kg	mill. kr
<u>Grunntilskudd, kjøtt</u>				
Sau	22,7	3,81	0,00	0,0
Geit	0,3	5,15	0,00	0,0
Sum grunntilskudd, kjøtt	23,0			0,0
<u>Distriktstilskudd, kjøtt</u>				
Sone 1	21,9	0,00	0,00	0,0
Sone 2	58,3	4,05	0,00	0,0
Sone 3	20,0	6,55	0,00	0,0
Sone 4	7,5	10,50	0,00	0,0
Sone 5	0,9	11,10	0,00	0,0
Sau, sone 4	3,1	12,50	0,00	0,0
Sau, sone 5	0,7	13,00	0,00	0,0
Gris Vestlandet	6,0	0,54	0,00	0,0
Gris, sone 4 og 5	5,8	5,40	0,00	0,0
Kylling og kalkun, Vestl./Trl.	15,0	0,20	0,00	0,0
Sum distriktstilskudd, kjøtt	139,2			0,0
Sum pristilskudd kjøtt				0,0

<u>Post 73.16 Distriktstilskudd egg</u>	Kvantum	Gjeld. sats	Sats- endring	Total endring
	Mill. kg	Kr / kg	Kr / kg	mill. kr
Vestl., Tr.l.	10,6	0,40	0,05	0,5
Nord Norge	1,4	1,00	0,05	0,1
Sum distriktstilskudd egg				0,6

<u>Post 73.18 Frakttilskudd</u>	Endring Mill. kr
Innfrakt korn	0,0
Mellomfrakt korn	0,0
Stedsfrakt korn	0,0
Frakttilskudd slakt	0,0
Frakttilskudd egg	0,0
Sum	0,0

<u>Post 73.19 Prisnedskrivning norsk korn</u>	Kvantum	Sats	Endring	Endring
	1.000 tonn	Kr / kg	Kr / kg	Mill. kr
Prisnedskrivning norsk korn	1262,4	0,318	0,000	0,0
Prisnedskrivning norsk oljefrø	11,9	1,55	0,00	0,0
Prisnedskrivning norske fôrerter	3,5	0,70	0,00	0,0
Økologisk korn	10,0	0,318	0,382	3,8
Sum				3,8

<u>Post 73.20 Tilskudd til matkorn</u>	Kvantum	Sats	Endring	Endring
	1.000 tonn	Kr / kg	Kr / kg	Mill. kr
Tilskudd matkorn	376,0	0,000	0,020	7,5

Post 74. 11 Driftstilskudd, melk og ammeku		Antall	Sats kr/bruk/dyr	Sats- endring	Nye satser kr/bruk/dyr	Endring mill. kr
Kumelk Oslofjorden	Antall bruk:	528	57 700	0	57 700	0,0
	Antall dyr:	6	11 540	0	11 540	0,0
Kumelk rest Sør-Norge	Antall bruk:	11 619	52 800	0	52 800	0,0
	Antall dyr:	408	10 560	0	10 560	0,0
Kumelk Nord-Norge	Antall bruk:	1 569	58 600	0	58 600	0,0
	Antall dyr:	63	11 720	0	11 720	0,0
Geitemelk	Antall bruk:	508	58 600	0	58 600	0,0
	Antall dyr:	237	2 170	0	2 170	0,0
Samdrifter kumelk etablert før 1.7.2004						
Oslofjorden	Antall medlemmer: 2	23	137 300	-12 500	127 300	-0,3
	Flere enn 2 medl.	8	182 700	-19 000	163 700	-0,2
Sør-Norge	Antall medlemmer: 2	892	127 300	-12 500	114 800	-11,2
	Flere enn 2 medl.	235	167 700	-19 000	148 700	-4,5
Nord-Norge	Antall medlemmer: 2	60	138 300	-13 200	125 100	-0,8
	Flere enn 2 medl.	9	183 600	-20 800	162 800	-0,2
Samdrifter geitemelk etablert før 1.7.2004						
	Antall medlemmer: 2	2	138 300	-13 200	125 100	0,0
	Antall medlemmer: 3	1	183 600	-20 800	162 800	0,0
Ammekyr						
6-49 kyr	Antall bruk	4 120				
6-49 kyr	Antall dyr	41 463	1 100	0	1 100	0,0
50 og flere kyr	Antall bruk	37	55 000	0	55 000	0,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						-51,1
Sum driftstilskudd, melk og ammeku		20 325				-68,3

Post 74.14 Produksjonstilskudd, husdyr

	Intervall		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr	Endring mill. kr
	Fra	Til					
Mjølkeku og ammeku (bruk med melkeprod)	1	16	215 099	2 960	0	2 960	0,0
	17	25	37 040	1 584	0	1 584	0,0
	26	50	17 327	396	0	396	0,0
Sum			269 465				0,0
Storfe	1	250	602 746	787	0	787	0,0
Mjølkegeit	1	125	42 995	900	0	900	0,0
	126	250	1 092	412	0	412	0,0
Sum			44 087				0,0
Ammekyr, spesialisert (utenf. Melkebruk)	1	16	37 448	2 960	0	2 960	0,0
	17	25	5 376	1 584	0	1 584	0,0
	26	50	3 846	396	0	396	0,0
Sum			46 670				0,0

Post 74.14 Produksjonstilskudd, husdyr - forts.

	Intervall		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr	Endring mill. kr
	Fra	Til					
Sau over 1 år pr 1.jan og ammegeiter	1	75	662 133	598	0	598	0,0
	76	200	95 605	113	0	113	0,0
	201	-	3 721	0	0	0	0,0
Utegangersau (alle)	1	300	14 809	100	0	100	0,0
	Sum		776 268				0,0
Lammeslakt	kval. O og bedre		899 737	137	0	137	0,0
	kval. O- og P+		117 527	63	0	63	0,0
	Kval P og P- Kjeslakt over 3,5 kg		43 953	0	0	0	0,0
			7 924	63	0	63	0,0
	Sum		1 069 141				0,0
Avlsgris Sør-Norge	1	25	33 637	594	0	594	0,0
Avlsgris Nord-Norge	1	25	2 424	881	0	881	0,0
Avlsgris 26-70	26	70	19 889	594	0	594	0,0
Avlsgris 71 105	71	-	5 495	0	0	0	0,0
	Sum		61 444				0,0
Slaktegris	1	1400	1 343 866	28	0	28	0,0
	1401	2100	66 352	0		0	0,0
	2100	-	12 666	0		0	0,0
	Sum		1 422 884				0,0
Verpehøner Sør-Norge	1	1 000	790 399	12	0	12	0,0
Verpehøner Nord-Norge	1	1 000	36 170	26	0	26	0,0
Verpehøner, landet	1001	5 000	1 825 737	12	0	12	0,0
Verpehøner, landet	5001	7 500	415 526	0	0	0	0,0
	7500	-	306 747	0	0	0	0,0
	Sum		3 067 831				0,0
Unghester < 3 år			6 134	990	0	990	0,0
Hest	1	40		0	0	0	0,0
Beløpsavgrensing, utenom utmarksbeite				200 000	0		0,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser							-54,6
							0,0
Bunnfradrag, pensjonisttrekk m.v.			50 433	5 000	0	5 000	0,0
Sum produksjonstilskudd, husdyr			5 436 108				-54,6

Post. 74.16 Beitetilskudd

		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr	Endring mill. kr	
							Utmarksbeite:
	Sau, lam, geit	2 125 157	84	0	84	0,0	
Beitetilskudd	Sone 1-4	Småfe m.m.	470 000	0	20	20	9,4
	Sone 5-7	Småfe m.m.	2 000 000	0	20	20	40,0
	Sone 1-4	Storfe m.m.	300 000	0	100	100	30,0
	Sone 5-7	Storfe m.m.	460 000	0	100	100	46,0
Sum beitetilskudd						125,4	

Post. 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd		Sats	Endring	Ny sats	Endring
	Ant.	kr/daa	kr/daa	kr/daa	Mill. kr
Kulturlandskapstilskudd alt areal	9 448 394	187	0	187	0,0
Bunnfradrag, pensjonisttrekk m.v.	50 433	5 000	0	5 000	0,0
Arealtilskudd, grovfôr	5 876 718				0,0
Arealtilskudd, korn	3 338 008				7,9
Arealtilskudd, potet	136 430				0,0
Arealtilskudd, grønnsaker	48 798				0,0
AK-tilskudd, frukt, bær og planteskoleareal	48 440				0,0
Innsparing omregning innmarksbeite faktor fra 0,6 til 0,5					-40,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser inkl 15 mill. kroner til DMK i 2006					-45,8
Sum, AK-tilskudd	9 448 394				-77,9

Arealtilskudd, grovfôr				Sats	Endring	Ny sats	Endring
		Ant. daa		kr/daa	kr/daa	kr/daa	Mill. kr
Sone 1	0 - 200 dekar	253 960		75	0	75	0,0
	over 200 dekar	60 160		50	0	50	0,0
	Sum	314 120					0,0
Sone 2	0 - 200 dekar	239 645		0	0	0	0,0
	over 200 dekar	74 746		0	0	0	0,0
	Sum	314 391					0,0
Sone 3	0 - 200 dekar	410 504		99	0	99	0,0
	over 200 dekar	89 357		50	0	50	0,0
	Sum	499 861					0,0
Sone 4	0 - 200 dekar	391 978		99	0	99	0,0
	over 200 dekar	100 220		50	0	50	0,0
	Sum	492 197					0,0
Sone 5	0 - 200 dekar	2 941 215		191	0	191	0,0
	over 200 dekar	463 876		50	0	50	0,0
	Sum	3 405 092					0,0
Sone 6	0 - 200 dekar	557 717		226	0	226	0,0
	over 200 dekar	173 430		50	0	50	0,0
	Sum	731 147					0,0
Sone 7	0 - 200 dekar	88 068		256	0	256	0,0
	over 200 dekar	31 843		50	0	50	0,0
	Sum	119 911					0,0
Sum grovfôr alle soner		5 876 718					0,0

Arealtilskudd, korn			Sats	Endring	Ny sats	Endring
	Ant. daa		kr/daa	kr/daa	kr/daa	Mill. kr
Sone 1	1 410 773		96	2	98	2,8
Sone 2	39 528		146	2	148	0,1
Sone 3	1 234 947		146	2	148	2,5
Sone 4	434 611		232	4	236	1,7
Sone 5	212 430		232	4	236	0,8
Sone 6	5 215		232	4	236	0,0
Sone 7	504		232	4	236	0,0
Sum korn, alle soner	3 338 008			2		7,9

<u>Arealtilskudd, potet</u>		Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1		34 871	50	0	50	0,0
Sone 2		8 986	50	0	50	0,0
Sone 3		55 529	50	0	50	0,0
Sone 4		14 451	50	0	50	0,0
Sone 5		15 127	50	0	50	0,0
Sone 6		7 042	900	0	900	0,0
Sone 7		424	900	0	900	0,0
Sum poteter, alle soner		136 430				0,0

<u>Arealtilskudd, grønnsaker</u>			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 30	dekar	10 066	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	5 637	0	0	0	0,0
	over 60	dekar	13 267	0		0	0,0
	Sum			28 970			
Sone 2	0 - 30	dekar	2 524	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	1 031	0	0	0	0,0
	over 60	dekar	3 227	0		0	0,0
	Sum			6 782			
Sone 3	0 - 30	dekar	3 549	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	1 255	0	0	0	0,0
	over 60	dekar	4 330	0		0	0,0
	Sum			3 114			
Sone 4	0 - 30	dekar	3 114	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	942	0	0	0	0,0
	over 60	dekar	953	0		0	0,0
	Sum			5 009			
Sone 5	0 - 30	dekar	2 899	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	881	0	0	0	0,0
	over 60	dekar	595	0		0	0,0
	Sum			4 375			
Sone 6	0 - 30	dekar	509	1 500	0	1500	0,0
	31 - 60	dekar	23	0	0	0	0,0
	over 60	dekar	0	0		0	0,0
	Sum			532			
Sone 7	0 - 30	dekar	16	1 500	0	1500	0,0
	31 - 60	dekar	0	0	0	0	0,0
	over 60	dekar	0	0		0	0,0
	Sum			16			
Sum grønnsaker, alle soner			48 798				0,0

Arealtilskudd, frukt og bær

			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 30	dekar	7 677	500	0	500	0,0
	31 - 40	dekar	1 332	0	0	0	0,0
	over 40	dekar	6 092	0		0	0,0
			15 101				0,0
Sone 2	0 - 30	dekar	622	500	0	500	0,0
	31 - 40	dekar	91	0	0	0	0,0
	over 40	dekar	193	0		0	0,0
			906				0,0
Sone 3	0 - 30	dekar	4 650	500	0	500	0,0
	31 - 40	dekar	760	0	0	0	0,0
	over 40	dekar	3 028	0		0	0,0
			8 438				0,0
Sone 4	0 - 30	dekar	1 001	500	0	500	0,0
	31 - 40	dekar	146	0	0	0	0,0
	over 40	dekar	477	0		0	0,0
			1 624				0,0
Sone 5	0 - 30	dekar	18 050	500	0	500	0,0
	31 - 40	dekar	1 784	0	0	0	0,0
	over 40	dekar	2 030	0		0	0,0
			21 864				0,0
Sone 6	0 - 30	dekar	483	1 100	0	1100	0,0
	31 - 40	dekar	2	0	0	0	0,0
	over 40	dekar	0	0		0	0,0
			485				0,0
Sone 7	0 - 30	dekar	22	1 100	0	1100	0,0
	31 - 40	dekar	0	0	0	0	0,0
	over 40	dekar	0	0		0	0,0
			22				0,0
Sum frukt og bær, alle soner			48 440				0,0